

Nr. 262

CUGETUL ROMÂNESC

REVISTĂ LUNARĂ

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR:

T. ARGHEZI, C. ARDELEANU, DEMOSTENE BOTEZ, EMANOIL BUCUȚA,
GH. BRĂESCU, G. CIFARELLI, BARBU DELEVRANCEA, G. GALACTION, ION
PILLAT, D. MARMELIUC, RAMIRO ORTIZ, PERPESSICIUS, FRANCISC ȘIRATO,
VLADIMIR STREINU, I. VINEA, V. VOICULESCU.

ANUL II 1923

No. 1.

IANUARIE

Colaboratorii „Cugetului Românesc“

I. Agârbiceanu	Const. Diamandy	Perpessicius
Al. Alimănișteanu	Mircea Djuvara	Camil Petrescu
Em. N. Antonescu	Leon Donici	Al. A. Philippide
C. Ardeleanu	Horia Furtuna	Ion Pillat
Tudor Arghezi	G. Galaction	Al. Popescu-Telega
G. Bacovia	I. Găvănescul	Dragoș Protopopescu
S. Bascovici	Dr. Marius Georgescu	Sextil Pușcariu
Jean Bart (Eug. P. Botez)	N. Iorga	Vintilă Russu-Șirianu
M. Beza	Cora Irinău	Ion M. Sadoveanu
Ion Bianu	G. M. Ivanov	V. Săngeru
Demostene Botez	N. H. Lahovary	Francisc Șirato
Ion I. C. Brătianu	Traian Lalescu	Theodor Solacolu
Vintilă Brătianu	Dinu Lance	H. Stahl
G. Brăescu	Prof. N. Leon	Maria Dr. Stănculeanu
Emanoil Bucuța	Adrian Maniu	I. D. Ștefănescu
N. Budurescu	Duiliu Marcu	Vasile Stoica
Al. Busuioceanu	I. Marmeliuc	Vladimir Streinu
Ion Buzdugan	Ion Mateiu	G. Tătărescu
Oscar Walter Cisek	Claudia Millian	Urmuz
G. Cifarelli	Ion Minulescu	I. Valachi
N. M. Condiescu	Vasile Munteanu	V. Vălcovici
A. Cotruș	I. Nistor	I. Vinea
Nichifor Crainic	Ramiro Ortiz	V. Voiculescu

Proză și versuri inedite de: D. Anghel, Barbu Delavrancea, Al. Macedonschi, Al. Mateevici.

■ Manuscrisele greu de descifrat se distrug necitite. Autorii sunt rugați să le trimită de preferință copiate cu mașina.

Pentru orice lămurire cerută prin corespondență se vor adăoga timbrele trebuincioase.

■ Autorii și editorii interesați să li se facă dări de seamă complete, vor trimite cărțile în câte 2 exemplare, din care unul aparține redactorului recenzent. Un singur exemplar dă dreptul la o inserție în „Bibliografie“.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

BUCUREȘTI

Pasagiul Comediei, Scara 2 B în fața intrării Teatrului „Regina Maria“.—

Orele de birou: 6—7 p. m.

TOATE DREPTURILE REZERVATE

P 87/166

1

CUGETUL ROMÂNESC

REVISTĂ LUNARĂ

ANUL I

1408 1922

BIBLIOTECA CENTRALA
A REGIUNII BANAT

... ..

„CUGETUL ROMÂNESC“ 1922

TABLA DE MATERIE PE ANUL I

V E R S U R I

TUDOR ARGHEZI	<i>Măhniri</i> (pag. 229 Tomul I). <i>Întoarcere în jărând</i> (327. I). <i>Duhovnicească</i> (26. II).
ȘERBAN BASCOVICI	<i>Rapsodia Soarelui</i> (171. I).
ION BUZDUGAN	<i>În Buceag</i> (40. II).
A. COTRUȘ	<i>Imn</i> (32. II).
NICHIFOR CRAINIC	<i>Vis rătăcit</i> (269. I).
HORIA FURTUNA	<i>În sârmele ghimpate</i> : Pe insulă răsună... Orașului Stralsund. Noaptea de Crăciun. Muri în lazaret. O înmormântare (45. 263. 358. I.). <i>Clipa de foșă</i> (142. I). <i>Norii</i> (119. II).
DINU LANCE	<i>Poeme nesuferite</i> : Bufnița Minervei, Muștele cerului, Omoritorul de lebede (48, 49, 51. II).
ALEXANDRU MACEDONSKI	<i>Noaptea de August</i> (4. I).
ADRIAN MANIU	<i>Dulgherul</i> (139. II.).
ALEXEI MATEEVICI	<i>Pietre vechi</i> (129. II.). <i>Cântec de leagăn</i> (130. II.). <i>Unora</i> (131. II.). <i>La Noul-Neamț</i> (132. II.).
CLAUDIA MILLIAN	<i>Perpetuare</i> (342. I.).
ION MINULESCU	<i>Strofe pentru lumină</i> (40. I.).
VASILE MUNTEANU	<i>Călătorim, Călătorim...</i> (65. I.). <i>Mamă</i> (153. I.). <i>Străbunul</i> (280. I.). <i>Vreme...</i> (372. I.). <i>Pe gârle...</i> (373. I.). <i>Păsea viața...</i> (452. I.). <i>La tine...</i> (453. I.). <i>Romanșă neizbutită</i> (540. I.). <i>Preludiu de toamnă</i> (541. I.).
PERPESICIUS	<i>Călduza</i> (421. I.). <i>Bordeiul</i> (178. II.).
AL. A. PHILIPPIDE	<i>Melodie</i> (445. I.). <i>Balada cuielor</i> (39. II.).
ION PILLAT	<i>Bătrânii</i> : Așteptându-i. Dosoftei Mitropolitul. Ghenadie Cozianul. Ienăchiță Văcărescu. Dinicu Golescu. Anton Pann. Eliade, Cârlova și Alexandrescu. Donici. Bolintineanu. Mureșanu. Alexandri. Cel din urmă (15. 125. 247. 378. 468. I.).

II

- VINTILĂ RUSSU, ȘIRIANU . . . *Vecernie* (162. I).
Noaptea (385. I).
Jucării de cără (461. I).
Toamnă (583. I).
Scrisoare din oraș (194. II.).
I. VINEA *Neurastenii* (337. I).
Fior (440. I).
Erinnerung (172. II.).
V. VOICULESCU *Reînțoarcere* (62. I).
Decebal (273. I).
Primăvară (354. I).
Fantezie de seară (114. II.)

SCHIȚE, NUVELE, POVESTIRI

- ION AGÂRBICEANU *Revedere* (28. II.).
TUDOR ARGHEZI *Mizerii* (163. I).
Inchisoarea (531. I).
Domnița Pulcheria (Povestire pentru un
Abecedar) (115. II.).
JEAN BART (EUG. P. BOTEZ) . . *Intr-o Sămbătă* (148. I.).
M. BEZA *Amintire* (338. I).
EMANAIL BUCUȚA *Legătura roșie*. (Din carnetul unui drumet)
(140. II.).
LEON DONICI *Proorocul Moș Gavril. — Când luminează*
Soarele (446. I.).
DRAGOȘ PROTOPOPESCU . . . *Ana Masimova* (454. I).
H. STAHL *Avansare* (355. I).
URMUZ *Pălnea și Stamate* (173. I).
Ismail și Turnavitu (270. I.).

TEATRU

- ADRIAN MANIU *Meșterul* (3 Acte în versuri) (328. 423.
524. I. 10. II.).
THEODOR SOLACOLU *Literatură* (dialog teatral) (253. I).
GH. TĂTĂRESCU *Când vine cititorul* (fragment) (135. II.).

MEDALIOANE, AMINTIRI, CALĂTORII

- TUDOR ARGHEZI *Medalioane: Al. Ciurcu* (147. I.). *Duiliu Zam-*
firescu (443. I.). *Take Ionescu* (444. I.).
ION L. C. BRĂTIANU *Din amintirile altora și ale mele: I. După*
1848 (513. I.). II. *Din țara Moșilor* (I. II.).
N. M. CONDIESCU *Antichitățile Miceniene* (275. I).
CONST. DIAMANDY *Amintiri din viața diplomatică: În drum spre*
temnița dela Petropavlovsk (22. I).
N. H. LAHOVARY *Impresii din America* (366. I.).
I. NISTOR *Din zilele Unirii* (116. I.).
SEXTIL PUȘCARIU *Ion Scurtu* (câteva amintiri) (550. I.).
MARIA DR. STĂNCULEANU . . . *Scrisori de pe Pacific: Scrisoare din Tahiti*
(266. I.). *Noua Zelandă, Tasmania* (374. I.).
Noua-Guinee (462. I.). *Fiji, Tonga* (542. I.).
Samoa (33. II.).

II

- VINTILĂ RUSSU-ŞIRIANU *Vecernie* (162. I).
Noapte (385. I).
Jucării de vară (461. I).
Toamnă (583. I).
Scrisoare din oraş (194. II.).
I. VINEA *Neurastenie* (337. I).
Fior (440. I).
Erinnerung (172. II.).
V. VOICULESCU *Reîntoarcere* (62. I).
Decebal (273. I).
Prîndoară (354. I).
Fantezie de seară (114. II.)

SCHIȚE, NUVELE, POVESTIRI

- ION AGĂRBICEANU *Revederea* (28. II.).
TUDOR ARGHEZI *Mizerii* (163. I).
Inchisoarea (531. I).
Domnița Pulcheria (Povestire pentru un Abecedari) (115. II.).
JEAN BART (EUG. P. BOTEZ) *Într-o Sâmbătă* (148. I).
M. BEZA *Amintire* (338. I).
EMANOIL BUCUȚA *Legătura roșie*. (Din carnetul unui drumeț) (140. II.).
LEON DONICI *Proorocul Moș Gacril. — Când luminează Soarele* (446. I).
DRAGOȘ PROTOPOPESCU *Ana Masimova* (454. I).
H. STAHL *Avansare* (355. I).
URMUZ *Pălnea și Stamate* (173. I).
Ismail și Turnacitu (270. I.).

TEATRU

- ADRIAN MANIU *Meșterul* (3 Acte în versuri) (328. 423. 524. I. 10. II.).
THEODOR SOLACOLU *Literatură* (dialog teatral) (253. I).
GH. TĂTĂRESCU *Când vine alforul* (fragment) (135. II.).

MEDALIOANE, AMINTIRI, CALĂTORII

- TUDOR ARGHEZI *Medalioane: Al. Ciurcu* (147. I.). *Duiliu Zamfirescu* (443. I.). *Take Ionescu* (444. I).
ION L. C. BRĂȚIANU *Din amintirile altora și ale mele: I. După 1848* (513. I.). II. *Din țara Moșilor* (1. II.).
N. M. CONDIESCU *Antichitățile Miceniene* (275. I.).
CONST. DIAMANDY *Amintiri din viața diplomatică: În drum spre temnița dela Petropavlovsk* (22. I).
N. H. LAHOVARY *Impresii din America* (366. I).
I. NISTOR *Din zilele Unirii* (116. I.).
SEXTIL PUȘCARIU *Ion Scurtu* (câteva amintiri) (550. I.).
MARIA DR. STĂNCULEANU *Scrisori de pe Pacific: Scrisoare din Tahiti* (266. I.). *Noua Zelandă, Tasmania* (374. I.).
Noua-Guinee (462. I.). *Fiji, Tonga* (542. I.).
Samoa (33. II.).

STUDII, ARTICOLE, DOCUMENTE

- C. R. [CUGETUL ROMÂNESC] . *Cugetul Românesc* (1. I.).
Romantica industrială (113. I.).
Alegeri (225. I.).
„Literatura Nouă” (321. I.).
Publicul și Presa (417. I.).
- AL. ALIMĂNEȘTEANU *O datorie* (63. I.).
- EM. N. ANTONESCU *Justiția în România Mare: Un proiect de reformă* (48. I.).
- TUDOR ARGHEZI *Cazul D-rului Pașureanu* (41. I.).
Cum se scrie românește (99. I.).
Un scriitor nou: Colonelul N.M. Condiescu (473. I.).
- M. BEZA *William Blake* (475. I.).
- ION BIANU *Pagini vechi: Despre Nicolae Bălcescu, Două pagini vechi cu tâlc și pentru vremile noastre, Un document din 1712.* (190. 393. I. 80. II.).
- ION I. C. BRĂȚIANU *Pagini vechi: Opșteasca tânguire* (67. I.).
- VINTILĂ BRĂȚIANU *Organizarea Statului modern și democratic* (230. I.).
- ION BUZDUGAN *Poetul Alexei Mateevici* (120. II.).
- O. W. CISEK *Germania de azi* (491. I.).
Georg Trakl (554. I.).
Ioan Goll (195. II.).
- MIRCEA DJUVARA *Filozofia idealului: Cugetul putere creatoare* (285. I.).
- I. GĂVĂNESCU *Etica revoluționară* (386. I.).
- DR. MARIUS GEORGESCU *Putem întineri?* (92. I.).
Metode moderne de tratament. Radium-terapie (200. I.).
- N. IORGA *Criza morală mondială* (6. II.).
Solidaritatea Românească la începutul secolului al XIX-lea (97. II.).
Un mic lucru mare: Cartea de cetire (281. I.).
- N. H. LAHOVARY *Insemnări asupra vieții politice americane.* (562. I.).
- TRAIAN LALESCU *Convorbiri relativiste: Întâia și a doua convorbire, a treia convorbire* (154. I. 41. II.).
- PROF. DR. N. LEON *Despre moartea aparentă* (78. I.).
- VASILE MUNTEANU *Francis Jammes* (53. II.).
- DRAGOȘ PROTOPOPESCU *Lirism englez contemporan: Spre o substanțializare a poeziei* (584. I. 68. II.).
- SEXTIL PUȘCARIU *Probleme noi în cercetările lingvistice.* (73. I.).
Zamolxe, Mister păgân de Lucian Blaga (181. I.).
A făgădui marea cu sarea (395. I.).
- FRANCIS ȘIRATO *De ce moare impresionismul* (85. I.).
Elementul de agrement în artă (194. I.).
Sentiment și sentimentalism (298. I.).
Olăria poporană și olăria de artă (398. I.).
Problema artei plastice actuale (482. I.).
Renășterea artei poporane? (592. I.).

IV

- FRANCISC ȘIRATO *Arta în conformitate cu natura* (84. II.).
Detronarea naturii (214. II.).
 I. D. ȘTEFĂNESCU *Din camerele noastre artistice* (343. I.).
 VLADIMIR STREINU *G. Bacovia* (208. II.).
 I. VALAORI *Românii din Peninsula Balcanică* (178. I.).
 V. VALCOVICI *Problema spațiului și fizica* (179. II.).

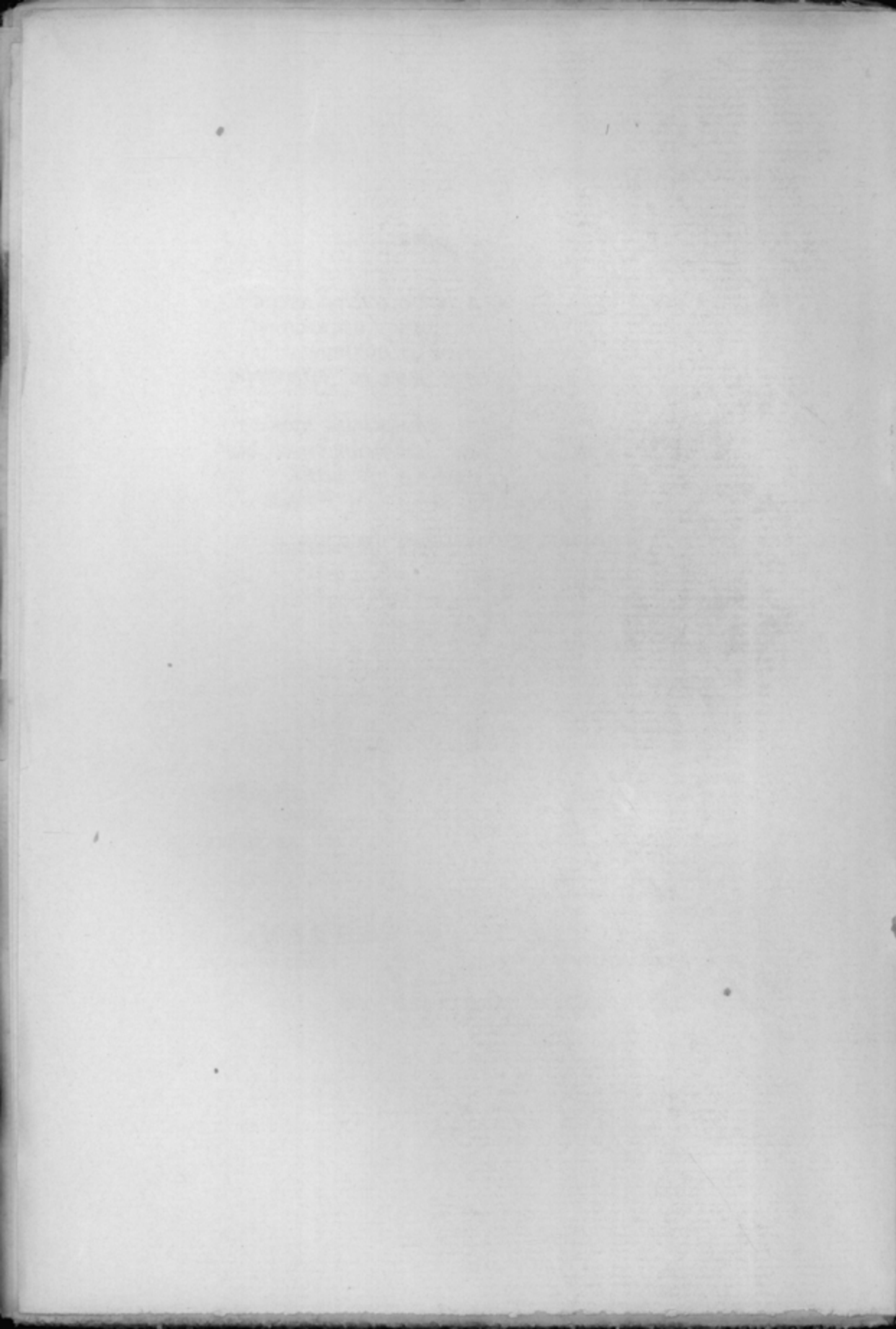
DIN LITERATURILE STREINE

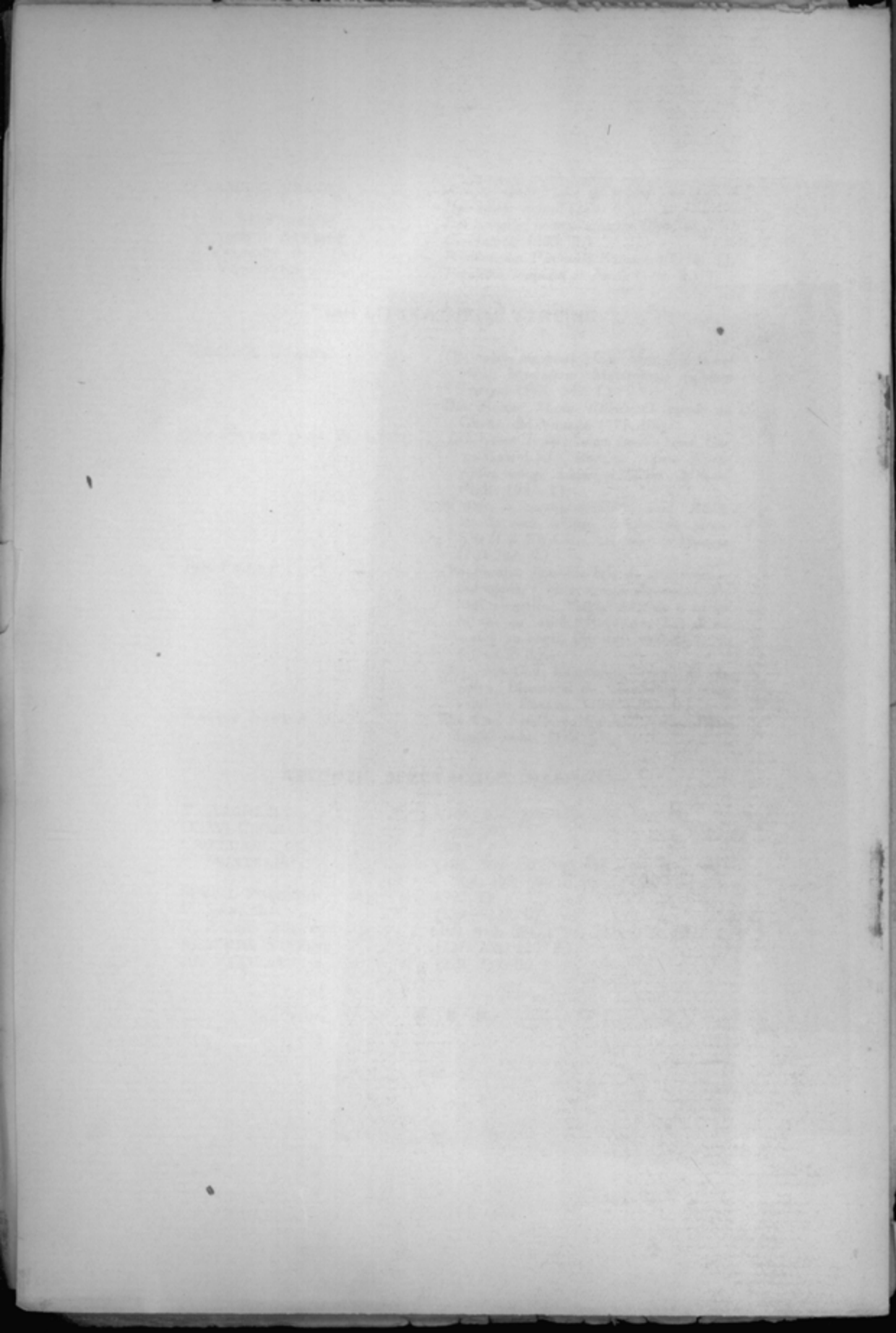
- NICHIFOR CRAINIC *Din poezia maghiară: Caii Morței. (Andrei
 Ady), Mysterium Maternitatis (Zoltan
 Franyo)* (548. 549. I.).
*Din Rainer Maria Rilke: O scenă de
 Ghetto din Veneția* (173. II.).
 ION PILLAT și O. W. CISEK *Din Georg Trakl: Inima mea în seară Că-
 tre tânărul Elis. Rondel. Apus. Apro-
 pierea morții. Lirism și tăcere. Helian.
 Psalm* (557. I.).
*În parc. În primăvară. Către soră. Amin.
 Într'un vechi album. Cântec de seară.
 Elis (I și II). Către cel mort în tinerețe*
 (203-207. II.).
 ION PILLAT *Din Francis Jammes: Iubesc prin vreme...
 Sufrageria. Copila citește almanahul. Pe
 firul telegrafic... Rugăciune spre a merge
 la rai cu asini. Rugăciune ca să nu
 moară un copil. Dar ce e fericirea?...
 (63—67. II.).*
*Din Iwan Goll: Lampagiul. Negrul de va-
 rieteu. Directorul de Cinematograf. Ca-
 nalul de Panama.* (198.—202. II.).
 VASILE STOICA *Din Carl Sandburg: Butoni. Ucigași. Răz-
 boai. Iarba.* (479. I.).

RECENZII, SPECTACOLE, INSEMNAȚII.

- T. ARGHEZI (105. 208. 209. 272. 279. 501. I.).
 O. W. CISEK (505. 507. I.).
 CRONICAR (88. II.).
 V. MUNTEANU (303. 306. 307. 309. 401. 405. 407. 502.
 504. 599. 603. I. 92. 93. 223. II.).
 SEXTIL PUȘCARIU (597. I.).
 V. SÂNGERU (220.—223. II.).
 V. RUSSU ȘIRIANU (409. 410. 604. I. 95. 232—236. II.).
 VLADIMIR STREINU (227. 228. 229. II.).
 AL. ȚUȚULIANU (229. 231. II.).

PREFAȚĂ

LA „FLORILE DE OTRAVĂ“

Prostia, 'nșelăciunea, păcatul, inoiala
Muncesc făptura noastră din veac, far' de răgaz
Și noi hranim în tihnă acest blajin necaz,
Ca niște ciungi păduchii deprinși cu captușala.

Păcatele ni-s dîrze, mîhnirile: tiptile.
Îți recunoști rușinea și patima cu greu.
Stăruitor la ele te 'ntorci, deși mereu
Cu dorul pocăinții, ștergîndu-ți lacrimile.

Încolăcit în perini, Satan divinizatul
Îți farmecă gîndirea și-o leagana, isteț;
Iar al voinței tale metal de mare preț
Se risipește'n boarea ce-o iscă Necuratul.

În mîna lui stă jocul de fire ce ne poartă.
Desgustul, tina, crima, mocirla ne atrag.
De lăd, pe brînci, tu zilnic, te-apropii cu un prag,
Voios în bezna mare de 'mputiciune moartă.

Sărac, stricat, copilul cu-o babă se 'mpareche
Și, morfolită, țîța i-o roade 'n deajuns.
Noi, ca și el, răpirăm plăcerile 'ntr'ascuns,
Storcîndu-le de-o mizgă de portocală veche.

Un stup adînc de demoni ne colcăie 'n simțire,
 Ca 'ntr'un ciubar o lume de mușiți și limbrici
 Și'n noi pătrunde 'ncetul, val nevăzut și nici
 Nebănuît, o moarte ce-adie 'n vînt subțire.

Și dacă siluirea, otrava, ștreangul, focul,
 Cuțitul încă semnul brodat nu și l-au pus
 În țesătura unui destin prost și supus —
 E nedestoinicie de-a înfrunta norocul.

Dar printre șerpi, pantere și acvile sihastru,
 Dela maimuțe, scorpîi și plîna la cățea,
 Urlînd în îmbulzeală, grămada, la zabrea,
 În cușca ticăloasă a viciilor noastre,

Jivina cea mai hîdă, mai rea și mai spurcată
 E alta. Geme mută, pășește măsurat.
 Ar înghiți pămîntul întreg într'un căscat
 Și-ar sfărîma țaria scrișnînd-o dintr'o dată.

Urîtul! — Ochii-i turburi de plînsul nevoiaș
 Visează tainic ruguri, săcuri, spînzurători.
 Voi îl cunoașteți bine pe-acest calau gingaș,
 Voi frații mei, voi semeni, fațarnici cetitori.

T. Arghezi

A DOUA CONȘTIINȚĂ

PIESĂ INEDITĂ ÎN 4 ACTE

Rudolf soțul Luciei e îndrăgostit de figura spirituală a Giocondei. Mélanie, sora Luciei și prietena ei din copilărie, vine dela țară la dânsa Rudolf găsește în trăsăturile Mélaniei chipul și surâsul obsedant al Monnei Lisa. După îndelungi sbuciumări sufletești, Rudolf își mărturisește iubirea Mélaniei, care, respingându-l, se hotărăște să plece.

ACTUL IV

Pe aceeaș terasă. E înnoțat. În ramurile copacilor câteva cartoane albe, cu cercuri concentrice. Mai multe scaune. Pe jeturile lor perne de mătase de diferite culori stinse. Pe partea dreaptă și alături de balustradă, o bancă. În mijlocul terasei o masă de stejar. Pe masă două cutii cu pistoale.

(Lucia și Mélanie conversând. Lucia expansivă, Mélanie tristă).

LUCIA. — Azi e Săn-Pietru. Cât e de când veniși la noi?

MÉLANIE. — O săptămână.

LUCIA. — O zi, o oră, un minut, Mélanie! După opt ani de absență, în fiecare zi par'că te-aș vedea întâia oară. Noaptea tresar din somn: „Vine Mélanie!“ Azi dimineață sării din pat. Mă uitai la pendulă. Ora cinci. Mi-adusei aminte că tu sosiseși de șase zile. Rudolf dormia ca un copil rupt de oboseală. Mă lăsași binișor pe pat și adormii cu gândul că tu ești în odaia d'alături.

MÉLANIE (pe gânduri). În odaia d'alături...

LUCIA. — Diseară nu te las. Mi-ai făgăduit o părticică din basmele de odinioară. Să aud iarăș picurând misterios de pe buzele tale: „Înșir' te mărgărite pe lungi fire răsucite...“ Da? Da?

MÉLANIE. — Da...

LUCIA. — La ce te gândești? Și diseară să ne facem ostenite, fără să fim. Eu să casc, tu să caști. Eu să plec capul pe umărul tău, tu să pleci capul pe umărul lui Rudolf...

MÉLANIE. — Pe umărul lui Rudolf?

LUCIA. — Da. Și oncle Daniel de cîolo: „Da ce-aveți

voi?" „Noi? Nimic". „Eee, a venit moș Iene pe la gene... Ai?... Hoțoacelor!.. Vă las, mă duc nițel pe la club..." (Ca și cum ar cânta). Și noi să rămânem tus-trei!

MELANIE. — Tus-trei...

LUCIA. — Și să ne-așezăm pe covor. A, nu știi ce bine e pe covor! Șașa, tu să începi. Eu cu capul în poala ta. Eu d'o parte și Rudolf de cealaltă... Ce, nu vrei? Tu, nu-l iubești?

MELANIE. — Eu? Il admir...

LUCIA (râzând). — Cine îl supără cu dragostea ei e Cleo... O vechi slăbiciune... Ar fi dorit să-l ia în căsătorie...

MELANIE. — Ar fi fost rău.

LUCIA (repede). De ce?

MELANIE. — Cum, de ce? N'ar mai fi fost al tău...

LUCIA. — Da, așa e. La asta nu m'am gândit. Și mi-e imposibil să mă gândesc. Eu nu-mi închipui cum am putut trăi, fără el, înainte de a-l cunoaște. El, văzuse pe «Gioconda», a putut trăi... Dar eu...?

MELANIE (ca și cum ar visa). El văzuse pe «Gioconda»...

LUCIA. — Tu, semenii grozav cu «Gioconda».

MELANIE (cu vioiciune). Eu, cu «Gioconda»? De fel!

LUCIA. — Părul roșcat, inelele acestea care cad la vale... Sprâncene bălaie...

MELANIE. — Deloc!

LUCIA. — Gura ca un arc răsturnat în sus. Gropițele de pe obraji ca niște umbre fumurii și fugitive. Surâsul continuu chiar când ești tristă...

MELANIE (cu asprime). Deloc, deloc, Lucia! (Indulcind tonul). Să vorbim de altceva. Nu ți se pare, ție, că Rudolf e slăbit?

LUCIA. — Da, e ceva mai slab, dar și mai vesel... Adoarme cu greu...

MELANIE. — La masă mai mult vorbește decât mănâncă...

LUCIA. — E așa de expansiv!.. Î, somnul trebuie să fie pricina. Alaltăieri noapte s'a deșteptat speriat. Ș'am vorbit mult, mult, între altele și de asemănarea ta cu „Gioconda” (Melanie face un gest neastâmpărat). Ce curioasă ești tu, când îți mărturisesc că semenii cu un tip adorat de Rudolf! (O ia de gât și o sărută). O! „Gioconda!” „Gioconda!” (Îi trece binișor mâna peste ochi). Nu te mai uita așa... Î, nu, nu, nu mai, mi e frică!

MELANIE (tristă). Buna mea Lucie, naivă te-am lăsat, naivă te găsesc...

LUCIA. — Tu ești mai frumoasă și mai tânără!

(Rudolf apare pe platformă. E palid și d'o veselie exagerată).

RUDOLF. — Ca simfonia pastorală din Beethoven! Cucul se ia la întrecere cu Mierla... Mi se pare că nu e Mierla... Ah! mi-e tot una!.. Dacă picioarele mele s'ar fi supus dorinței mele, aş fi fost lângă voi mai 'nainte de a deschide gura...

(Rudolf se repede la ele).

LUCIA. — Rudolf, uită-te la mine... Ești în adevăr mai slab...

RUDOLF. — Sunt fericit. Sunt vesel. Veselia mă inundă și dă pe dinafară... Nu e așa Mélanie?

MÉLANIE. — Aș dori să fii mai altfel.

RUDOLF. — Mai altfel, cum? Să nu fiu eu?

MÉLANIE. — Să fii mai mult al tău.

RUDOLF. — Mai mult decât al meu, Mélanie!

(Petrache apare pe platformă).

PETRACHE. — Coniță, boieru ăl mare nu-ș ce vrea. În-treabă de d-ta.

(Lucia îi face semn să plece, apoi așează pe Rudolf și pe Mélanie pe două scaune alăturate).

LUCIA. — Aici, tu—și aici dumneata! Și să stați așa ca doi copii părăsiți. (Sărută pe Mélanie). I-i-i-i, obrazul din stânga, cu gropițele lui, e mai dulce ca cel din dreapta. Rudolf, să nu te atingi de cel din stânga...

(Lucia suie repede treptele dela platformă, deschide ușa, dispare și apare de două ori).

LUCIA (râzând). Rudolf, Mélanie te admiră!

RUDOLF. — Da?

LUCIA. — Și te iubește!

(Lucia închide ușa cu sgomot. Râsul ei răsună în seră și se pierde în celelalte odăi. Din ochii lui Rudolf încep să pice lacrimi mari una câte una).

MÉLANIE. — Rudolf!

RUDOLF. — O! sunt bolnav!

MÉLANIE. — Suferi?

RUDOLF. — Grozav!

MÉLANIE. — Și de ce suferi?

RUDOLF. — Pentru că nu pot să te uit. Pentru că îmi va fi peste putință să te uit. Pentru că peste trecutul meu s'a pus o noapte neagră ca păcura. Sufer de a doua conștiință!

MÉLANIE (c'o revoltă conținută). Oh! a doua conștiință!

RUDOLF. — În sufragerie, ea. În odaia de culcare, ea. În biurou, ea. În bibliotecă ea. Mă prigonește cu surâsul ei glacial și mă biciuște cu ironia ei ascuțită. Noaptea,

când închid ochii, în imaginația mea sdruncinată, o văd, o rog, îi cerșesc îndurare. Și *ea*, în loc să aibă milă de mine, își multiplică gropițele fumurii — alunecând dela, barbă în sus — și mă disprețuește ca și tine în acest moment!

MÉLANIE. — O, Rudolf, eu te admir, nu te disprețesc.

RUDOLF. — (cu o emoție crescândă). E o săptămână de când mă judecă *cea din perete*, și tu, nu puseși, măcar odată surâsul tău între *ea* și mine, ca să scapi pe acela, pe care zici că-l admiri, de o tortură neînchipuită!

MÉLANIE. — Desigur e o fatalitate care mă prigonește! (Revoltată) Soarta m'a mângălit cu o mască de care am oroare!... Eu sunt moartă!

RUDOLF. — (acoperindu-și fața cu mâinile). Și eu te iubesc!

MÉLANIE. — Vorbești o limbă pe care n'o înțeleg. Iubirea, cu floroasele ei ameteți, cu jurămintele etern-trecătoare, cu svăcneli de inimă dezordonate, cu așteptări pe furiș, cu sărutări nesfârșite, cu îmbrățișări nebunești, cu... cu... cu căderi și rușini, e o amintire de care roșesc și mă scutur! Sunt om, nu mai sunt femeie! Din femeie n'a rămas nimic! (Cu violență și cu dispreț). Carnea aceasta, pusă pe mine în neștiire, este nesimțitoare la plăceri, este carcera unui biet suflet lepădat de chinurile lubricității!

RUDOLF. — Tocmai de acest suflet sunt robit! Iubirea mea este un cataclism ș'a distrus din mine orice pic de împotrivire!

MÉLANIE. — Ascultă-mă, Rudolf. Sunt de piatră! Sunt ca o statuă care ar fi pornit din atelierul unui sculptor. Atât mai rău pentru cine ar ingenunchia înaintea ei. L'ar strivi fără să se uite pe cine a luat în picioare. Marmoră rece la durerile ca și la fericirile pricinuite fără voia ei!

RUDOLF. — Statuă? Bine. Moartă? Poți omori, moartă nu! Dumnezeu să fi zămislit o asemenea minune ca să-și bată joc de ea?

MÉLANIE. — Ești orb!

RUDOLF. — Lumea toată, afară de mine!

MÉLANIE. — Mi-e peste putință să împărtășesc nebuniile tale!

RUDOLF. — O! atunci toate s'au afârșit, căci cu mine totul se va sfârși pentru mine!

MÉLANIE. — (tresărind și scăzând glasul). Rudolf, o! Rudolf, am sosit cu bucurie în mijlocul vostru și am căzut într-o cursă...

RUDOLF. — Cursă? Nu te-am cunoscut până acum. Cine ți-a întins-o?

MÉLANIE. — Mona Lisa!

RUDOLF. — (se cutremură și se strânge). Da, da, așa e! Te-am cunoscut înainte d'a te vedea... Mona Lisa! Fata-șitatea! Suntem jucării în ghiarele ei! Muște în pânda păian-jenului!

MÉLANIE (îi întinde mâna). Rudolf, sunt singură, nu am pe nimeni. Îți cer, ție, să mă aperi contra ta, la tine, în casa ta.

RUDOLF. — Cere-mi orice. Să-mi tai o mână. Să-mi scoți ochii. Acum dacă vrei...

MÉLANIE (luându-l de mâini). O! nu!

RUDOLF. — Tot ce atarnă de viața mea, supusă voinței tale, voi face. Ca să nu te iubesc, să nu-mi ceri, căci e mai presus de voința mea și a ta, mai presus de existența mea fără sens și de fericita ta existență.

MÉLANIE (blajin și cu caldura). Bine Rudolf, bine. — Să-mi închipui c'aș fi femeie ca toate femeile cu ușurință, cu zădărnicii, cu capriții și cu patimi. Ei, cum aș putea, să pătez eu, eu, casa în care am deschis ochii, de care mă leagă amintirile copilăriei nevinovate, în care am crescut cu Lucia sub binecuvântările unchiului Daniel?

RUDOLF. — Nu știu

MÉLANIE. (cu caldura). Lucia, vara mea, — Lucia, copilul blond, frumos și curat...

RUDOLF. — Știu!

MÉLANIE. — ...Lucia care ne prinde mâinile una într'alta, care ne mângâie, ne sărută și forțează să ne sărutăm...

RUDOLF. (sufocat). Știu! Știu!

MÉLANIE. — ...Lucia al cărei cuvânt e lumină și adevăr, a cărei menire e jertfa de sine, al cărei unic bine pe pământ ești tu, Rudolf...

RUDOLF. — Știu, știu, la ce-mi mai spui?

MÉLANIE. — ...pe ingerul acesta care d'atâtea ori, în puterea nopții, s'a plecat ca o lumină pe d'asupra mea, și m'a învelit ca să nu răcesc, și mi-a mângâiat ușurel părul ca să nu visez urit, — spune, Rudolf, spune, ce-ai zice tu, și ce-ar zice lumea, dacă, c'o cruzime de isterică, l'aș călca în picioare, și, dând foc casei voastre, l'aș prefăce în cenușe?

RUDOLF (apăsându-și fruntea cu amândouă mâinile și cu glasul sugrumat). Ah! mi-e cu neputință să mă gândesc!

MÉLANIE (exasperată). Tu-mi ceri să ucid un copil, un copil care ar dormi și ar visa surâzând! — Ea ar dormi

pe când noi ne-am tăvăli într'o iubire spurcată ! Ea ar visa surâzând, pe când noi i-am înfige cuțitul drept în inima ei curată!... Am fi niște lași! lași! lași!

(La fiecare cuvânt de «lași!» lui Rudolf îi cade capul în jos ca și cum ar primi trei lovituri de măciucă).

RUDOLF (cu glasul stins). Înainte d'a te vedea așa ar fi fost...

MELANIE. — Și ce s'a schimbat după ce m'ai văzut, ca să nu fii cum ai fost?

RUDOLF (reculegându-se. Cu o energie sălbatecă). Eu m'am schimbat! Ființa mea de ieri s'a năruit! Un alt om s'a născut din propria lui ruină. Ce am fost nu mai sunt! Sunt fără trecut. Raporturile vechi, șterse din amintirea mea. Și, cine știe, or fi fost ori n'or fi fost?... Sunt liber și fără libertate, ca un bolid scos din atracția slăbită a unui soare și gonind drept și vertiginos către un alt soare. Suntem robii destinului. El pentru noi, desgrădinează rădăcinile cele mai adânci, răstoarnă toate piedicile, și, apăsându-ne pe grumaji, ne ingenunchie înaintea ființei pe care a fost fatal s'o adorăm!... De șase zile mă smucesc zadarnic, crezând, ca până acum, că omul e liber să se hotărască, și de șase zile o putere imensă taie, rupe și distruge legăturile ferecate de altă dată... Datoria, binele și frumosul, pe care mă sprijineam cărmuindu-mă, acum sunt scrum, și mă trezesc ca un nefericit erou fără armuri, pierdut ca într'un extaz religios în fața sufletului tău etern, Mélanie!

MELANIE. — Oh! mi-e milă, mi-e milă de tine, Rudolf!

RUDOLF. — Și dacă ți-aș spune în ce torturi te iubesc...

MELANIE. — Te-aș urî, Rudolf!

RUDOLF. — Și dacă ți-aș spune că peste ura ta, iubirea mea trece crescând, care ar fi cuvântul tău de pe urmă?

MELANIE. — Te disprețuesc, Rudolf!

RUDOLF. — A! asta, nu! Ar fi împotriva destinului!

MELANIE. — Te disprețuesc ca pe orice om care și-ar ascunde sărăcia sufletului...

RUDOLF. — Aaaa!

MELANIE. — ...Sub niște vorbe goale ca să sune plăcut femeilor-păpuși!

RUDOLF. — Aaaa!

MELANIE (cu mânie). O mi-e silă de tot ce am admirat în tine... Ți-am spus că nu vreau fiindcă nu pot, acum îți spui că dacă aș putea n'aș vrea!

RUDOLF. — O-ho-ho-ho! Destinul, în perversitatea lui, a

aprint o lume nouă numai pentru mine, lăsându-te pe tine cu cea veche și cunoscută! (C'o liniște de convalescent). Desigur, mâine pleci.

MELANIE. — Hotărit.

RUDOLF. — Și eu rămân.

MELANIE. — Firește.

RUDOLF. — Până mâine... mai stai...

MELANIE. — Dorești să plec chiar acum?

RUDOLF. — A, nu! Ce ar zice ceilalți?... Și până mâine să petrecem, nu e așa?

MELANIE. — Până mâine voiu ascunde amărăciunea mea cum voi putea, căci doar ascultându-te simț că am trădat pe Lucia!

RUDOLF (surzând aiurit). Nu e bine s'ascunzi...

MELANIE. — N'ascund nimic din mine, ci pe tine te ascund, Rudolf... Să nu se vadă nimic din sufletul tău..

RUDOLF. — Monstruos... Nu e așa?

MELANIE. — Da, da!

RUDOLF. — Ingroapă stărvul acesta în uitarea ta, dacă vrei să nu mai existe!.. Mă duc s'o mai văd odată...

MELANIE. — Pe cine?

RUDOLF. — Pe cea din perete...

MELANIE. — Și de ce s'o mai vezi odată?

RUDOLF. — Pentru că va fi ultima dată.

MELANIE (tresărind). Rudolf ce-ai de gând?

RUDOLF. — A! Nu te teme! N'a sosit ceasul... Și tu nu ești Destinul, ci instrumentul întâmplător al Destinului. Ea se confundă cu Destinul. Voiu vedea dacă e chiar Destinul... Nu, nu, să n'ai nici o grijă... Vom petrece minunat de bine...

(Rudolf râzând sinistru, dispăre pe ușa seriei).

MELANIE (acoperindu-și fața).

Oh! ce păcat!

(Lucia vine, pe aceeaș ușa, sărind ca un copil).

LUCIA. — Întâlnii pe Rudolf. Se ducea în bibliotecă, vesel, vesel...

MELANIE. — Vesel?

LUCIA. — De ce te miri?... Imi spuse că petrecu cu tine...

MELANIE. — Cu mine?

LUCIA. — Da... De ce să nu petreacă? (Amenințând-o cu degetul). Șireato! Ai râs de moda noastră...

MELANIE. — Eu?

LUCIA. — Ai comparat pe Cleo cu o teacă de fasole când începe să se crape...

MÉLANIE. — A, da. Glume, vorbe...

LUCIA. — Mie îmi face plăcere să vorbiți cum ați vorbit.

MÉLANIE. — Nu, nu, Lucio, să nu mai vorbim cum am vorbit... Mi-a scăpat, fără să vreau, mici răutăți pe socoteala lui Cleo...

LUCIA. — (râzând). Și Rudolf, mi-a spus...

MÉLANIE. — Lasă, lasă dragă... Unde ziseși că se ducea Rudolf?

LUCIA. — În bibliotecă, să așeze un nou volum pe raftul de d'asupra „Giocondei“.

(Mélanie se duce la cutiile cu pistoale).

MÉLANIE (deschizând una din cutii). — Bune pistoale. Bine cumpănite. Mai aveți arme în casă?

LUCIA. — Nu cred. Poate oncle Daniel.

MÉLANIE. — Și unde le ține?

LUCIA. — Știu și eu...? Da de ce mă întrebi? O! și cum te uiți!

MÉLANIE. — Mi-adusei aminte de o crimă...

(Se aude sgomot, ascuțit și prelung, repetat de trei ori. Mélanie, tremurând, apucă pe Lucia de mână).

MÉLANIE. — Lucio, ce s'a întâmplat?

LUCIA. — O, o, ce spaimă!.. Pe la bucătărie. Petrache ce treabă are? Cine știe? Câteva farfurii sparte...

MÉLANIE. — Nu, nu, nu la bucătărie...

LUCIA. — Cum Dumnezeu trăești tu, singură, la țară?

MÉLANIE. — Mai sigură ca în casa ta. Aici în orice sgomot presimț o nenorocire. În bibliotecă e ceva. Vreau să știu Lucia, vreau să știu!

LUCIA. — (mirându-se). În bibliotecă? E Rudolf...

MÉLANIE. — Vreau să știu ce s'a întâmplat lui Rudolf?

LUCIA. — (impresionată). Ce să i se întâmple?... Rudolf! Rudolf!

(Rudolf se ivește în ușa serei. Se clatină. Se reazimă. Incepe să rădă. E palid. Înaintează greoiu spre Lucia și Mélanie).

RUDOLF. — Lucio, tu fuseși?... Ciudat! Nu-ți cunosc glasul...

LUCIA. — Rudolf, ce fu sgomotul d'adineaori?

RUDOLF. — (uluie). Eu... am comis o crimă...

LUCIA. — Da, ai speriat pe Mélanie... Uită-te cum plânge! O! și ce frumoasă e când plânge! (Îi șterge lacrimile cu batista). Privește-o, Rudolf! Te uiți par'că n'ai vedea-o... Su-

răzi blanda mea Madonă. Surăzi cum surăzi prin vis... Rudolf, dar ce s'a întâmplat?

RUDOLF. — Nimic... (Scutură din cap). A! ba da!.. Mă suisem în vârful scării... d'asupra „Giocondei“... Mă suisem în vârful scării... Și-am alunecat...

(Mélanie îl privește țină fără a clipi).

LUCIA. — Numai atât?

RUDOLF. — Mă suisem în vârful scării... în mână aveam un cuțit... Și-am alunecat.

LUCIA. — (scuturându-l de mână). Ei, Rudolf, ești așa de emoționat!... Ci spune odată!.. Și pe urmă?

RUDOLF. — Am alunecat... Și mâna cu cuțitul — blestemata asta nu mai era a mea! — de trei ori a sfâșiat divinul obraz al „Giocondei“ (Se cutremură). Fără să vreau, fără să vreau mi-am ucis conștiința care cârmuia conștiința mea! (Cade pe un scaun. Mélanie și Lucia fac un pas repede spre dansul). Și surâsul ei a rămas în limba cuțitului!.. Ce mă voi face, fără cârmă, în mijlocul valurilor infuriate?

LUCIA. — (Ingenunchie lângă el și-l mângâie). O, Rudolf, Rudolf... numai atât?

RUDOLF. — Dar cât mai vrei?

LUCIA. — Ce emoție pentru un lucru de nimic! — Câteva mii de lei, unui artist celebru, și ai s'o ai iar la loc, în biblioteca ta.

RUDOLF. — Da, dar crima am săvârșit-o... Nu e așa Mélanie?

MÉLANIE. — Când poți să pui la loc ce-ai distrus, pui la loc, și crima e ispășită.

RUDOLF. — Și dacă n'ai putea?

MÉLANIE. — Poți dacă vrei.

RUDOLF. — (ca și cum și-ar vorbi sic-și). De n'ar fi nici o ființă ca să mărturisească adevărul, tot nu mai ești ce ai fost, ci ești ce-ai devenit... Asasin, asasin al copilului nevinovat pe când dormia și-și sugea degetele în visele lui fericite! (acoperindu-și ochii). O! și surâsul ei a rămas în limba cuțitului.

LUCIA. — Mélanie, așa e el uneori. Are să-i treacă. Rudolf, Mélanie avu presimțirea că s'a petrecut ceva excepțional. Și cum te văzu, de bucurie începu să plângă. Din lacrimile ei am priceput cât te iubește.

(Mélanie tresare).

RUDOLF (c'un surâs trist). Așa e, Mélanie?

MÉLANIE (oftând). Da, Rudolf.

RUDOLF. — O, Destin, Destin, cum am să-ți stric eu planurile tale, căci sunt mai tare decât tine! (Sculându-se hotărît). Ei, copii, la petrecere. Lucia, pistoalele. Mélanie, să nu te impuști fără să vrei

MÉLANIE. — Sunt goale.

RUDOLF. — Soarta să te îndemne, și te înnemerești și fără glonț.

LUCIA (aducând un pistol cam în dreptul inimii). Aici?

RUDOLF. — Ceva mai sus.

MÉLANIE. — Glumele voastre nu-mi plac.

RUDOLF. — Lucia, nu așa. Înalți brațul și-l cobori în dreptul umărului. Mie de nu mi-ar tremura mâna. N'aș vrea să mă întrecă Mélanie. Mi-aș tăia brațul din umăr și mi-aș scoate ochiul drept.

LUCIA. — (râzând). Și ca la un cerșetor, de câte ori ai întinde cealaltă mână, ți-am da de pomană cu un sărutat și Mélanie alt sărutat. Nu e așa Mélanie?

MÉLANIE (aducând un pistol la ochiu). N'am auzit. Ce să fie?

RUDOLF. — Și de glumele astea te temi?

MÉLANIE. — Nu mă tem decât de Dumnezeu și de nestatornicia unui singur om.

RUDOLF. — Mai mult m'aș teme de statornicia lui!

LUCIA. — De nestatornicia, cui? Mélanie, ar fi destul să te cunoască și din fățarnic și ușurel ar deveni credincios și statornic.

RUDOLF. — Voință să aibă și nimeni nu i-ar rezista. (Prins de o întristare subită). Omul cu voință este o năpraznică putere. Voința personală încetând, omul e prada voinței universale. Ca frunza aceasta, desprinsă de ramuri, așa se leagănă și cade jos ca să îngrășe pământul...

MÉLANIE. — (îngrijată). Rudolf, n'ai zis tu, să petrecem?

RUDOLF. — Să petrecem! Forțe noi ca să rup junghietura Destinului! (Se uită la ciasornic). I-î! și Lascar prea întârzie...

LUCIA. — Cleo iar se înnoește! Mănușile o strâng, ghețele o strâng, corsetul o strânge...

RUDOLF. — Destul! Nu merge mai departe...

LUCIA. — Și, cât n'ar da ea, sărăcuța, pe puțină, fie cât de puținică, din afecțiunea ta!

RUDOLF. — Ar da tot ce are! Bine. Voiu fi prieten, amic, curtezan. Voiu fi cum i-ar plăcea ei să fiu.

(Rudolf ia un pistol și ochește în ținta cea mai depărtată. D'aci încolo este de o veselie fără frâu, până la întorsătura finală).

(Intră pe ușa serei: Cleo, Dr. Lascăr și Daniel. Cleo e c'o rochie nouă și c'o pălărie imensă. Mélanie, punând genuchiul pe un scaun, îi observă pe toți, dar, mai ales pe Rudolf.)

CLEO. — *Bonjour, Bonjour!*.... V'ați exercitat în lipsa noastră.... Asta nu se face....

RUDOLF (ieșindu-le înainte). Nici un pas că trag!

CLEO (desfăcând brațele). Și să innemerești acolo unde Cupidon și-a lăsat urmele, singurul zeu care mai trăește încă.

Dr. LASCĂR. (sfiindu-se). *Pas de blagues, mon cher, pas de blagues....*

DANIEL. (aprinzând o țigaretă). Să nu lași pe doctor văduv...

Dr. LASCĂR. — Asta n'ar avea importanță... *Pourvu qu'il ne se trompe pas...* (râzând). Să n'o lase pe Cleo văduvă...

LUCIA. — Bravo, doctore! Adevărat cavalier modern!

RUDOLF. (sărutând pe Cleo). Și p'ălălalt, frumoasă doamnă!.. Ești atât de atrăgătoare în alb!

CLEO. (înroșită și veselă). Farsă, farsă d'ar fi... Mă mulțumesc și cu farsa... Lucia, n'aș vrea să te trădăm cu consecințe.

Dr. LASCĂR. — Fără consecințe? Mă opui eu! Ori serios, ori deloc! (Toți râd, afară de Mélanie. Doctorul amenință cu degetul). Ni-ni-ni-ni!

CLEO. (Mélaniei) *Bonjour, domnișoară...* (Râzând). *O, pardon! Bonjour Madame!*

MÉLANIE. — Sunt domnișoare cari se nasc doamne. P'asemenea domnișoare-doamne căsătoria nu le schimbă, și deaceea, ele, vor să se schimbe neconținut.

CLEO. (înțepată) Schimbă cine poate iar nu cine vrea.

RUDOLF. — Ai atins legea economică a schimbului: cererea și oferta. Mai întâiu trebuie să existe cererea...

CLEO. (râzând). Mă iartă!.. În intensitatea vieții fericite este o lege a risipei. Mai întâiu să ai ce oferi și, când ai ce oferi, cererile curg.

(Răsete. Rudolf și Cleo se despart de ceilalți).

DANIEL. (râzând, fumând și innecându-se cu fumul). Doctore să iei măsuri contra ofertei!

Dr. LASCĂR. — *Mais, mon cher, c'est un enfant gai qui, veut se donner l'air d'un enfant de Bohême.*

DANIEL. — Dar, știi c'o prinde aerul pe care și-l dă?

Dr. LASCĂR. (impungându-l cu degetul). Al ștregar bătrân!

(Lucia și Mélanie, lângă masă, vorbesc încet și privesc la celelalte grupuri).

RUDOLF. — Cleo, scoate-ți pălăria.

CLEO. (răsfățat) Scot tot ce vrei!

RUDOLF. — Cu moda de astăzi nu mai ai ce scoate...
Parc'ai fi un amoraș prins de brumă sub o foaie de lipan...
O! Mi-e frică de săgețile lui!

CLEO. (apăsându-se pe brațul lui Rudolf). Niciodată n'am petrecut mai bine!

RUDOLF. — Să petrecem, Cleo! Vieța este o glumă.
Destinul te surprinde când cu gândul n'ai gândi.

CLEO. (după ce-și scoate pălăria). S'o agăț d'o ramură.

(Rudolf cu dreapta o ține de dreapta ei și cu stânga se încearcă s'o salte).

RUDOLF. — Haide Hop! Hop!

CLEO. (frecându-și picioarele). Ah! mă gădili!

(Intr'un salt o ridică pe bancă. Cleo și-agață pălăria de o ramură a moliftului).

RUDOLF. — Ce ușurică ești!

CLEO. — Ție îți plac femeile grele?

RUDOLF. — A, nu, ca tine!

CLEO. (răsfățat). Oo!

(Scad vocea și vorbesc, ea de sus și el de jos).

LUCIA. — Ce bine îmi pare că Rudolf e vesel!

MELANIE. — E prea vesel!

LUCIA. — Așa e el. Omul extremelor... Cleo e fericită...
Fericire de scurtă durată...

DANIEL. — (după ce-și răsuțește o țigaretă). Doctore, foc.

DR. LASCĂR. — Foc d'al meu... *Sapristi!* nu se mai stinge!

DANIEL. — (cam tare). Ho-ho! fericite de marchiza!

DR. LASCĂR. — *Doucement!* Să nu te auză Cleo, *mon Dieu!*

DANIEL. — (râzând). E geloasă? Are haz!

DR. LASCĂR. — *Comme toute femme.*

CLEO. — (fredonând). „*L'amour est enfant de Bohême...*”.

DANIEL. — (ridicând glasul). Cu care nu e de glumit la o vârstă oarecare.

CLEO. — (râzând). Mai ales la d-tale, *papa* Daniel!

DANIEL. — (punând țigaretă cu vârful aprins în gură). E, e, e, e, e, e,...

DR. LASCĂR. — (râzând). Te-ai fript, oncle Daniel?

DANIEL. — De câte ori vorbesc de micul diavol, pui țigaretă cu focul în gură.

CLEO. — Dă-mi mâna Rudolf, mâna asta pe care n'aș mai lăsa-o din mâna mea!

LUCIA. — (arătând pe Cleo) E gentilă.

MELANIE. — Prea vorbești liber.

LUCIA. — Crezi?

MELANIE. — Constat.

CLEO. — (Intinzând și mâna stângă lui Rudolf). Și p'ailaltă...

RUDOLF. — Hop! (Cleo se saltă și sare). Ca o camelie scuturată de pe cracă. Ușoară ca o porumbiță albă ai săltat pe d'asupra abisului!

CLEO. — (scăzând glasul și pasionată). Ești cum n'ai fost de când ești! Rudolf, Rudolf, dacă ai fi al meu...

RUDOLF. (c'o întristare subită). De azi înainte nu mai sunt al nimănui!

CLEO. (care nu observă tristețea lui Rudolf). Atunci, ești vacant?

RUDOLF. — Mă pregătesc de o vacanță fără sfârșit.

CLEO. — Ce bine imi pare!

RUDOLF. — Vieța pentru mine nu mai are nici un înțeles.

CLEO. — O! Rudolf! Să-i căutăm unul!

RUDOLF. — Să-i căutăm...

CLEO. — Căci unul singur este înțelesul vieții!

(Iși dau brațul și vin la masa de ștejar).

DANIEL. (aruncând țigarea jos). S'a stins. Focul dela tine nu ține mult.

DR. LASCĂR. — Când trece la tine, oncle Daniel, *Mais mais, mais, sapristi*, prea fumezi mult.

DANIEL. — Singura consolăție! La vârsta mea mă mulțumesc cu fumul și parfumul lucrurilor lumii acesteia.

(Cu toții se grămădesc împrejurul mesei).

RUDOLF. — Să începem. Cine să tragă mai întâiu?

LUCIA. — La sorți. Sunt șase bilete. O pălărie. Mélanie să scoată primul bilet.

(Mélanie învârtește biletele în pălăria doctorului. Trage unul și-l citește c'o voce slabă).

MELANIE. — Rudolf.

RUDOLF. (c'un râs straniu). Mélanie, tu, te-ai jucat cu sorții sau cu soarta?

DANIEL. — Ce râs curios!

RUDOLF. — Ca și până acum, *oncle* Daniel.

DANIEL. — Până acum fuseși d'o veselie îndrăcită, și acum te văd palid...

RUDOLF. — Emoția, *oncle* Daniel. Aș vrea să v'arăt ce pot. De nu mi-ar tremura mâna! Prin găuricea pe unde va trece glonțul pistolului vreau să treacă și'un glonț de revolver...

DANIEL. — Ce presumțios!

MELANIE. — (strângând de mână pe Lucia). Mie nu-mi place acest joc!

LUCIA. — Rudolf va izbuti!

CLEO. — Să te văd, Rudolf!

(Rudolf ia la ochi ținta cea mai depărtată. Trage. Cartonul cade. Toți aplaudă, afară de Mélanie, Rudolf se repede în parc).

MELANIE. — (tremurând) Un' se duce?

LUCIA. — Ai să vezi...

(O detunătură de revolver. S'aude o rostogolire. Toți se cutremură. O clipă rămân înlemniți. Daniel și Dr. Lascăr se precipită la locul sinistrului).

MELANIE. — (isbindu-se cu palmele peste ochi). S'a ucis! S'a ucis! Și ochii mei n'au să-l mai vadă!

LUCIA. — (strângându-și mâinile la piept). Rudolf?... Ooo!... I... i... i... (Tremură și-i clănțane dinții ca prinsă de friguri).

CLEO. — (plecându-se peste balustradă). O! mi-e frică, mi-e frică, doctore!

(Din parc s'aude un semn de spaimă și de tăcere. „Saaat!” Mélanie și Lucia se reped la scară și se opresc în vârful ei).

LUCIA. — (iluminată de o bucurie fulgerătoare). Trăește! Și umblă! Vine încet! dar vine! (Rudolf—cu paliditatea morții pe față, desbrăcat de haină și de vestă—cu sânge pe cămașă în dreptul inimii—sue scările, sprijinit pe Daniel și pe Dr. Lascăr).

RUDOLF. — Am greșit... Din greșeală...

LUCIA. — (il pipăie). Da, da, Rudolf, din greșeală, firește că din greșeală...

DR. LASCĂR. — (scurt și aspru). Nici o vorbă!

(Daniel și Dr. Lascăr pun binișor pe Rudolf pe un scaun. Ochii lui Rudolf i se închid și cade în nesimțire. Dr. Lascăr îi pipăie pulsul. Mélanie, cu șiroae de lacrimi pe obraz, își frânge degetele. Lucia ingenuchiă lângă Rudolf și-i acoperă mâinile cu sărutări, oftând la fitece sărutare. Cleo scoate un flaconaș cu săruri și-l aduce la nas).

DANIEL. — (înăbușit) Doamne! Doamne!

DR. LASCĂR. — (face semn lui Cleo) Automobilul în poartă. Du-te la doctorul Toma Ionescu. Să vie îndată. Caz urgent. Și mai iute! (Cleo pleacă repede).

DR. LASCĂR. — Daniel, vată...

DANIEL. — (precipitat). Da.

DR. LASCĂR. — ... apă...

DANIEL. — Da.

DR. LASCĂR. — ... ghiță...

DANIEL. — Bine. (Daniel dispăre).

LUCIA. — (printre suspine). Și eu ce să fac, doctore, ce să

fac... că trebuie să fac ceva... E grav? (Dr. Lascăr dă să-i răspundă). Te rog, zi că nu e grav sau taci!

(Mélanie se cocoloșește la picioarele lui Rudolf; îi ia o mână și i-o sărută de mai multe ori în acelaș loc).

MELANIE. — (uitându-se la doctor). Scapă?

LUCIA. — Știu eu mai bine.. Scapă, Mélanie!

(Rudolf își revine. Deschide ochii mari).

RUDOLF. — (iluminat). Amândouă... Amândouă... N'ar fi păcat să se sfârșească? (O amintire îi întunecă fața. A! nu! nu!.. Lucia, Mélanie, Destinul urzia o crimă înfiorătoare, și eu i am dat peste mâini, așa! așa!... Crima nu se va săvârși... (Cade iar în sincopă)

LUCIA. — Care crimă, Rudolf?

DR. LASCĂR. — Aiurează, bunul meu amic!

MELANIE. — (scoasă din fire). Ce crimă ar fi mai înfiorătoare ca aceasta?... Eu l'am... (O înneacă plânsul). Asprimea mea... Credința ce-ți port ție și casei tale, nefericito!... O! virtute, tu ești o vorbă!

LUCIA. — (înțelegând, se cutremură). O! tu l'ai... Asprimea ta?... (Cu accente d'o nebunie blândă). Șezi, șezi aci, Mélanie... Apropie-te de el... Apropie-te de el... Iubește-l... Să-l iubim amândouă... Și amândouă să-i așternem patul și să-l culcăm binișor, binișor... și să-l întrebăm: „Ai adormit tu, Rudolf? Dormi, tu, Rudolf?... Dormi fără grije că noi veghem la capul tău!”

(Rudolf își revine pentru ultima dată).

RUDOLF. — Veniți incoace... (Le atrage și le sărută apăsător). Ce ușor e să mori când ai ce săruta... și nu mai... poți trăi... (Ii cade capul pe piept).

DR. LASCĂR. — (pipăindu-i pulsul). Doarme d'acum somnul de veci!

MELANIE. — (izbucnind în plâns). O, iartă-mă, Rudolf!

LUCIA. — (nemaștiind ce spune). Zi c'ai glumit, doctore! Zi c'ai mințit, căine ce ești!

(Lucia se tăvălește la picioarele lui Rudolf).

SFÂRȘIT

Barbu Delavrancea

Din volumul cu acelaș titlu care apare, la *Cultura Națională*.

Cugetul Românesc.

TIMPUL

*L-a trezit, vorbind în vânt, o tocălie,
Din căpița de fân proaspăt și curat
Unde Timpul așipise noaptea 'n vie —
Dar ciudos pe lemnul prost, a scuturat
Ca un praf de aur, zorii pe moșie.
Toți cocoșii subț podgorii au cântat...*

*Un văitoiu sări, sbucnind, dintr'un tufiș,
Iar un pui de rândunică dintr'o șură —
Ii privi, o clipă, Timpul pe furiș:
Iepurele, dintr'un hop trântit pe-o rână,
Amorți înghemuit în arătură;
Pasărea pică din sbor înalt — bătrână
Ii căzu, ca frunza, Timpului în mână.*

*Dar, el șiret, nu s'a mirat
Că plugurile negre ies toate la arat,
Și mici — de-aici —
Cu boi greoi,
Dau zor:
Sunt niște coropișniți pe răzor—
Și-un car cu coviltir pe iarbă dejugat:
Un vierme alb pe-o frunză de frasin, nemișcat.*

*Mari lanuri au crescut de grâu bogat;
Cu seceri de lumină, viu, fete-au secerat,
Și roșii testimele în soare-au mișunat
— Gândaci aprinși,
Ziși „Boi ai Domnului” în sat —
Și stoguri ca bătrâne pe câmp ținură sfat..
Și morile de apă, sortite de noroc
Să-și învâртеască roata, călătoreau pe loc...*

Și cum aprinse toamna în codri 'ntâiul foc,
 O bună zi, din lezer, Păpușa și Negoî,
 Se scurseră pe drumuri, umflate 'n valuri noi
 Cu spuma lor de lână, păraiele de oi...
 Și frunze'n viață printre atâtea moarte foi,
 Sitari pestriți porniră cu toamna din zăvoiu.

Iar Timpul a rămas uimit
 Când primul fulg de nea a fulguit:
 Un fulg căzut
 Din stolul călător ce s'a pierdut.

Atunci a rătăcit prin vii,
 Și fără teamă
 A poposit în larva dela cramă.

Tăcerea de odată și-ntinse împrejur,
 Aitor și veșnic, golu-i sur...
 Pe sub bolțile pustii
 A țesut paienjenișul,
 Prin geamuri sparte da frunzișul,
 Și din pereți
 Creșteau bureți,
 Pe butii goale — mucegaiul.
 Viața își pierduse graiul,
 Cojită ca o tencuială.

Lung Timpul a căscat de plictiseală...
 A plecat.

Cu un sărut, din drum, schimbă în babă-cloanță,
 Schiopând în băț și fără dinți --
 O fată, dreaptă ca o lanță,
 Mlădiitoare în catrinți...
 Și, luându-i piersicele din obraz,
 Lăsând smochini uscate — făcu haz.

Acuma dase brumă timpurie
 Și carele grăbeau spre teascuri —
 Zări pe deal, bogată 'n rod, o vie
 Și'n ea—cu limbi de șerpi, un foc de vreascuri.
 Pândarul, cu suman și pușcă veche,
 Vrăjea la jar șoptindu-i la ureche,
 Pândind și umbra nopții să nu fure.

Simți cum Timpul calcă prin pădure —
 A bubuit lung pușca lui cu cremeni...
 Dar Timpul, luând în palmă pândar și deal și vie,
 A râs, a râs... suflând ușor:
 — Un fulg de păpădie
 Ce'n vânt îl semeni—
 Se depărtă priveliștea nălucitor;
 Se făcu mică... mică — așa cum
 Ai fi văzut-o la «panopticum»,
 Sau încrustată 'n tine, în rama anilor.

Și Timpul o porni la deal, la vale,
 Sub stelele cât pumnul...
 Și nici un sat nu-i mai ieșea în cale,
 Nici un rumân nu întâlnea, nici unul.

Singur un bordei — pitit și chior —
 Cu-un ochiu roșu de opaiț la fereastă
 Pe câmpia iughețată mai adastă
 Așteptând pe călător...

Timpul de perete trânti ușa
 Și intră stăpânitor.

Focul stins nu și-a svâcnit cenușa,
 Lumânarea subț icoană n'a clintit,
 Și pe pat
 Omu 'ntins nu s'a mișcat,
 Cu obrazul ca în piatră dăltuit —
 Omul galben și cu brațe 'ncrucișate...

Timpul, mort și el, căzu pe spate.

Ion Pillat

DIN EPISTOLA SFÎNTULUI PAVEL

CEA CĂTRE ROMANI

*(Alegerea lui Israel rămîne neschimbată.
Trecătoarea lui necredință a adus miluirea
Păgînilor. Căile Domnului sînt deapururi
minunate și nepătrunse).*

11 Intreb, deci: Oare lepădat-a Dumnezeu poporul său?
Ferească Domnul! Căci și eu sînt Israelit, din să-
mînța lui Abraam, din spița lui Beniamin.

2. Nu! Dumnezeu n'a lepădat poporul său, pe care din
nainte l-a cunoscut. Nu știți, oare, ce zice Scriptura, unde
e vorba de Ilie, când mijlocește el la Dumnezeu împotriva
lui Israel?—:

3. „Doamne, pe proorocii tăi i-au omorit, jertfelnicele
tale le-au surpat și eu am rămas singur; și acum caută
să-mi ia viața“.

4. Dar ce i spune răspunsul dumnezeesc? „Mi-am pus
deoparte șapte mii de bărbați cari nu și-au plecat genun-
chiul înaintea lui Baal!“

5. Deci, tot așa și în vremea de acum: este o rămășiță
după alegerea darului.

6. Iar de este din dar, nu mai este din fapte; altfel darul
nu mai este dar. (Iar de este din fapte, nu mai este dar,
altfel fapta nu mai este faptă).

7. Atunci ce s'a întîmplat? Ce căuta Israel tocmai aceea
n'a dobândit, pe când cei aleși au dobândit. Iar ceilalți s'au
impietrit.

8. Precum este scris: „Dumnezeu le-a dat un duh de
toropeală, ochi ca să nu vadă și urechi ca să nu auză, până
în ziua de azi“.

9. Iar David zice: „Facă-se masa lor cursă și laț și im-
pedicătoare și dreaptă răsplătire!“

10. Intunece-se ochii lor, ca să nu vadă și spinarea lor țin-e-
pururea încovoiată!“

11. Așa dar, întreb: S'a poticnit oare ca să se prăbușească? Ferească Domnul! Ci prin căderea lor, neamurilor le-a venit mîntuirea, ca Israel să rîvnească la ele.

12. Dacă dar greșala lor a fost bogăția lumii și micșorarea lor avuția păgînilor, cu cit mai virtos: întreg numărul lor!

13. Căci v'o spun vouă, cari sunteți credincioși veniți dintre păgîni: Intru cit sînt apostolul păgînilor dau slujbei mele toată slava.

14. Doar voi izbuti să ațiț rîvna celor din neamul meu și să scap cîțiva din ei.

15. Căci dacă înlăturarea lor a adus împăcarea lumii, ce va fi primirea lor la loc, dacă nu o înviere din morți?

16. Fiindcă, dacă ce ai luat întii din căpistere este sfînt —și frămîntătura este sfîntă; și dacă rădăcina este sfîntă și ramurile sînt la fel.

17. Iar dacă unele din ramuri au fost frînte și tu, care erai maslin sălbatic, ai fost altoit în locul lor și părtaş te-ai acut rădăcinii și sucului maslinului.

18. Nu te mîndri față de ramuri, iar dacă te mîndrești (bagă de seamă) că nu tu ții rădăcina, ci rădăcina pe tine.

19. Dar vei zice: (Aceste) ramuri au fost tăiate, ca să fiu altoit eu!

20. Prea bine! Din pricina necredinții au fost tăiate, iar tu stai prin credință. Nu gîndi lucruri înalte (despre tine) ci teme-te!

21. Că dacă Dumnezeu n'a cruțat ramurile firești, nici pe tine nu te va cruța.

22. Vezi, deci, bunătatea și asprimea lui Dumnezeu! Asprimea lui către cei ce au căzut și bunătatea lui către tine, dacă vei stărui în această bunătate; altfel tăiat vei fi și tu.

23. Dar și aceia, de nu vor stărui în necredință, vor fi altoiți, căci puternic este Dumnezeu să-i altoiască iarăși.

24. Căci dacă tu ai fost tăiat din firescul maslin sălbatic și împotriva firii ai fost altoit în maslinul bun, cu atît mai virtos aceștia, cari sînt firești, vor fi altoiți în chiar maslinul lor.

25. Pentru, că nu voesc, fraților, ca voi să nu știți taina aceasta (ca să nu vă bizuiți pe înțelepciunea voastră) că impietirea în parte a lui Israel s'a făcut pînă ce va intra tot numărul păgînilor.

26. Și astfel întregul Israel se va mîntui, precum este scris: „Din Sion va veni Izbăvitorul și va înlătura nelegiuirea lui Iacob“;

27. „Și acesta este legământul meu, cu ei, cînd voi ridica păcatele lor“.

28. E adevărat că ei, cu privire la Evanghelie, sînt vrăjmași, din pricina voastră, dar cu privire la alegere ei sunt iubiți din pricina părinților,

29. Fiindcă Dumnezeu nu-și mai ia înapoi darurile și chemarea lui.

30. După cum voi, altă dată, n'ați ascultat de Dumnezeu dar acum ați fost miluiți prin neascultarea lor,

31. Tot așa și ei n'au ascultat acum, ca prin mila lui dăruită vouă, miluiți să fie acum și ei.

32. Căci Dumnezeu i-a închis pe toți întru neascultare, pentru ca pe toți să-i miluiască.

33. O, adîncime a bogăției și a înțelepciunii și a științii lui Dumnezeu! Cît sînt de nepătrunse judecățile lui și cît de neurmate căile lui!

34. Căci «cine a cunoscut gîndul Domnului, sau cine a fost sfetnicul lui?»

35. Sau „cine mai înainte i-a dat lui și va lua înapoi răsplată?“

36. Pentru că dela el și prin el și întru el sînt toate. A lui fie mărirea în veci, Amin!

(Indemnuri la sfinșenie. Intrebuinșarea folositoare a deosebitelor daruri).

12 Deci, indemnă-vă pe voi, fraților, prin îndurările lui Dumnezeu, să înfățișați trupurile voastre: ca o jertfă vie, sfîntă, Domnului bineplăcută—și ca o înțeleaptă închinăciune a voastră.

2. Să nu vă asemenați chipului acestui veac, ci să vă schimbați prin înnoirea minții, ca să fiți în stare să deosebiți care este voia lui Dumnezeu, ce este bun, plăcut, desăvârșit.

3. Căci, în puterea darului ce mi s'a dat, spun oricui care este între voi să nu năzuiască mai sus de cît i se cuvine să năzuiască, ci să cugete cumpănit, fiecare precum Dumnezeu i-a împărțit măsura credinții.

4. Ci precum într'un singur trup avem multe mădulare și mădularele nu au toate aceiași lucrare.

5. Așa și noi, cei mulți, sîntem în Christos un trup, iar fiecare dintre noi mădulare sîntem unii altora ;

6. Dar avem felurite daruri, după darul ce ni s'a dat: Dacă avem profetie: să profetăm după măsura credinții;

7. Dacă avem slujbă: să stăruim în slujbă; dacă unul învăță: să se sirguiască în învățătură;

8. Dacă indeamnă: să fie la îndemnare; dacă împarte altora: să împartă cu firească nevinovăție; dacă stă în frunte: să fie cu tragere de inimă; dacă miluește; să miluiască cu voie bună!

9. Dragostea să fie nefățarnică. Urgisiți răul! Lipiți-vă de ce e bine!

10. În iubire frățescă, unii pe alții iubiți-vă; în cinste, unii altora dați vă întîietate.

11. La sirguință, nu pregetați; cu duhul fiți fierbinți; pe Domnul slujiți-l ca robii lui.

12. Bucurați-vă cu bucuria nădejdiei; în suferință fiți răbdători; la rugăciune dați-vă toată stăruința.

13. Faceți-vă părtași sfinților la trebuințele lor; fiți gata să primiți în gazdă.

14. Bindecuvîntați pe cei ce vă prigonesc, bindecuvîntați-i și nu-i blestemați.

15. Bucurați-vă cu cei ce se bucură; plingeți cu cei ce plîng.

16. Năzuiți acelaș lucru unii pentru alții; nu năzuiți la cele înalte, ci lăsați-vă duși spre cele zmerite. Nu vă țineți de înțelepți pe voi înșivă.

17. Nu întoarceți nimănui răul cu rău. Purtați grijă de cele bune față de toți oamenii.

18. Dacă se poate, pe cit stă în puterea voastră, trăiți în pace cu toți oamenii.

19. Nu vă răzbunați singuri iubiților, ci lăsați loc miniei (lui Dumnezeu) căci scris este: „A mea este răzbunarea; eu voi răsplăti — zice Domnul“.

20. Deci, dacă vrăjmașul tău este flămînd, dă-i demîn-care, dacă îi este sete, dă-i să bea, căci făcînd aceasta „grămădi-vei cărbni de foc pe capul lui“.

21. Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele!

(Să ne supunem stăpînirilor; să avem dragoste față de aproapele și să umblăm în lumină).

13 Orice suflet să se supună înaltelor stăpîniri, căci nu este stăpînire fără numai de la Dumnezeu; iar cele ce sînt: de Dumnezeu sînt rînduite.

2. Pentru aceea, cine se împotrivește stăpînirii, se împotrivește rînduelii lui Dumnezeu. Iar împotrivitorii vor lua osîndă asupra lor.

3. Dregătorii nu sînt spaimă pentru fapta bună ci pentru cea rea. Voești, deci, să nu-ți fie frică de stăpînire? Fă binele și vei avea laudă de la ea!

4. Căci dregătorul este slujitorul lui Dumnezeu spre binele tău. Iar dacă faci rău, teme-te! Căci nu în zadar poartă sabia, de vreme ce este slujitorul lui Dumnezeu și izbînditorul miniei lui asupra celui ce săvîrșește răul.

5. De aceea, nevoie este să vă supuneți, nu numai de frica pedepsei, dar și pentru cugetul vostru.

6. Că pentru aceasta plătiți și dajdii, căci dregătorii sînt slujitorii lui Dumnezeu, stăruind în slujba lor neîncetat.

7. Dați tuturor cele cu cari sînteți datori: celui cu dajdia, dajdie; celui cu vama, vamă; celui cu teama, teamă; celui cu cinstea, cinste.

8. Nimănui cu nimic nu fiți datori, fără numai să vă iubiți unii pe alții; că acela care iubește pe aproapele a împlinit legea.

9. Pentruca: „să nu precurvești, să nu ucizi, să nu furi, să nu mărturisești strîmb, să nu poștești...” și orice altă poruncă ar mai fi: se coprinde întru acest cuvînt: Să iubești pe aproapele tău ca însuși pe tine.

10. Iubirea nu face rău aproapelui; drept aceea, iubirea este împlinirea legii.

11. Și aceasta fiindcă știți în ce timp ne găsim, căci acum este ceasul să vă treziți din somn, de oarece acum mîntuirea este mai aproape de noi de cît atunci cînd am primit credința.

12. Noaptea e pe sfîrșite; ziua este aproape. Să lepădăm, dar, lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm în armele luminii.

13. Să umblăm cuviincios, ca la lumina zilei, nu în ospețe și în beții, nu în desfrînări și în destrăbălare, nu în ceartă și în zulie.

14. Ci investmîntați-vă în Domnul Iisus Christos și nu purtați atîta grijă de trupul vostru, în cît să-i deșeptați dorințele.

G. Galaction

METAFIZICĂ

*Azi, câți oameni nu vor fi murit,
Pe undeva, prin case mici, prin sate,
Prin ceremonioase liniști de palate,
Pretutindeni.
Câți nu vor fi murit....*

*La toți cei care-au fost mai înainte
De milă pentru noi ar trebui
Să mă gândesc și să-mi aduc aminte
De ei, în fiecare zi.*

*Și ce arare ori îmi vin în gând.
În seri în care vântul bate-afară
Și-i întunerec peste tot, și când
Mi-i frică să stau singur în spre sară*

*Aș vrea să mai trăiască fiecare
Măcar ca un ecou de vechi cuvinte.
Mi-i teamă să nu fie-un mort de care
Azi nimeni să nu-și mai aducă-aminte.*

Demostene Botez.

COLONELUL IONESCU

I

Colonelul Ionescu, un om nervos, indesar, cu ochii mici, cu mustața tunsă, cu chelia hotărnicită de un volan de păr cănit, se scobori din trăsura frumos decorat cu steaua, pentru a lua comanda regimentului. În vederea acestei solemnități, ajutorul luase măsurile de rigoare: poruncise, ca totul să fie în ordine: ușile deschise la perete pentru ca noul comandant să poată intra *de vizu* în toate camerele. Și'n pod dacă o avea poftă, fără s'aștepte pe cel cu cheile, care de obicei tocmai atunci își găsește dumnealui să lipsească, spunea din experiență maiorul în aprobarea generală a ofițerilor, ilustrată cu exemple din amintirile fiecăruia...

"Eu tot așa odată, pe 909, țiu minte..,"

Un semnal prelung trâmbițat de un gornist la pândă, curmă firul povestirii, vestind sosirea comandantului, scoțând garda afară, pe ofițeri la scară și capete goale însuflețite de priviri curioase, la colțurile cazarmii și pe la ferestre.

— „Ce sunt astea?” întrebă fără răgaz colonelul, oprind cu degetul îndreptat spre chipiu, raportul ajutorului:

— „Pomi”.

— „Pomi”?

— „Asta ... arbori vreau să zic”.

— „Arbori”?

— „Copaci plantați astă toamnă”.

— „Copaci”? Întreba din ce în ce mai aiurit colonelul.

— „Adecă tei”.

— „?”

— „Tei?”

— „Tei tineri”.

— „Bețele astea de cort, tei?”

— „Pui de tei”.

— „Și ce i-ai pus mă rog, aci în față?... Să-i scoți, să-i scoți numaidecât... să cureți frumos și să pui zorele.

Vreau verdeată, verdeată multă... Ce-i sărăcia asta în fața regimentului?!... Alt loc n'ați găsit?"

— „Așa a dat ordin, d-l General“.

— „Domnul General a dat ordin?"

— „Da. Teii sunt dela moșia dumisale“.

— „Să-i uzi... să-i udați în fiecare seară... Să toarne apă de ajuns“.

— „Atunci nu-i mai scoatem?"

— „Cum o să-i scoți?... Ce comedie e asta!... Se poate?!... Să pui tei, tei mulți, vreau pădure de tei, maiorule. Să care apă toată ziua... Cine-i aghiotantul?"

— „Eu, să trăiți, domnule colonel. Sergentul Gramatic“.

— „Ce?"

— „Sergentul Gramatic“.

— „Îa ascultă maiorule, cum?"

— „Gramatic“

— „Auzi doctore... ia mai repetă mă?"

— „Gramatic“.

— „Auziți domnilor!... Mama lui de Gramatic! Țopâr-lane!... Gramatic hai?... Nu vreau comedii d'astea, maiorule! Sergent furier, sergent major, aghiotant, înțeleg... dar plutonier chelar și sergent Gramatic (contabil) n'am auzit până acum“.

— „Da i numele lui, domnule colonel“.

— „Nu se poate! Cum te chiamă, mă?"

— „Gramatic Ion“.

— „Trebuie să fie un ticălos“.

— „Nu, domnule colonel“.

— „Tst... te văzui eu Să uzi pomii în fiecare seară... Să le torni apă la rădăcină. Ai priceput?"

— „Am priceput“.

— „Apă multă, înțelegi?"

— „Înțeleg, să trați domnule colonel, dar nu prea este apă. Și-s fantânile deparie... abia aducem pentru s palat. avem numai o pereche de boi!“

— „Vezi maiorule, când spuneam eu că trebuie să fie un ticălos. Să-l bage la carceră!“

— „Mă mir, domnule colonel! Noi îl știam băiat de treabă. Până acum s'a purtat bine... E nepotul domnului General“.

— „Bine frate! Ce gospodărie e asta?... Dacă e nepotul Generalului, de ce nu-i dați niște haine mai bune?"

— „Nu prea avem. Stăm prost cu înbrăcămintea“.

— „Pune domnule, să-i facă în atelier... Să-i ia măsura,

să-i facă numaidecât... Vii cu noi... să stai printre domnii ofițeri... Acolo ce aveți?”

— „Armurăria”.

— „Ia chiamă armurierul... Ce-i pomul ăla din fața atelierului?”

— „Un salcâm”.

— „Cine l-a pus?”

— „Noi”.

— „Cum ți-ai permis măgarule să trănțești pomul ăla în fața atelierului?”

— „Nu l'am pus eu, să trăiți don' colonel, a crescut singur... legam caii la umbră, la potcovit”.

— „Îți place maiorule?... De unde ești?”

— „Dela Prisăcani”.

— „Să-l pui patru zile la închisoare. Tei n'ai găsit baragladină?”

II.

Ovid Zamfirescu, alintat de părinții cari l-au căpătat târziu după căsătorie, a eșit din clasa III-a de liceu, cu părul lins și hotărit să nu facă nimic. Pană ce i s'a dres glasul și a început să se radă, se ocupa ziua cu traforajul și noaptea cetia până târziu pe Contele de Monte Cristo sau pe Contesa cerșetoare, romane adunate din foiletoane și cusute cu îngrijire în dosare voluminoase. A doua zi abia era gata la ora dejunului. Se prezenta curat, palid, cu ochii verzi, cu mâinele lungi și albe și se așeza la masă în fața bătrânilor, care-l sorbeau din ochi, amăriți că-și pierde vremea. Nu îndrăznia însă niciunul să-i zică ceva fiindcă crescuse repede și lung ca o cucută.

Intr'o noapte, Coca, cum îi ziceau în familie, lipsi de acasă. După o veghe dureroasă, bănuind adevărul, presimțind instrăinarea, mama, coana Raluca, eși mai îmbătrânită și roșindu-se fără să-și dea seama, sperând nu știa ce, se hotări să înădească în casă pe Veta, o nepoată mai de departe, frumușică și tânără, văduva unui negustor cu vază, mort de apoplexie.

Și așa, ușor, plăcut, pe nesimțite, ferit de curențe și de blestemății, Coca se pomeni într'o bună dimineață în fața comisiei de recrutare. În ciuda certificatelor medicale și a lăcrărilor coanei Raluca, medicul recrutor — un nebun care n'a vrut să țină seamă nici de recomandările prefec-

tului — l'a găsit bun pentru serviciu, fără a-l repartiza măcar la vre-o armă specială, cum s'ar fi convenit unui fecior de familie. La urmă s'a dovedit că era persecuție: doctorul ademenise pe Veta, cu care s'a și căsătorit mai târziu „nu-i e rușine obrazului” încheia indignată coana Raluca. „Noroc”, spunea ea la orice ocazie, „că musiu Ionescu” — colonelul din Huși, care comanda regimentul Cocuței — „era un om tare cum se cade, manierat și bine crescut”, așa că tânărul soldat își făcea armata mai mult în casă.

Intr'o zi, pe un sfârșit de toamnă, urcând încet, greoiu, spre cazarmă, colonelul Ionescu porunci cum intră în cancelarie, fără a se așeza la birou: Să vie caporalul Zamfirescu!

Peste puțin, Zamfirescu se strecură cu sfială pe ușa deschisă și rosti înecându-se formula sacramentală: „Să trăiți domnule colonel!”

Dar colonelul întors cu spatele, fluera, bătând în geam cu degetele-i scurte și groase, un marș plin de avânt războinic: Hiu, hiu, hiu... ratata plam!

Timpul de așteptare nu e calculat în regulament. El e însă precis hotărât de disciplină și corespunde momentului când încep a tremura genunchii. După o așteptare astfel socotită, Ovid Zamfirescu ajuns caporal în virtutea inerției care guvernează oștirea, tuși sfios: hăm...

— „Cine-i?” întrebă colonelul fără a se 'ntoarce, fluerând din ce în ce mai victorios.

— „Eu”.

— „Care eu?”

— „Zamfirescu”.

— „Aaa, d ta ești tinere? Stai, șezi, ia loc... Cum o duci?”

— „Bine, merți”.

— „Măncare a-i bună?”

— „Tare bună”.

— „Mănânci la cazarmă?”

— „Pe mine m'a abonat mamaia la birt”.

— „Altfel cum mergi?”

— „Merți, bine”.

— „Am auzit că vrei să te duci la Iași”.

— „Dacă-mi dai mata voie...”

— „Când te 'ntorci?”

— „Când vrei mata”.

— „Cu ocazia asta îți dau și un butoiăș să-l duci la soră-mea”.

- „Cum nu, cu plăcere“.
- „Să nu te uiți că-i mare“...
- „Nu face nimic, îl duc cum o fi“.
- „De dus e ușor că-i deșert. Chestia e cum îl aducem înapoi... că eu așa m'am înțeles cu soră-mea, să-i dau un vas gol și ea să-mi trimeată unul plin, înțelegi?“
- „Da“.
- „Care va să zică te duci la Iași, Iași butoiul gol acolo și-l aduci pe cel plin. Pricepi?“
- „Da“.
- „Azi ce e... Luni. Sâmbătă cred că te 'ntorci?“
- „Da“.
- „Așa. Bun... du-te!“
- „Să trăiți!“
- „A propos, am uitat ea poate o să ceară parale că e o prelăcută și o sgârcită!... Cunoști pe soră-mea?“
- „Nu“.
- „Sigur că are să ceară parale baba, și 'n cazul ăsta nu știi, să luăm ori să nu mai luăm?“
- „Să luăm“.
- „Vorba e, ai s'o convingi tu să ți-l dea fără parale? Par'că văd că te duci degeaba... și decât să te întorci fără vin, mai bine nu te mai duce“.
- „Nu, domnule colonel, mă duc“.
- „Dacă ții cu orice preț și crezi că ai s'o poți convinge...“
- „Si dacă n'oiu putea, parcă tataia...“
- „Doamne“, îi reteză vorba colonelul „fă-mă să văd și minunea asta!... De când ești caporal?“
- „Din Mai“.
- „Vezi de te silește. La toamnă trebuie neapărat să fii sergent. Mamă ce face?“
- „E bine, merți“.
- „Zi-i complimente.... Va să zică ne-am înțeles, așa rămâne?“
- „Da“.
- „Bon voyage! La revedere!“
- „Să trăiți! Bonjour!“

III.

- „Să trăiți don' plotoner, a fugit purcelu lu don' colonel“.
- „Unde a fugit?“
- „Eu știu... pe semne azi noapte...“

- „Și nu e deloc?”
- „De un' să fie.... Când m'am dus dimineață să fac curățenie, să-l spăl, să-i dau mâncare cum ați spus d-voastră, nu era neam”.
- „Nu l-ai închis bine și ți a scăpat, talharule”.
- „L-am închis, zău l-am închis”.
- „Nu l-ai închis”.
- „L-am închis, don' plotoner, știe și soldații”.
- „Nu l-ai închis, că dacă-l închideai, nu fugea”.
- „O fi avut pe unde va vre-o gaură”.
- „Treaba ta, nu vreau să știu nimic. S'aduci purcelul, de unde știi. Să-l pui la loc, că te omoară don' colonel”.
- Colonelul căpătase purcelul în ajun și-l recomandase plutonierului de față fiind și maiorul ajutor.
- „Vezi mă, să l crești”.
- „Da, să trăiți!”
- „Să-l ingra i bine c'o să mănânci și tu din el”.
- „Da să trăiți”.
- „Asta crește repede, se face mare”, opină admirativ maiorul ajutor. „Luați treizeci... ce zic eu, șaizeci... și mai mult... Puteți lua o sută kilograme de untură. Să-l hrănești bine, domnule, că mâncare avem berechet, slavă domnului”.
- „Nu prea mănâncă, trăiți don' maior, când e singur”.
- „Nu se poate... să mănânce, trebuie să mănânce. Să mănânci prostule, să creștem, să ne facem mari”.
- Amintindu-și scena, plutonierul, înfipt o clipă locului, se scărpină în cap, mobiliză o echipă de sfinți și scuipând lung se 'ndreptă cu capelul pe ceafă, necăjit, îngrijorat spre bucătărie, gândindu-se otrăvit la cele întâmplate, când, deodată rămase incremenit, ciulind urechile.
- „Huo!... Ține!... Nu-l lăsa mă, nu-l lăsa!” strigau grăjdarii îndemnându se, injurând, chiuind, aruncând cu furcile după un porc măricel, care ostenit se propti stupid, cu spume la gură și se lăsă prins țipând asurzitor.
- „L-ați prins? întreba alergând plutonierul.
- „Da, don' plotoner, mă tem că e al lui don' colonel”.
- „Nu e ăla”.
- „Ăla era mai mic o țară”.
- „Ăla era roș, don' plotoner”.
- „Taci mă, ați fost voi de față, când l-a fâtat mă-sa?... Băgați-l în coteț!... Să-l iei la spălat Văcariule, să-l freci cu peria și de-l scapi înc'odată, mai bine să dezertezi.
-

— „Ce-ți face purcelul?” întrebă mai târziu colonelul, apropiindu-se de grajd însoțit de ajutor.

— „Crește, să trăiți don colonel”.

— „Mănâncă?”

— „Mănâncă, e ceva de speriat”.

— „Taaci!... Mă, da' par'că nu e ăsta?”

— „Ăsta e, don colonel”.

— „Par'că era mai roșcat”.

— „Nu don' colonel era murdar, puteți întreba soldatul. Am pus de l-a spălat cu peria... Ce a eșit dintr'ansul!...”

— „Par'că era mai mic”.

— „Tot așa era, vi s'a părut d-voastră, unde ședea culcat... îl știe și don' maior”.

— „Ăsta e”, afirmă maiorul. „Nu v'am spus eu, ați avut noroc... Ăștia cresc teribil...”

Gh. Brăescu

A apărut:

M E Ș T E R U L

3 Acte în vereuri

DE

ADRIAN MANIU

GÂNDURI DE IARNĂ

*Ași vrea să știu ce face norodu'ntreg de jivini,
Când pier înnămeșite și ape și pământuri,
Iar țara e, din munte și până jos în crivini,
Bataliștea ninsorii și-a celor patru vânturi.*

*Ași sta 'ndelung de vorbă cu urșii din bârloguri,
Să-mi spună cum e iarna la dânșii în bungeturi,
Când peste smeurișuri zăpada cade'n stoguri
Și zace cât căpița pe rugii din mureturi.*

*Dorm, grași, în scorburi stupii, ticsiți de miere nouă,
Miresmele din lume acolo's strânse chiaguri,
În timp ce ei, cu țâncii, sug labele-amândouă
Și mormăe, săracii, visând că sug din Țaguri.*

*Cum ies acum bursucii cam nărăviți la lene,
Când nu's croite părții prin grelele omături?
Cum mai răsbat puiendrii și vulpile viclene
Cu cozile învoalte, târâș ca niște mături?*

*De veverița însă chiabură și 'nfoiată
În vechea ei scurteică, nu'mi pasă ori ce-ar spune,
Ea fură toată vara și-ascunde la poiată
Iar iarna stă pe vine și sparge'n dinți alune.*

*Mai milă mi-e de corbii ce spun cui stă să-i creadă
Că'n cuib le crapă oul de gerul bobotezii;
De ciutele ce scurmă cu unghia'n zăpadă,
Și nu găsesc o frunză cu oț să-și țină iezii.*

*Gândesc la vierul trupeș, cum nu-i înghiață teful
Cătând cu grohot jirul sub neaua'n clădăraie ?
Mi-e tare drag colțosul că nu-și prea strică cheful,
Ci dârj doar pentr'o ghindă se pune la bătaie.*

*Ași înfrunta cu lupii vifornița cumplită
Pășind, ca niște umbre, înșiruiți pe brană
Și n'ași lipsi din haită în noaptea sorocită,
Când Sfântu-Andrei îi cheamă să le împartă hrană.*

*Mi-ar spune bieții iepuri cum 'și-amăgesc dușmanii
Cum scapă vii din gura potăilor calice
Și ca dovadă multor prigoane și pățanii
Mi-ar arăta chiar pielea julită de alice.*

*M'ași strecura la șerpui înțeleniți în găuri,
La broasca ce se'ngroapă de vie ca fahirii
Să prind sfiosul scâncet al viețelor din hăuri
Murind strivit sub alba muțenie a firii.*

V. Voiculescu

ROMÂNII DINTRE VIDIN ȘI TIMOC

1. PĂMÂNTUL

La trei kilometri în jos de Calafat stă înfipt în apă, cu îndoitul lui brâu de ziduri de cetate, Vidinul. Cum aleargă barca, ținută de șuvoiu pe lângă ostroave și ferindu-se de ulițele liniștite dintre ele: Ostrovul mare, Ostroviul mic, Chichinetele, al Schelei, Turcesc, Bogdanu, vechiul zăvor de piatră al Dunărei crește singur și parcă se apropie el, tremurător, chemat din ruina istoriei, ca o vedenie. Depărtați, abia ca o poală mai vânăată a cerului, și înalți, peste fire din fundul acestei râpi joase și netede, se ridică în zare Balcanii.

Luntrașul e un ardelean bătrân care de patruzeci de ani bate aceste paragini. Vrea să-mi povestească de un necaz avut aseară în prăvălia lui Toșa din Bitoli, dar nu-l las. Trecem pe lângă pescari, strânși în brăe late pestrițe, cari asvârl năpasta în val, deschisă deodată într'o mișcare isteată rotundă, ca o rochiță străvezie de balerină. Sunt Turci. Il puiu să le vorbească. Imi răspund și mie într'o românească sfărâmată. O clipă, pentru că unda ne-a și luat. Mai încolo luptă din lopeți să ajungă la o troacă legănată, doi flăcăi îmbrăcați cu totul și cu totul în alb. Pe-aici trebuie să fie întinse pe dedesupt, cursă peștelui, zăote și cărlige legate de vreo piatră cât cufărul. Ei vin greu încoă. Noi zburăm într'acolo. Și pe neașteptate aud, cu o limpezime numai pe apă întâlnită, parcă din gura cuiva de-alături: „Dacă nu ești gândit, gândește-te!“ Sunt Români dela Kirmibeg, întâii Români bulgari cari ne întâmpină. „Nu știm *bugărește*, neam!“ Iată-i și cu adusătura lor de vorbă oltească.

Ceva din babilonia de seminții dunăreană răsare și în această potcoavă uriașă de cot lenes de fluviu. Toate neamurile Balcanului, amestecate cu Asiatici și cu Apuseni, s'au adăpostit pe-aici. Poligloți fiecare prin conviețuire mai îndelungă, cu asprimi și iuțeli care vorbesc de o rasă nouă

ieșită din atâtea încrucișări de oameni aprigi purtați de toate vânturile, ei se aleg numai treptat în două grupe, după majoritățile înconjurătoare. Românii au ajuns la apă mai de mult și au stat neîntrerupt, prin preajma schelelor care călăfătuiau corăbii și le primeau roadele trudei. Bulgarii, îndepărtați de raiaua și de spahiii din acest colț întărit de veghe, au coborât mai târziu, încet, către drumul fără pulbere, vestit prin negustori și legende până în munților și la marea cea mare. Numele lui Strașimir, țarul nei norocit de pe vremuri cumnat Vlaicului Vodă, domn a toată țara românească și stăpân câtva timp ca „rege” valah peste Vidinul cel mândru, abia dacă e amintit azi de o uliță din cetate, strâmbă, cu caldaramul ieșit și infundată în niște maidane inobilate de o geamie de piatră.

Golul dintre Vidin și Timoc fusese umplut însă înainte să sosească Bulgarii, de săteni dărzi trecuți de dincoace, cari nu voiau să sufere apăsarea unor anumite orânduri economice și sociale. Sau de frați de-ai lor, smulși de-acasă mai de mult și porniți acum, într-o mișcare contrarie celorlalți, dela Miazăzi spre Miazănoapte, prin păduri, de pe plaiurile sârbești. Când s'au întâlnit pe culmile care se infundă în terasa fără copaci dunăreană, câmpenii și pădurenii, ei s'au descoperit uimiți din acelaș os etnic și de acelaș graiu. Statul bulgar, încheiat din nou la 1878, i-a găsit aici. Moșiile părăsite de așezările de Tătari, sparte după aceea de bunăvoie, s'au împărțit între satele românești rămase neclintite. Nicio pană bulgărească nu s'a strecurat între ele.

Călătorii, puțini, cari au străbătut cam în cei din urmă cincizeci de ani ținutul, dau de Români peste tot și vorbesc despre ei. Așa face Kanitz, curând după 1860, ale cărui cinci, șase volume mari și temeinice despre Serbia și Bulgaria, atât de aproape de noi prin ani și pământ cercetat, se citesc însă cu mirare, ca niște pagini exotice. Într'atât s'au schimbat lucrurile și atât ne sunt de necunoscute! Nici astăzi nu știm o lucrare așa de cuprinzătoare despre cele două țări, care să fi fost scrisă cu o deopotrivă iubire și scormonire proprie, la fața locului, a tot materialului folosit. Sârbi și Bulgari trebuie să fie mândri că au stârnit simțirile și munca din ea.

La fel face și Weigand, care aleargă pe-aici cam repede, cu puțin înainte de 1900. O răceală pe care o căpătase abia trecut din Serbia, într-o casă cu geamurile lipsă, de pe

malul Timocului, unde măsesse chiar întâia noapte, îl silește să ție întins șoseaua dela Brègova prin Novosel și apoi deacurmezișul câmpiei, până în Vidin. Cine știe câte lămuriri de preț ne-ar fi adus și despre oameni, nu numai despre limba și folklorul lor, fără acea blestemată răceală! Filologii au fost însă totdeauna mai gingași, și destul a pățimit știința lor din această pricină. Indeletnicire de multă arhivă și hârtie! Kanitz era mai mult arheolog și geograf, și a răscolit locurile cu anii și fără milă. El mai are în ochii noștri și îndoita trecere că a fost pe-acolo încă pe când mai era stăpân Turcul și că nu s'a dus anume pentru noi, de cari se lovește nepregătit și are cuvintele de proaspătă uimire.

Când am pornit într'un început de toamnă peste acest hotar curgător, nici nu citisem scrisul celor doi cercetători, nici nu ne muncea gândul vreunui studiu. Veneam cu alte rosturi și știam, nedeslușit, numai că vom întârzia două, trei zile tot între ai noștri. Dar apoi acele zile s'au mai lungit și trei călătorii la rând n'au izbutit să ne indestuleze deplin. Știrile adunate în aceste colindări vom căuta să le împărtășim aci. Așezarea lor în trei mănunchiuri: Pământul care a fost totdeauna, Oamenii cari au venit și s'au potrivit lui, și Datinele, care au ieșit din viața acestor oameni pe acest pământ, ori s'au putut păstra pe el, nu e făcută nici pe departe cu vreo intenție de clasificare și tratare științifică. Ea nu urmărește decât să tragă cititorului câteva poteci în mulțimea unor simple însemnări de drumetș, altminteri prea aspre și stufoase.

Ținutul, pe care îl locuiesc Românii între Vidin și Timoc, are înfățișarea unui mare triumphiu, cu vârful la Coșava, sat chiar în îndoitura cea mare a Dunărei, dedeasupra Calafatului și de sub Cetatea. Dela acest vârf până la baza așezată pe râul de graniță de către Serbia, sunt în linie dreaptă dealungul fluviului cam 35 km. Până la celălalt unghiul sudic, latura poate să aibă însă pe puțin aproape de două ori atât.

Pământul e încins de două părți de Dunăre și de alta de Timoc. Latura de sud, dela Vidin înainte, prin Molălia, Calinic, Fundeni, Răbrova, Perilovăț, Borovăț până la Hălova, trece peste văi, dealuri, păduri. Apele cele mari rămân pe-aici românești. Deoparte și de alta a lor răsună aceeași limbă. Oamenii sunt chiar prin aceasta apărați, cuprinși.

cum se găsesc și simțindu-se în strânsoarea caldă a aceluiaș braț etnic. Pentru că, dacă locul acesta, luat în sine, nu e prea întins, însemnătatea lui cea adevărată răsare întreagă atunci când, peste șanțul hotarului sârb, e privit ca parte din acea singură lespede cu capătul tocmai la Dunărea bănățeană și în malul Moravei, și sfârșită aci. Afară de ochiurile sârbești, strâns circumscrise, conul acesta de dejecție etnografică, năvălit în lumea slavă balcanică, n'are nici o întrerupere.

La linia de sud bate și urcă încet valul străin.

Relieful are trei părți caracteristice, bine cercuite cu indoite linii: una, curba de nivel, iar cealaltă, și încă mai precisă decât ea, granița între provinciile de limbă ale aceleiaș populații.

Indărătul genunchiului celui mare dunărean, care începe între Isăni și Gumătarți și se încheie numaidecât în josul Vidinului, locul e un șes neted, strâns între curba de nivel de 40 m. și cea de 60. Trebuie să străbați deacurmezișul 10, și pe alocuri 15 km., ca să urci zece și douăzeci de metri, spre dealurile care țin destul de înalte zarea. Iar fața Dunărei e între 30 și 35 m. deasupra mării.

Spre Miazăzi de dreptunghiul întins, mărginit de sate, Gumătarți, Negovăniț, Halvaghii, Inova, Căpitănuț, Kirimbeg, Șeu, Cătova, Stanotârn, Coșava, dar fără așezare omenască la mijloc, pământul coboară și mai mult. Punga aceasta, care merge lărgindu-se dela Stanotârn spre Smărdan, peste valea Deleinei și până în valea vecină a Topoloviței, se umple de apele Dunării revărsate primăvara și toamna. Din ceanacul rotund al unei geamii din Vidin, de unde își plânge hogeza cântecele către toate unghiurile, ochiul nu alunecă decât peste o singură pânză de apă. Ca niște subțiri punți atârinate, pleacă în toate părțile, printre tabii sfărâmate, șoselele. Vidinul-cetate era apărat nu numai de zidurile și de tunurile lui, dar și de viitură. În vremurile de uscăciune ea putea fi pricinuită la voință. Râul Topolovița, care se împreună aici cu mai multe văi și se plimbă răsfirat, nesigur de drum, în câmpia joasă, era abătut și vărsat în depresiune. Vidinul-cetate stătea sigur în cingătoarea lui de apă.

Altminteri, căruța, ocolind șoseaua suită pe zăgazul scobit de poduri de scurgere, o ia deadreptul prin lășătură, care e un ceair cu iarbă, sau pădure de salcie cu liane și turturi de mușchiu de baltă. Drumul se chiamă:

Prin Ostrov, cu toate că atunci n'ai avea cum ghici de ce. Pe margini, mai sus, albește în fund, între mălinii întunecați, biserica ascuțită din Șeu, sau, la stânga, cele două turle în rând deasupra fațadei, din Căpitanuț. Deadreapta se arcuește liniștit malul dimpotrivă, iar, în spate, pe o culme împădurită, se'nfige pe cer biserica grecească din Calafat, stăpână până la mari depărtări a vederii. Din deșisul, unde caii aleargă ușor pe moale, iar călătorul se ține încovoiat ca să nu-l tae crăcile, se aude cântecul oltenesc al vreunui sătean nevăzut care se întoarce dela oraș, sau al unui ciobănel pe urma oilor.

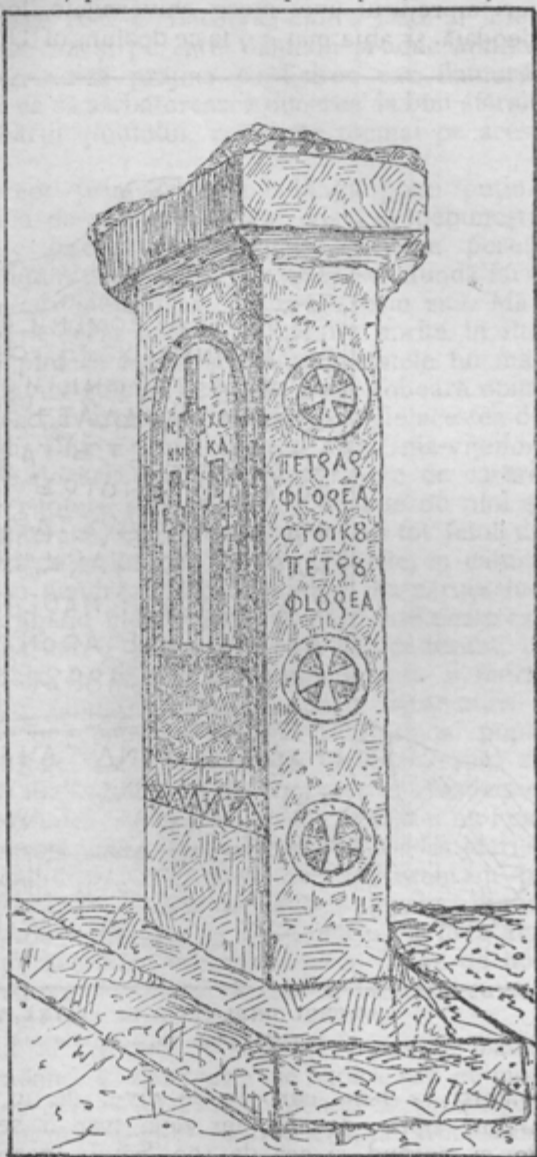
Pe aici nu ne simțim străini. Raul peste care trecem pe un pod de butuci, scoși din loc de fuga roților, se cheamă Părăsita. Când a ajuns pe aceste meleaguri, acum aproape șeaizeci de ani, Kanitz l-a însemnat fără să știe că e un nume românesc: Peresit-bach. Bulgari, cari să-i fi adus până sub zidul cetății numele dela obârșie, Topolovița, nu erau. Turcii nu-i ziceau nici cum. Iar Românii, cari umpluseră satele dimprejur și se lipiseră chiar de porțile Vidinului cu satul Kumbair = Dealul-de-nisip, azi încorporat orașului, erau destul de puternici ca să dea și numiri geografice.

Sătenii zic toți Vidinului, Dii. E chemarea lui bătrână, și din hrisoave, iar alții decât ei n'o cunosc. Weigand scrie destul de încurcat, nu atât despre origine, cât despre legătura cu Românii localnici și pronunțarea lui adevărată. Forma veche bulgară era *ВѢДѢНЪ*, ungurească Bodon, românească Diu. Weigand își aduce aminte și de o formă auzită la Luche în Serbia, Džii, și dă ca formă a Românilor vidineni Vd'ie, ieșită ca și cea bulgară de acum, Vidin, din *Вѣдѣнъ*, grecească (Bulgarii accentuiază Vidin). Ce-a auzit profesorul dela Lipsca în Serbia e însuș numele, singurul, dat Vidinului de toți Românii, numai că înmuiat bănătenește. Ce poate fi Vd'ie, în afară de o diagramă etimologică fără înțeles, nu vedem. Dii e un cuvânt în totul asemenea cu Jii și Sibii, și precum acestea, articulate, își pierd înfățișarea de plurale, la fel se întâmplă și cu Dii. Așa se face că se găsește Diu, care e Dii=Diiul. Poezia populară stă mărturie.

La câte o margine de drum întâmpină vreo cruce măreață de piatră, cu pizanie românească. Slovele, cu înfloritura lor chirilică, sunt cioplite sigur de pietrarii cari se cheamă Florea, sau asemănător, os din osul nostru. Așa

sunt eele două cruci, puse într'un cap de pod, la ieșirea din Stanotârn, cu numele ctitorilor și cu isprava minunată din care au ieșit: „Pentru pomenire — Dumnezeu să erte pe părinții noștri... răposați în Mare la Muntele Athon“. Se însoțiseră câțiva Stanotârneni și Gumătârceni, ca să se ducă în hagiulac la Sfântul Munte. Și când ajunseră acolo la un țarm, unii n'au vrut s'oi ia pe apă, ci au apucat pe delături, pe poteci stâncoase. Ceilalți, când să coboare în bărci, au călcat alături și s'au înecat. Podul acesta s'a ridicat în amintirea trecerii lor năprasnice la cele veșnice.

Dar după ce rămâne înapoi scufundătura aceasta și se isprăvește și dreptunghiul mai rășărit, plin de porumbișiți și de grădini de zar-

CRUCE DE PIATRĂ
Înaltă de un stat și jumătate de om
la podul peste baltă din Stanotârn

zavat, pe marginile căruia satele stau ca niște oaspeți de jur împrejurul unei mese chivernisite, locul se strămtează deodată și abia mai e o fâșie dealungul Dunărei. Dela Gu-

PICIORUL UNEI CRUCI DE PIATRĂ RUPTE
la podul peste baltă din Stanotârn

mătarți la Isăn curbele de nivel de 40 și 60 m., merg alături lipite de mal, iar delă Isăn li se adaugă cea de 80, și curând și cea de 100. Satele încep să se cuibărească greu prin surpături. Dealurile se apropie, se mușuroesc

încet sau se țugue năprasnic, vinete ca niște munți de bazalt pe cerul de amurg. Așa e Băciova, dintre Isăn și Florentin, înalt de 220 m. și pe care oamenii și-aduc aminte să fi văzut măiaș, adică prăjina cu bairac sau flamură, ridicată de ofițeri ca să sărbătorească ducerea la bun sfârșit a măsurătorii și hărții ținutului, rezemate tocmai pe acest vârf.

Drumul tae drept printre vii, pe lângă pomi puțini, ascuns, îngust, abia de-o trăsură. Câte odată el înnebunește scurt, cotește, sue iute, cade prăpăstios, printre pereți înalți cu mălini scuturați de vânt, iar roata se afundă fără spor într'un nisip cafeniu, făină vânturată prin sită. Măgura aceasta nu era decât o dună călătoare, oprită. În altă parte, o ruptură spintecă malul și printre coastele lui măcinate se arată fluviul gălbui. Pe-acolo vitele coboară opințite, peste năruirea povârniță, la adăpat. Porțile acestea de lut se cheamă unii. Una e Unia-cu-iarbă, alta Unia-vițelor, alta Unia-albă. Pe alocuri, unia e o întortochere de cărări, pe lângă adânci rupturi, o cioplire ca de ape de ploi și de scufundări subterane, cu case cocoțate pe tot felul de prispe spânzurând pe goluri, cu ogrăzi zăpăcite, în caturi, până la care nu te dumirești cum să ajungi, cu căruța împiedicată și cai trăgând îndărăt de oiștea ridicată peste capete și repezită ca într'o gaură de răpă. Iar dedesubt, liniștită și sclipitoare, la fiecare răspântie, răsare și piere, Doamna locurilor, Dunărea. Pe asemenea dărâmături e așezat Isănul, pe ogi, cum zic băștinasi. „Noi la popă, zicem turcește (h)oge. La o iamă mare (groapă, răpă) zicem oagă, și la mai multe, ogi”. Dicționarul Academiei abia amintește cuvântul, dibăcit la Creangă. Tiktin nu-l cunoaște. Acum în urmă l-am găsit în Topirceanu—La jderi—Viața românească, 1922. XII, pag. 404: „Trecurăm pe lângă Hoaga-cu-ferigă”. Hoagă se aude pe aici numai Oagă; la fel, Unia—dincolo, în Dolj, deasupra Maglavitului stă călare pe șosea un sat: Hunia—oț, în loc de hoț, (H) Alvagii, (H)Alova. Pe malul acesta al Dunării cuvântul e în gura tuturor.

Între Florentin și Novosel e un fel de pas de piatră. Calea e săpată adânc și deastânga se ridică zid culmea, din care bucăți de stâncă mărunțită pleacă să pietruiască toate șoselele ținutului. Roca e tare și vestită. Apoi valurile de cremene ocolesc mai pe departe, se strâng iară în mănunchiu, însă mai puțin semeț, abia de 170 m., înăuntru

bine, și tot plaiul se lasă mereu, până găsește curba de nivel de 60 m., și trece și pragul ei, la cea de 40, dela care pornisem. Am ajuns în valea Timocului.

Apele lui cu bulboci line, făcute nu atât de repezișuri sau de gropile de pe fund, cât de izbitura cu malurile de lut foarte cotite, se ivesc pe neașteptate, supt o ruptură. Înaintea ochilor, dincolo, lunca e acoperită cu hainele poleite și beteala porumburilor coapte. Munții își invinețesc dela un capăt la altul al zării crestele colțuroase. Prin deșișul de pomi își fac loc pălcuri de case, cu biserica albă strânsă grijuliv la mijloc. Sunt întâile sate de graniță, ale celorlalți Români, din Serbia: Bucovcea și Cobășnița. Am trecut peste marele sat Vârfu și suntem pe dâmbul de unde se vede spre Miazăzi, Răcovița. Grânicerii sârbi trebuie să fie chiar dedesupt. Aici hotarul a fost de curând mutat cu vreo doi kilometri dincoace de Timoc, în lungul unei adâncituri, pe unde a curs altădată râul și Sârbi vor să-l abată din nou. Satele însă au rămas nesmintite și nicio casă n'a fost luată în noua țară.

Noi însă, de mult, încă dela Florentin, lăsasem îndărăt granița uneia din provinciile de limbă. Pe-aici oamenii încep să vorbească altminteri. Cei din jos, de unde venim, sunt Fundenii sau Vălenii, ceștilalți, Câmpenii; pământul locuit de ei Valea, sau, în termeni puțin mai geografici, lunca dunăreană; așezările celorlalți, Câmpul, sau a doua prispă înaltă, terasa propriu zisă, proptită în culmile împădurite, de pe ai căror pereți se aleg două, trei gârle sărace.

Până în Ganzova și Florentin se zice „chiatră”; către Timoc, nu se mai aude decât „piatră”. E ceeace izbește mai mult pe localnici și-ți dau dela sine ca semn deosebitor. Altele, mai interesante poate filologic, le prinzi tu și ți se lămuresc numai la cerere. Oamenii s'au așezat și întins atât de strict după caracterul geografic al ținutului, încât, de pildă, în Negovaniț, risipit și el pe unde de dună și ogi la o întâlnire de multe drumuri, partea de sat care privește spre înălțimile dela Halvagii și Ciunguruș, are graiul Câmpenilor, iar partea dinspre vale, vorbește ca Fundenii. Granița limbii e aproape curba de nivel. Satele într'adevăr de Văleni, neamestecate, sunt, pe linia Dunărei, Șeu, Cutova și Stanotârn, în baltă, Coșava, Gumătarți Isăn și Florentin, în sus; iar înăuntru, Kirimbeg și Căpitanuț.

Când ieși din Vidin pe drumul Gazi-bair, pavat cu bolovani mari de gâră, parcă pentru căruțe de acioae smeești,

și te hurduci pe lângă tabia cu acelaș nume, odinioară lacăt cetății, mai departe peste Topolovița, un șes împlinit ca o arie te întâmpină. Dinspre Șeu și Cutova abia îl ținusem, pe-o margine, dealungul, către vârful limbii celei mai subțiri, dela Stanotârn. Aici îl străbaterăm în toată lățimea.

Fundul acesta abia se saltă peste 35 m. și, la orice umflare a Dunării, mustește și se umple. Uite cum joacă pe șoseluța albă din dreapta noastră, ca niște șerpi argintii, încolăciți și rezemați în coadă, cari cad și iară se ridică, pier și se îmulțesc, intră în pământ și se apropie—suluri și noruleți de praf. O fetiță desculță, cu părul scuturat pe spate, aleargă cu ochi de spaimă încoace, către drumul mai înălțat. Ii scapă o tingirică trecută peste braț cu un baer. Nu se apleacă după ea. Țipă și vine. Șerpii de praf îi cuprind călcăele. Și acum se prinde deabușele de malurile șoselei și se înmoae suspinând în mâinile noastre întinse în ajutor. O ajungea apa. Fluviul se strecurase repede prin scobiturile dela Răsărit. Viitura!

Curba de nivel de 40 m. care înaintează șovăitoare dinspre Șeu, pe unde s'a ținut în vederea țărmlui, face un ocol uriaș pe dincolo de Inova, Rubț, Tatargic și inconjoară la Miazăzi, Vidbolul. Tot locul e plin în zilele uscate de o ierbărie umedă prin care se plimbă barza.

Smârdan și Inova, cele două sate bulgărești acum lipite, par așezate pe un înalt pinten de grind și nu se găsesc decât pe întâia treaptă a terasei, la 5, 6 km. de Dunăre. Ca să ajungă la unda de 60 m. a scoarței, șoseaua mai merge încă pe atâta și sare peste încă o vale, a Deleinei. Dealurile însă s'au apropiat. Ele vin ca niște aripi, una dela Miazănoapte și alta dela Miazăzi. Pe coastele din dreapta sunt Halvagiții, și mai după cot, în fund, Ciungurușul, iar între ele, la o parte, privind spre Dunăre, Negovanițul; în râpile din stânga, Dincovița. Călătorim pe hotarul altor două ținuturi, deopotrivă românești, dar deosebite și ele atât prin caractere fizice, cât și etnice și filologice. Suntem pe o linie care se menține cam la zece kilometri departe de albia fluviului, pe o lungime de 30, și îngrădește dintr'o latură o suprafață aproape regulat geometrică.

Apucând pe unul din multele drumeaguri care se furiază prin văile dela Apus, călătorul ar da de tot ceeace n'a mai întâlnit în rătăcirile lui: ape, codri, maluri rupte, sătuce priponite pe câte o poeniță. Un braț al Balcanului se întinde până aci cu pumnul mișos în ploi și inele de

piatră. Până sub streășina lui Dunărea a cioplit în sutele și miile de ani, deoparte și de alta a căei sortite, după aceleași legi. Locurile se aseamănă. Oamenii, de s'ar așeza aici sau de ceea parte, nu-și dau seama, după cer și pământ, că sunt într'alte țări. Așa au fost Românii de această latură, și Bulgarii de pe la Băilești și aiurea, de cealaltă. Străinătatea începe abia cu muntele.

Ca și gorunii falnici, oamenii s'au oprit deasupra prispei uscate și goale, și au privit numai, la ogoarele aidoma unor chilimuri înflorite și la jocul de lumini schimbăcioase al Dunărei din vale. Ei aduceau cu sine graiul mai aspru și altul, al moșilor poposiți prin curăturile și băile de aramă sârbești. Coborau cu toporul pe umăr, cu care abăteau copacii și scoteau buturugile ca să facă locuri de arătură. Mai mult decât alții, Românii aceștia erau plini de puterea și dărzia colonistului, pătrunși în sălbăcie singur și având să aștepte totul, în primejdiile de multe feluri, numai dela el însuș.

Față de golătatea locului dintre dealuri și Dunăre, pădurea izbea. Ființele care ieșeau sperioase din desigur erau oamenii pădurii. Numele, pe care li l-au dat Vălenii și Câmpenii, a fost Pădureni. Satele lor încep chiar de pe linia despărțitoare, slabe ca niște turnuri de pândar înaintate, și din ce în ce mai puternice cu cât se afundă spre vetrele de populație de obârșie. Iată Căsova, Delăina, Calinic, în dosul cărora se desvoltă Răbrova cu Fundenii, Perilovățul, Boroivăț, cei doi Isănoveți, Hălova, Zlocutea, Țarnomășița, Grațcov, Șipicova.

La mijloc, între Pădureni și Văleni, cari fără oarecare pene străine în părțile de jos, ar părea că se învecinează, ca un ostrov înalt și uscat, se întinde Câmpul. Urci pe el între Ciorocălina și Gânzova, pieptiș, dela 80 m. aproape la 200. Deacurmezișul scapă dinspre pădure și înaintează până între Florentin și Isăn, deasupra Dunărei, dealul, din care Baciova e acolo cel mai avântat pisc. Îndărătul ei, pe-aici, în văzul Gânzovei, un sfârc de piatră se gurguiază chiar cu 15 metri mai sus.

În altă parte Baciova n'ar fi decât o măgură oarecare. Când însă fața apei e la mai puțin de 40 m., lată și oglindă, parcă inadins, ca o tablă de nivel măsurătoare, făcută pentru socotit orice abatere în sus ori în jos dela ea, un greabăn mohorit de stâncă repezit la 220 de metri, are un aspect alpin. Cine l-a privit ca noi, de pe faleza din coasta

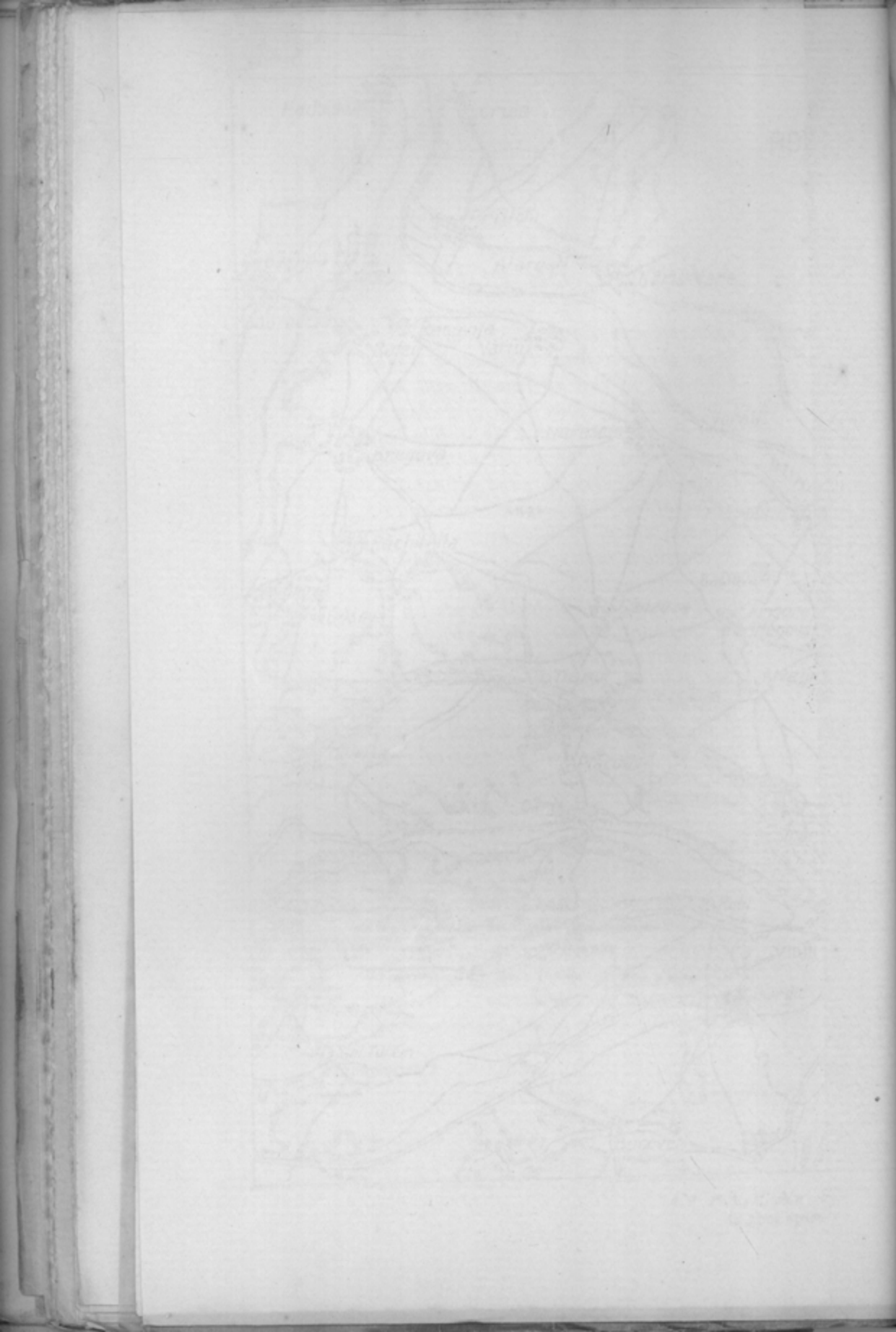
Gumatariilor, pe care nu încăpea, peste peretele drept de
 20 m, decât o colibă-cort de vier, ca o căciulă de răchită
 și coceni, cu pușca haiducească spanzurată în curtea de un
 proșap afară, l-a privit liliachiu subț baldachinul cu pur-
 pură, de aureolă, al amurgului, cotropitor în cer cât bătea
 ochiul, știe ce fior de muniți prăpăstioși da. Sau cîine cel
 puțin a văzut, de pe puntea legănată a vapoanelor, la ce-
 lălalt capăt al Dunărei, deasupra bălții dobrogene, „munții”
 Bestep, poate să-și închipuie această părare.
 Șoseaua face, ca să suc, un mare colac și ajunge greu
 în creștet. Lăsasem trăsura. E, de unde se îndoaie cotitura,
 o potecă prin iarbă, care ține drept. Pădurea de stejari
 plini de ghindă merge cu noi. A năvălit și ea în carca in-
 gustă a culmii. Dedesupt se scobeste o copac care se în-
 mlădie și se pierde pe după înălțimi. Ar încăpea un fluviu
 în suppătura ei, și n-are un firicel de apă. Povărmășurile au
 fost curățate. Astăzi le îmbracă porumbul. Din loc în loc s-a
 păstrat câte un tufan, cu crăcile în vârf, dar cu tulpina în-
 verzită, ca supt o rotundă sarică de frunze. Și e o singu-
 ratate și o lîniște, fără șoapă de fluier sau glas de pasăre.
 Numai soarele trece, argintîndu-se, la o bătaie de gene, în
 fire subțiri, ca niște afe de păianjen pînțitoare sau ca ur-
 zea la lovită de spata dela răsboiul Sorei Soarelui, Iana San-
 ziana. Iată bogazul de Mare, de care zic lăutarii de-aici cu fața
 lipită de dipă, secat de blestem, și iată și gura de arghea.
 Sus, după această cățărare, numai ogor oblu. Ganzova
 e undeva de-adreapta drumului celui mare, în niște ogi ră-
 sucite de basm, cu nenumărate curți păzite de mălini în-
 fașurați în glugi de coceni, ca niște ostași ai barbariei în
 armuri de aur. Cranița de garle a rămas acum spre Mla-
 zăzi, și valea Topoloviței, și șanțul Deleinei, care dela
 Tîlănuț își începe încovoarea în pădure. Altmînteri, zeci și
 zeci de kilometri, dela baltă Dunărei pînă în Timoc, ape
 nu se mai înalinesc. Numai o gară pușcă se împletește
 din fantanile de sub Ganzova și își caută scurgere, însă
 paralel cu fluviul, printre ulițele iuți și nisipoașe, ale Bre-
 govei. Nicio vale transversală către Dunăre. O apă por-
 nită spre Florențin se pierde într-o gară ca o peșteră,
 înainte să ajungă pragul terasei.
 Puriile sunt adevărate monumente. Furca Ior e făcută
 din două, trei rînduri de goruni bătrani necojii, crăciți
 zdrăvăni în lut și rezemându-se unul în altul către cer.
 Cumpăna e lungă și spanzurată în văzduh peste orice în-

chipuire. Iar lumânarea ciuturii, din multe prăjini lustruite înădite sau din sângir, adică lanț, coboară în căutarea apei până la 15, 20 sau mai mulți metri. Doar în unele năruiri, cum sunt acelea unde ca o jucărie de copii uriași, s'a fost clădit Gânzova, Turcii și-au putut zidi, albe și cu ciubuce, chiar ceșmelele lor de piatră. Acum, femei cu zăvelca prinsă în brâu, bat cu maiul la rufe în marginea bogatelor jghia-buri și vorbesc între ele, sau ne urmăresc, fără să-și ridice capul. Dincolo, în altă uliță, fântâna e cu ciutură și are câțiva metri. Așa de tonatecă aleargă pe dedesupt pânza de apă!

Pădurile lipsesc și ele. Dela Ciorocălina linia lor fuge în arc spre Apus. O geană de copaci de-aici se cheamă Basaraba. În fața acestui străvechiu nume de întemeetor, dat unui codru ca acela de unde Craiul unguresc vrea să-l scoată de barbă pe întâiul nostru domn, înțelegi cari sunt zeei și focul altarelor, luați de pribeagul de asăzi la plecarea de-acasă, pentru țarmii străini. Oamenii nu știu ce cuvânt de pază au infipt pe-aici. Poate că e o amintire a satului dintre Golenți și Calafat, poate că e o păstrătură din vechi între ei. Oricum, satul e Basarabi, iar numele acesta sună bătrân și plin, articulat femește ca în zilele descălăcării: Basaraba. Până departe ne însoțește freamătul copacilor, se involbură în jurul capetelor noastre, slăbește, se întoarce iară. Frunzișul pădurii dintre Ciorocălina și Tianuți Șopotă după noi! Basaraba veghează!

Mai încolo spre Bregova, altei dumbrăvi îi zic oamenii Ghiocel. Locuitorii malului îți vorbesc de ele ca de dreptul lor la umbră și de singura pădure. Pe la ei, ca și în lungul Timocului, prin locuri mereu nisipoase, numai sălcii și salcâmi. Salcâmi, cărora aici li se zice mălini, pâlci măreți întunecos în verdele argintat al celeilalte frunzături, ca aceea dintre Cutova și Șeu, sau înalți și pletoși, cu coroana foarte sus, într'un belșug de țări mai calde, cum sunt ceice mărginesc drumul și gătesc Baleii și Racovița, satele împletite pe după șerpuelile Timocului, n'am mai văzut. Pe aici malul, la borile incropite ale Austrului, se acoperă de mărgăritărel și de liliac nepus de nimeni. Incepe să se simtă pieptul mediteranean al Adriatiei.

Emanoil Bucuța

JURNAL DE PORT

*Lasă cinematograful azi și vină
Să ne preumblăm pe cheiu cât e lumină;
Vino și-ai să vezi un film de artă mare
Un jurnal bogat cum nicio casă n'are :
Vino și-ai să vezi cum arde stufu'n baltă,
Cum reflexul de pe-un val pe altul saltă,
Cum scântee, slab, în pupă felinarul
Și luceafărul cum scapără'n amnarul
Primului optant de lună argintie;
Pescărușii-au rupt sglobia lor chindie,
Pe coverta șlepurilor cina-i gata,
Trece-o barcă 'ntârziată și lopata
Tot mai istovită bate pulsul zării;
Se deschide panorama înserării,
Trec grăbite'n goana undelor sirene
Lepădând pe apă argintate trene
Și din fiecare navă li se-azvârlă
Nuferi răsădiți de felinare'n gărlă....
Însă scâncetul de bufnițe funeste
Ne alungă din meleagurile aceste....*

*Dacă vrei în treacăt, două-trei cuvinte
Vom schimba cu grănicerul cel cuminte
Care e de astă toamnă înrolat
Și-a zăcut cam rău, fiind impaludat;
Și urcând, în fine, către casă dealul
Vom privi din nou, râvnind la idealul
Brațelor valide de elevatoare
Ce se strâng într'o tăcută 'mbrățișare.*

O PAGINĂ DE ISTORIE CULTURALĂ

Semi centenarul „României June“

În viața neamului românesc societatea studentescă „România Jună“ din Viena a fost, timp de 50 de ani, nu numai un focar de educație românească pentru tinerii, cari veniau, din toate părțile României, la școalele superioare din Capitala Austriei, nu numai factor hotărâtor în cele mai importante mișcări culturale studentești, ci ea a însemnat mult mai mult: în activitatea „României June“ s'a reoglindit toată viața noastră națională din ultima jumătate de veac.

Începând cu lupta dintre Curentul latinist și Noua direcție a lui T. Maiorescu și sfârșind cu lupta politică, ce se dedea în 1911 între „Tribuna“ și „Românul“ din Arad—tot ce era în vre unul din țările românești curent literar, social, politic sau cultural, orice manifestație mai importantă a sufletului românesc se repercuta în sânul acestei societăți cu nnoi puteri de prețioase inițiative.

Închegată în anul 1871 din două societăți ce se înființaseră la Viena, una în 1864 la inițiativa lui I. G. Sbiera, alta la 1868 la inițiativa studentului Botoșăneanu C. Aro-novici¹⁾ „România Jună“ sau, mai bine zis, membrii ei avură prilejul să dea cea dintâi și poate cea mai mare dovadă de vitalitate prin aranjarea grandioasei serbări dela Putna în 15/27 Augus 1871.²⁾

Nu se știe, dela care membru al societății a pornit ideea acestei serbări, fixată mai întâi pentru aceeași zi a anului 1870, când se împlineau 400 ani dela sfințirea mănăstirii Putna, dar amânată din cauza sguduiri Europei prin izbucnirea războiului franco-german. Se știe însă precis că la realizarea acestei idei a contribuit stăruința de fier a lui M. Eminescu, care încă din toamna anului 1868 era „auditoru la filosofia“, adică student al facultății de filozofie

¹⁾ I. Grămadă, România Jună, Arad 1912, p. 18

²⁾ Vezi I. Slavici, Convorbiri lit. 1903 No. 10; T. V. Stefanelli, „Junimea Literară“ 1909 p. 136.

din Viena. M. Eminescu a fost ajutat în această muncă a sa de I. Slavici, întâiul președinte al societății, de Dr. Steni, N. Ciurcu, C. Aronovici ș. a.

Serbarea a avut un ecou fără seamă în întreaga lume românească. Descrierea ei, făcută de d-l I. Slavici, stoarce și astăzi lacrimi de emoțiune.

Dacă serbarea aniversării de 400 de ani dela moartea lui Ștefan cel Mare, care a adunat în 1904 toată lumea românească în jurul sfântului mormânt dela Putna, n'a pornit dela „România Jună“, societatea din Viena a luat însă parte activă la reușită strălucită a acestei manifestațiuni de recunoștință față de umbra celui mai mare Voevod al Moldovei. Discursul festiv, rostit atunci în numele întregii studențimi, de către președintele „României June“, d. Mihai Popovici, rămâne încă o dovadă a activității și sentimentelor, de care eră condusă această societate. În mod demn a colaborat „România Jună“ și la alt act de recunoștință istorică: la desvelirea statuiei lui Cuza Vodă din Iași în 1912, la care delegat al tuturor Românilor din Viena a fost cel ce iscălește aceste rânduri, pe atunci președintele societății.

Cu serbarea dela Putna, s'a împreunat, la 1871, și întâiul congres al întregii studențimi române, a cărui ideal a pornit, fără îndoială, dela M. Eminescu. Acest congres, pregătit în stil mare, n'a reușit, cum se așteptau inițiatorii lui, mai întâi din pricina unor neînțelegeri între studenții din Viena, și apoi din cauza neexperienței tinerilor, cari făceau atunci întâia încercare de acest fel. Totuși numai întâlnirea la Putna a unor studenți, care ulterior au jucat un rol atât de important în viața noastră culturală, cum erau Gh. Dem. Teodorescu, I. A. Brătescu, G. Tocilescu, cari veniau dela București; I. Slavici, M. Eminescu, Sterie N. Ciurcu, I. G. Sbiera, care veniau dela Viena, A. D. Xenopol, oratorul festiv al serbării, care venia dela Berlin, a trebuit să fie de bun augur pentru începuturile stabilirii unei unități culturale a neamului întreg, care a fost numai pregătirea pentru unitatea politică.

Neînțelegerile ce se iviră în „România Jună“, în preajma congresului dela Putna, erau reoglindirea luptei dintre Curentul latinist și Noua Direcție a lui T. Maiorescu. La insistența lui M. Eminescu și I. Slavici, în comisiunea de judecare a celei mai bune cuvântări festive studențești, ce avea să se rostească la serbările dela Putna, a fost rugat

P-1408

să ia parte și T. Maiorescu, pelângă V. Alecsandri, I. Negruzzi și V. Pogor. Din cauza aceasta, studenții ardeleni și bucovineni, aderenți ai Școalei latiniste, pe atunci în agonie, începură o violentă campanie împotriva susținătorilor Noului Direcții și siliră să demisioneze din comitetul societății.

Ideile, propagate de Noua Direcție, încheată în jurul „Junimei” dela Iași, învinsă însă cu vremea, așa că la 1882 „România Jună” putu să sărbătorească cu unanimă bucurie succesele „Junimei” și pe T. Maiorescu.

De pe atunci deci datează strânsa legătură dintre societatea din Viena și T. Maiorescu, care a contribuit atât de mult la ridicarea prestigiului „României June”. Cât îndrumătorul literaturii românești în direcția cea sănătoasă a fost cel mai puternic sprijin al „României June” în editarea almanahurilor literare din 1883 și 1887, care, din cauza lipsei destul de simțite pe atunci a revistelor literare, umplură un gol al culturii noastre și se impuseră păturii culte a neamului nostru de pretudindeni. Era pe atunci doar un eveniment literar să aduci într'un mănunchiu tot ce sufletul colectiv al nației produsese mai distins în persoanele poetului dela Mîrcești, a lui M. Eminescu, I. Creangă, T. Maiorescu, I. Negruzi, I. Sbiera, I. Nenițescu, I. Slavici, D. C. Olănescu, A. D. Xenopol, N. Teclu, I. Vulcan, A. Naum, Matilda Cugler-Poni, D. Zamfirescu, în frunte cu poeta-regină Carmen-Sylva, care pentru amândouă almanahurile a dat câte o nuvelă, tradusă de T. Maiorescu.

Pentru aceste merite ale sale, T. Maiorescu a primit, din partea „României June”, una din cele mai frumoase recompense ale vieții sale, cum mi-a mărturisit însuși în vara anului 1912, când am avut fericirea să-l văd la București. Când la 1910, atingând vârsta de 70 ani, se retrase dela catedra sa, societatea, pe care o sprijinise din fragedele ei începuturi, aranjă Viena, în cinstea jubilarului, mari serbări, cari durară trei zile și cu prilejul cărora un reprezentant al științei germane ca Wilhelm Meyer-Lubcke, un Ceh de valoarea lui Urban Iarnik au vorbit cu mari elogii la adresa colegului dela București, și atâți Români, adunați din toate unghiurile Românismlui, s'au închinat bărbatului de știință dela București, „e duca, e signore, e maestro”, cum l-a numit D. Meyer-Lubcke.¹⁾

¹⁾ Toate cuvântările, rostite cu acest prilej, sunt cuprinse în broșura: *România Jună, Omagiu lui T. Maiorescu*, Suceava 1910.

Bogata arhivă a „României Jună”, care nu știu de mai există, deoarece în timpul războiului societatea a fost închisă, și toată averea ei a fost confiscată, cuprindea înainte de războiu o foarte interesantă corespondență între aproape toți colaboratorii almanahurilor și conducerea societății. Dela Vasile Alecsandri, bunăoară, existând o mulțime de scrisori, prin care se arată strânsa legătură dintre bardul dela Mircești și „România Jună”, al cărei membru onorific a fost numit încă din 1873. După isbânda dela Montpellier, „România Jună” i-a trimis lui V. Alecsandri un album frumos cu iscălitura tuturor membrilor societății. Acestei atențiuni V. Alecsandri îi răspunde printr-o scrisoare, al cărei sfârșit ni s'a păstrat: „... cât mă simt de fericit de a simți în inimile lor palpitările inimei mele, și cât li sunt de recunoscător pentru urările lor amicale! Este o nemărginită mângăiere pentru sufletul meu de a mă convinge că pe întinsul, României crește o energică seminție de vlăstari, meniți a deveni stejari puternici, puternici înfruntători de furtuni”.¹⁾

La 1881, când V. Alexandri a implinit 60 de ani, societatea l-a sărbătorit, într-o sedință festivă, cu tot entuziasmul, ce-l îngrămădise în sufletul tineretului poezia dulce a blândului poet, trimițându-i „un prea frumos album, legat în catifea, purtând pe față o ghirlandă de stejari și lauri, lucrată în argint [și] având în partec de jos a ghirlandei, săpați, anii 1821-1881, iar la mijloc inițialele poetului”.¹⁾ Adresa din interiorul albumului, alcătuită de I. Paul, începea astfel: „Ani 60 se împlinesc, decând Dumnezeu popoarele, renăscând România din amorțirea ei, i-a născut în tine lumina, graiul sufletului și inima”.²⁾ Poetul răspunse într-o scrisoare, plină de duioșie, care se găsește, tipărită în întregime, în raportul anual al „României Jună” pe anul 1880/81.

Plină de recunoștință față de tot ce a fost mare ca suflet și fapte în trecutul românesc, „România Jună” sărbătorea, în fiecare an, amintirea marelui adunări de pe Câmpia Libertății, a Uniunii Principatelor, a proclamării Regatului ș. a. Într-o sală din Viena, streină de bătăile inimelor ce se adunau, pentru a se împărtăși cu noi energii din putirul gloriei trecute a neamului românesc, fiori tainici se

¹⁾ I. Grămadă, c. p. 132.

²⁾ I. Grămadă, p. 88.

desprindeau din rostul celui menit să arate însemnătatea faptului, care se comemora, și în ochii tineretului se putea ceti, la astfel de prilejuri, sbuciumul unui trecut fără seamăn în suferințe și eroism și nădejdea unui viitor, care se înfiripa în taina vremii neasemuit de mare.

Dacă aceste serbări culturale, precum și numeroasele conferințe literare, științifice, muzicale, politice și economice, ce s'au ținut în timpul celor 50 de ani de existență — 500 la număr până în 1912 — dovedesc, cu câtă seriozitate urmăreau tinerii din această societate toate manifestările culturale ale neamului românesc, alte fapte ne arată că ei erau capabili de luptă dărză și de jertfe pentru revendicarea și realizarea aspirațiilor culturale juste ale Românilor de sub jug strein.

Astfel, încă în 1868, porni din sânul „României June” un puternic curent de afirmare a necesității unei catedre de istoria și literatura română pe lângă Universitatea din Viena. Lupta pentru această catedră fu încununată în parte de succes chiar în anul următor, în care guvernul austriac admise o docentură pentru limba și literatura română, lăsând la aprecierea societăților culturale din Austro-Ungaria să recomande pe titularul acestei docenturi. Însă deabia în 1901 această docentură putu să fie ocupată de d-l Iosif Popovici căruia îi urmă în 1904 d-l Sextil Pușcariu.

Tot din „România Jună” porni prin anul 1907 lupta pentru înființarea unei catedre de istoria Românilor pe lângă Universitatea din Cernăuți. În cazul acesta lupta dură însă mai mult, deoarece Universitatea din Cernăuți, așezată ca fortăreață de germanizare a Bucovinei, nu admitea atât de ușor redeșteptarea sentimentelor naționale de pe o catedră de istorie românească. Studențimea, grupată în jurul „României June” nu descurajă însă. Transplantând lupta și în societățile românești din Cernăuți, aducând-o și la congresul studentesc care s'a ținut la Iași în Septemvrie 1909 și a cărui inițiativă a pornit tot dela „România Jună”, membrii acestei societăți avură, în sfârșit, satisfacția de-a vedea încununată de succes strădania lor. Căci în 1912 se înființă la Cernăuți catedra de istorie sud-est-europeană, pe care o ocupă actualul ministru I. Nistor, care între anii 1904—1911, când își pregătia la Viena lucrările de agregatie, a fost unul dintre cei mai harnici membri ai „României June”.

Dar generațiile de studenți, grupați în această societate, înagurându-și activitatea cu serbările dela Putna și cu în-

taul congres studentesc, interesându-se de toate mișcările sufletești ale neamului, luptând pentru crearea de catedre universitare, indispensabile pentru propășirea culturii noastre în provinciile pe atunci robite și aducându-și în fiecare moment aminte că realitățile prezentului se datoresc strădaniilor generațiilor de glorie și de jertfă din trecut, n'au uitat nici de partea distractivă a vieții de student.

La Viena, timp de 13 ani, începând cu 1873, balul „României June” a fost unul dintre cele mai distinse baluri ale Capitalei Austrie, aranjat de multe ori sub patronajul membrilor Casei Domnitoare. După 1890 locul balului îl luă revelionul, care, mai redus ca fast, era mai bogat în producțiuni naționale românești. Mi-aduc și acum aminte cu multă plăcere de revelionul din 1911, care a produs o adâncă impresie asupra oaspeților din Viena ai acestei serbări prin reprezentarea „Seratei Etnografice” a lui Tiberiu Brediceanu, la care și-a dat concursul și d-na Lucia Cosma.

Intr-o societate, care a numărat, ani de-a rândul, printre membrii săi compozitori ca Ciprian Porumbescu și Tudor Flondor și prin care s'au perindat atâtea generații de elevi ai conservatorului, e firesc ca muzica să fi fost foarte mult cultivată. În sânul „României June” s'a zămislit cântecul „Pe-al nostru steag”, care este imnul acestei societăți, scris de A. Bârseanu și pus pe note de Ciprian Porumbescu—doi prieteni foarte intimi, nu numai pe timpul vieții lor de studenți, ci și ulterior până la moartea compozitorului în 1883. În editura „României June” au apărut multe compoziții de ale lui Ciprian Porumbescu și I. Scărlătescu. Nu mai puțin de 9 alcătuiți muzicale, datorite talentului unor autori streini și români, între cari se găsește și Eduard Strauss cu ale sale „Fleurs roumains”, sunt dedicate societății, care-și serbează 50 de ani de viață rodnică.

Dacă jubileul de 25 de ani al „României June” a fost sărbătorit la 1896, cu multă strălucire, de către generația d-lui Vaida-Voevod, dar numai în Viena, activitatea ei atât de bogată, din care în acest articol nu s'au putut prinde decât câteva fașii mai luminoase, munca ei neîntreruptă pentru realizarea unității noastre culturale, al cărei simbol a fost până la marea noastră unire, și pregătirea continuă a membrilor pentru mărețele zile de epopee, în decursul cărora s'a jertfit și cel ce a scris istoria „României June”, I. Grămadă, o îndrituesc să-și serbeze jubileul de 50 de ani în toate centrele culturale ale României întregite, în

care, în toate, are rădăcini adânci amintirea ei prin foștii membri, cari datorează, în primul rând, mediului de acolo pregătirea lor națională.

Bine înțeles, în viitor „România Jună” nu mai poate avea rolul ce l-a jucat în trecut. Studențimea română, având toate posibilitățile de dezvoltare sufletească în granițele Patriei mărite, membrii ei trebuie să-și propună acelaș scop comun întregii studențimi române de pretutindeni: *biruința în viață prin cultură* cât de aleasă și cât de bogată.

Un curios capriciu al soartei îmi vine în minte în ordinea de idei de mai sus. A trăit la Viena un bărbat de o rară bunătate a sufletului și de o neînfrântă putere de muncă pentru binele tineretului sărman ce venia în Capitala Austriei să-și facă studiile. Dr. Sterie N. Ciurcu, întâiul cassier al „României June” în 1871, a jertfit timp de aproape 50 de ani energie, muncă și sănătate, pentru a face din societatea aceasta un centru cultural cu tendința să simbolizeze mereu visul milenar al neamului românesc, a veghiat cu iubire de adevărat părinte la dezvoltarea sufletească a atâtor generații de studenți și a murit, ca martir al ideii Unității noastre politice, în urma suferințelor îndurate în temnița austriacă. Acest bărbat a fost par’că puterea de viață a ideii naționale a „României June”. El a trăit cât a trebuit s’o nutrească și s’a stins, când realizarea ei au luat-o, în mâinile lor vânjoase, vitejii dorobanți ai României, aducând și el, alături de cei 800 de mii de mucenici ai idealului românesc jertfa supremă de martir al ideii pentru care a trăit.

Ce pildă mai frumoasă de statornică muncă și de supremă abnegație aș putea da tineretului de astăzi decât icoana acestui venerabil bătrân, din sufletul căruia s’a revărsat peste zeci de generații de studenți căldura unei bunătăți fără păreche și cel mai nobil îndemn spre fapte românești?

D. Marmeliuc

DINTR'O VARA

*În muzeul pădurii cu odăjdii de toamnă
Suvenir, silabe de cuc,
pe unde potecile se investmântă 'n zale.*

*Spre balconul de fier cu sângerări ruginii
peste suișul iederii de întuneric
ți-am spus : opari ca un arc de cer,
țigani din conac s'au îmbătat
și moșierul își descifrează strămoșii.*

Plouă.

*Mi-amintesc un burlan cu boabe de argint,
cum îi cânta trupul.*

*Seara făcu drumurile de metal
și podurile sunau ca lemnul viorilor,
bufnițele vechi scăpară întunericul din ghiare
ce romantic am trecut pe cal,
printre stejarii colonne de fum
către casa din grinzi cu perdelele albe.*

*Era cald și sofale adânci și pe masă cafea
Tristan Tzara, când ai ascultat întâmplarea,
pădurarul își fluera câinele
și cerbii cu botu 'n lac beau stele;
dar eu am scris versurile aceste
în amintirea orelor de șah
din pădurea în care am cetit pe Nietzsche.*

I. Vinea

CARDUCCI ȘI TINERII

Carducci obicinuia să spuie școlarilor săi că un om care nu se rușinează să scrie într'o pagină ceea ce ar putea prea bine să scrie într'o frază singură, e o ființă pe care el o socotea în stare să facă orice lucru necinstit. Iertați-mă deci dacă cele ce am să scriu vor fi cât mai pe scurt spuse și fără mare paradă de cuvinte.

Carducci fu un neasemuit maestru nu numai al acelor câțiva tineri ce-au avut norocul să-i asculte minunatele lecții la Universitatea din Bologna, dar al întregii tinerimi italiene care l-a și recunoscut ca maestru în cel mai înalt fel în care se poate înțelege acest frumos cuvânt „maestru“, inspirându-se din simțămintele operei sale (și poate mai mult din prosa decât poezia sa) și făcându-și din el și din personalitatea lui un model pentru viața cetățenească și politică, mai mult chiar decât pentru cea artistică.

Datoria, această frumoasă și sfântă vorbă, a fost pentru Carducci și pentru cei ce l-au urmat nu numai, o vorbă dar o realitate vie și puternică. Un ministru priceput îl numi profesor de literatură italiană la Universitatea din Bologna, fără nici un concurs, și nu pentru poeziile sale, ci pentru un gros volum al său despre Poliziano; Carducci atunci, spre deosebire de atâția alți profesori-poeti care, înainte și după el, au transformat și vor transforma catedrele universitare în tribune de conferințe goale și strălucitoare, iar sălile de curs în săli de recitare a versurilor proprii. Carducci, dimpotrivă îndată ce ajunsese profesor, vru să uite că e și poet și încercă să-și innăbușe într'o baie rece de erudiție și de metodă scrupulos științifică, chiar și firea lui de poet, pentru a fi numai istoric și filolog. Lecțiile sale, mai ales în timpul întâiei ore (Carducci nu făcea niciodată o lecție mai scurtă de două ore) păreau poate chiar aride și pedante, într'atât erau de departe de elocvența lesnicioasă și de retorica răsunătoare a dornicilor de aplauze. Lua pe Petrarca, pe Boccaccio ori pe Parini, cetea și comenta. Comenta ca istoric, ca filolog, ca învățat, dar și ca poet. Nimeni mai

bine decât el care cunoștea de minune meșteșugul versurilor n'a știut să arate frumusețile necunoscute altora ale unui vers din Dante, ale unei rime din Petrarca, sau musicalitatea clasică a unui period din Boccaccio. În cea de-a doua oră ce alcătuia lecția sa, când însfârșit isbutea să rămăie singur cu studenții săi și când entuziasmul învingea voința rece de a fi la catedră profesor și nu poet, avea uneori izbucniri de o minunată, sinceră și scilpitoare elocvență, în care aprecierile critice se schimbau în poezii, ce adesea rivalisau cu cele pe care vroia să le lămurească, minunate poezii pe care însă din nenorocire niciunul dintre școlarii săi nu le-a stenografiat.

De altfel, în locul acestor crâmpene de poezii și critice pentru totdeauna pierdute, ne mângâiem că din fericire, în fiecare din minunatele și adâncile sale încercări critice (adunate azi în douăzeci de volume) găsim sute de pagini poetice—adevărate oaze în deșertul de știință și cercetare istorică — care și acum ne amintesc, într'o cristalizare de formă lapidară și definitivă, acele dumnezeiești izbucniri de elocvență dela lecțiile lui, și aproape că ne dau iluzia că ne găsim încă în acea mititică și glorioasă sală a Universității din Bologna, unde odată am avut și eu norocul să-l ascult. Totuș lui Carducci nu-i plăcea publicul amestecat al acelor snobi intelectuali, care, între un ceaiu și altul, își pierd vremea la câte un curs universitar; și alegea tocmai sălile cele mai strimte, să nu intre decât studenții săi, — studenții săi pe care-i iubea, cu care sta bucuros de vorbă, și între cari uneori părea că reîntinerește. Dar mai ales studenții din Romagna, „acei studenți, zice Renato Serra, cari din Cesena, din Ravenna, din Faenza, din toată Romagna alergau din ce în ce mai numeroși, unii și dela alte facultăți, ca să-l audă și să-l aplaude, și de la care primeau splendoarea și căldura cuvântului mișcător al geniului. Ei îi dădeau în schimb cum a spus-o chiar el, dorința de viață nouă, îndrăsneala tinerească, acel aspru și neastâmpărat instinct romaniol de libertate și cutezare, acea mișcare politică ce se frământa în jurul lui cu o învoire plină de avânt și care corespundea de altfel desăvârșit caracterului și scopurilor sale, și care îl întăria, îl ajutara, și-l făcura, în cea de-a doua parte a activității sale poetice— parte încă și mai glorioasă — romaniol de suflet și de alegere“.

Deci, dacă tinerilor le-a dat mult Carducci, și ei l-au răs-

plătit indeajuns. Dar pentruca acest schimb de daruri între profesori și studenți să fie cu puțință trebuie ca profesorul să fie un adevărat profesor, adică un entusiast pentru misiunea sa, conștiincios și mai ales iubitor al tinereții. Carducci a fost unul dintre aceștia. Dar încă și mai mult decât cu lecțiile, învăța el pe studenți cu pilda. Caracter impetuos și tare, nesuferind nici un compromis „el a făcut totdeauna parte — cu sufletul — din acea generație dela 1848—49 care avea ca ideal Italia și pe Mazzini ca maestru... Fu modest și leal în credința sa; închinându-se ca la niște maestri și ca la niște mai mari la toți aceia care-i înfățișau Italia și viețile jertfite pentru ea... Și când muriră toți oamenii mari din Risorgimento, el,—zice Renato Serra care i-a fost școlar — rămânind singur, părea un uriaș între noi, ca singură și vitejască mărturie a acelora. Fiindcă într'adevăr el se înălța din mijlocul nostru ca o ființă din alte veacuri și cu un alt trup: era credința vitejască a Risorgimentului, cu toate părțile lui nobile și cu cele mai înalte idealuri ale sale și cu atât mai înalte decât ale noastre, cu cât ele trăiau în el și ne mișcau de frică și respect. Între el și noi par'că lipsea ceva — ca un pod rupt: era un gol care rătăcea prin fața noastră, turburându-ne și făcându-ne să simțim un fel de datorie de a ne alipi, de a ne înălța la aceeași înălțime morală”.

Dar Carducci n'a fost numai un urmaș și un școlar al oamenilor din Risorgimento: fu și un făuritor de idealuri, de o viață nouă a Italiei. Cu scrieri, cu școala de literatură, cu ființa sa și cu pilda lui, el sfârși prin a înfăptui o nouă Italie în suflete și a da Italiei caracterul literar și cetățenesc pe care-l are generația de azi. Și aceasta e partea cea mai însemnată din viața sa: e ceea ce a adus el nou, al său — cu un cuvânt: *carduccianismul*.

Nu vrem și nu putem să-i facem acum o cercetare critică. Amintim numai mărturia sa de credință pe care a scris-o odată: „În estetică: deasupra oricărui lucru poezia clasică, iar în viața de toate zilele: sinceritate și tărie”.

Tot Carducci e în aceste cuvinte. Clasicismul e partea lui nouă față de Risorgimento care în artă a fost romantic, iar în practică superficial și trecător în frământarea sa.

Toți știu că noblețea și clasicismul artei carducciene a înnoit literatura italiană de după 1870; dar puțini știu că pilda nobilei sale vieți închinată datoriei a înnoit conștiințele Italianilor.

Italianii de azi sânt toți, mai mult ori mai puțin școlarii lui Carducci; toți au învățat câte ceva dela școala sa.

El învăța pe toți nu numai dela catedră și cu toate cărțile sale, dar și cu persoana și aproape și numai cu înfățișarea sa bărbătească și aspră, cu pilda unei vieți închinată muncii stăruitoare și glorioase, cu toată puterea adevărului și a cinstei care se desprindea chiar și numai din prezența lui tăcută.

Când merge cineva în casa modestă așezată către miazăzi în locul larg pe care-l lasă zidurile dărâmate la Bologna, și când intră în odăile unde lucra el odinioară, îi se pare că puterea sa trăiește încă.

„Să privim odăile unde el a stat atâția ani, atâtea ore, în fiecare zi, sculându-se dimineața și lucrând până la orele în care făcea cursul: să privim pereții astupați de cărți, atâtea cărți, toate cumpărate de el una câte una, cu atâta jertfă și cu atâta bucurie când era copil sărac și ținea strâns povara cumpărată, socotind bănișorii ce-i avea în palmă; cărți răsfoite și întrebuințate de el, cu note, însemnări, dungi din vremea când le citea și vorbea cu ele mișcat, timp îndelungat în tăcerea odăiei, și să privim apoi rând pe rând pe marginile bibliotecii cartoanele unde sânt închise și așezate hârtiile lui, materialul pe care l-a întrebuințat pentru cărțile și lecțiile sale și toate însemnările și notele care reprezintă munca fără odihnă și fără clipe de slăbiciune din timp de mai bine de patruzeci de ani de munca zilnică, grea, simplă, mare a acestui lucrător al literilor care nu și-a îngăduit niciodată o greșală, o scăpare din vedere, o cârpeală, dar care a vrut să știe și să încerce totul, să și mulțamească desăvârșit toate scrupulele conștiinței sale de artist cu o putere de voință care nu-i mai puțin minunată decât geniul său; să privim toate acestea și vom avea înaintea noastră întreaga învățătură a lui Carducci.

„Adevărul, simplitatea și cinstea: iată învățătura lui, iată binefacerea morală ce ne-o lasă nouă.

„Și acea viață austeră de cărturar care ar fi putut avea atâtea cinste și noroc printre oameni, de-ar fi vrut, și care totuși n'a avut decât numai ce i-a dat întâmplarea necăută; acea viață închinată toată religiei artei și convorbirei cu toți oamenii mari ce au fost pe pământ înaintea de noi și cari trăesc încă cu cuvintele pe care noi știm să le auzim și să le păstrăm în lăuntrul sufletelor sfântite și mângăiate cu așa de omenească dulceață a poeziei, acea viață ne ră-

sare în față dintre cărțile și hârtiile tăcute, ca un lucru sfânt.

Acesta e Carducci căruia ne închinăm, acesta e Carducci pe care tinerimea italiană l-a ales de maestru al său. Dar nu tinerimea din vremea sa, nu! Renato Serra e și prea modest și prea îngăduitor când socoate carducciană generația dinaintea celei de azi. Dimpotrivă, eu sânt adânc incredințat că la prea-cinstitul nume de „carducciană“ nici generația noastră (adică a noastră a celor cari avem azi patruzeci de ani) nu poate să râvnească prea pe drept. Câteva rari excepții: Alfredo Panzini din generația trecută, Serra al cărui suflet ținea de generația de azi (și a dovedit-o murind ca un viteaz în șanțurile de pe Carso), nu sunt de ajuns pentru a putea conchide că generația noastră a fost de fapt carducciană, și cu atâta mai puțin cea dinainte! Învățătura sa el și a dat-o, și a fost nobilă și măreață, dar roadele nu s-au arătat decât foarte târziu.

Carducci, cât timp fu în viață, nu avu aproape nici o influență asupra tinerilor, vreau să spun asupra celor cari erau tineri atunci când el era în maturitatea geniului său. Cum s'ar explica altfel că generația mea a încercat mai de grabă înrăurirea lui D'Annunzio, a lui Fogazzaro (și chiar a lui Verga), decât aceea a lui Carducci? Și totuși cât bine ar fi putut să facă Carducci în școale! Dar nu a intrat în ele, decât atunci când noi ceilalți ajunseserăm profesori! Când eram noi pe băncile școalei, niciunul nu a resimțit-o.

Mie mi l-a făcut cunoscut tatăl meu, modest profesor secundar, dar, spre deosebire de colegii lui de atunci, spirit eminamente modern, deschis tuturor lucrurilor noi până pe la 60 ani, când s'a închis într'un misticism rigid, care totuși a dat florile unei poezii tinerești în nu multe cărți ce le-a scris în acest răstimp. Carducci a influențat (în afară de școală) asupra părinților noștri care și l-au citit la ei acasă iar copiilor lor (excepția confirmă regula!) au crezut mai bine să nu le vorbească de el; a înrăurit până la un anume punct asupra oamenilor cari aveau 40 de ani atunci când noi nu avem decât 14, și încă nu asupra tuturor. La o anume vârstă trebuie să fii un spirit destul de curios și de tânăr pentru a putea să primești influența literaturii tinere. Am observat acest lucru în Franța, când vorbind unor persoane de o cultură nicidecum mijlocie de poeți de valoare a unui Paul Fort și Francis Jammes, m'am pomenit

răspunzându-mi-se: „qu'en effet il faut encourager les jeunes gens qui s'hasardent encore a écrire des vers, car après Victor Hugo c'est devenu joliment difficile d'en écrire qui valent la peine d'être lus!“ Dacă e vorba să mă cercetez pe mine, eu nu am resimțit altă înrăurire decât pe a lui D'Annunzio și a lui Fogazzaro, și, în ceea ce privește D'Annunzio, a lui D'Annunzio considerat ca romancier, fiindcă despre D'Annunzio poetul (care e singurul mare!) am avut deplină cunoștință numai în primii ani ai învățământului meu universitar, când din datorie profesională, i-am luat în mână mărețele volume de poezii.

Dar poate că exemplul meu nu e cel mai nimerit. Nu am fost niciodată rebel în viață, și, dacă am avut vre-un svăcnet de revoltă, l-am încercat în răstimpul dintre 30 și 40 de ani. Profesorii mei (și am avut norocul de a avea de primul ordin) nu mă îndemneau să citesc nici din Carducci, nici din D'Annunzio; tatăl meu se temea (și cu drept cuvânt!) de veninul voluptuos care străbate din toate operele d'annunziane? I-am ascultat. Nu m'am căit vreodată, dar, istoricește vorbind, exemplul meu nu se protrivește. Printre camarazii mei erau într'adevăr înfocați d'annunzieni. Îmi amintesc de unul care, în orice compoziție a sa, punea o fantăna ca s'o facă: „chioccolare“ și o bătrână pentru a-i descrie cu oroare „i cernecchi“ cărunți. Dar era numai o imitație pur stilistică și lexicală.

Cât despre Pascoli (cel mai modern poate din toți trei) nimeni nu vorbea pe atunci, și-mi fu descoperit la Florența în 1903, când eram și doctor și-mi făceam studiile de perfecționare la Institutul Superior sub conducerea lui Rajna, Mazzoni și Parodi. Îmi amintesc încă impresiunea pe care o avui.

Se discuta într'o seară, într'un grup de prieteni despre înțelesul micii poeme pascoliane intitulată „Conte Ugolino“. Unul dintre noi, propuse chestiunea. Nici unul nu fu în stare s'o deslege.

Dar într'o seară când treceam în lumină de lună (și de felinare cu gaz!) pe Lungarno Acciaiuoli intrucâtva ca Alfieri din Sepolcri a lui Foscolo (dar nici *palid*, nici *mănios pe zeii străbuni*, fiindcă mă întorceam după ce ascultasem pe Coquelin la „Pergola“ în Cyrano de Bergerac al lui Rostand și toate îmi păreau că merg minunat de bine în cea mai bună dintre lumi),—deslegarea îmi apăru pe neașteptate, atât de clară, atât de limpede, atât de firească, atât

de invederata, încât mă minunai cum atâți oameni de merit, și chiar eu însuși, nu o găsiserăm la prima lectură. Trebuia în urmă să-mi dau seama că, cu Pascoli se întâmplă întotdeauna astfel. Să revenim acum la Carducci și să revenim pentru a stăruii încă puțin asupra presupusei înrăuriri exercitată de el asupra tinerilor.

S'a vorbit de Carducci ca de un conducător ideal al poporului italian, ca de un mare maestru al tinereții.

Renato Serra l'a comparat chiar cu Croce. E nevoie să ne lămurim. Cât fu în viață, Carducci fu desigur iubit, stimat, apreciat. Urmărit nu fu decât în ultimii ani și pentru a vorbi mai limpede, în anii războiului. Lecțiile sale de severitate, de muncă, de cinste, plăceau celor cari le auzeau din gura lui și băteau chiar din palme. Dar cât privește aplicarea, nu le aplicau. Frumoase roade ar fi dat învățământul său! Infrângerile africane, socialismul turbulent și sanguinar, scepticismul unei întregi generații gata să ingenucheze înaintea celor mai dulcigăroase mîmăreli ale marelui artă a Renașterii ale unui oarecare pre-rafaelită englez, și să-și rădă de supremațiile ale Patriei! Epocă atât de tristă care se rezumă în numele estetizanților și decadentilor imitatori ai lui D'Annunzio, fără să aibă din el puținele idei directive și, mai presus de toate, sinceritatea lui: Angeli, Tumiati, de Bosis și întreaga tagmă. O anume influență,

Carducci avu asupra câtorva poeți și prozatori: D'Annunzio, Pascoli, Olinto Guerrini, Giuseppe Chiarini, Mazzoni, Ferrari, Marradi, Albini, Panzini, Albertazzi, Renato Serra și mai de curând: Lipparini, Gaeta și Catapano, dintre cari primii pe cari i-am numit fură aproape toți elevii ai lui, la Universitatea din Bologna. Dar fu o influență pur literară, și, în ce privește pe poeți, chiar *superficială*.

Pascoli nu are aproape nimic din Carducci: e din potrivă un spirit feminin (absit iniuria verbo!), de o grație, de o delicatețe, de o discrețiune cu totul feminină care e tocmai opusul caracteristicilor eminate virile (până la violență și tiranie) a puternicei și severe și limpede și clasice poezii carducciane. Același lucru se poate spune despre toți ceilalți așa numiți carducciani. Să luăm spre exemplu pe Mazzoni și Ferrari. Sentimentul familiar care se ridică din poeziile lor lipsește cu desăvârșire lui Carducci. Poesia celui „sweet home” fu derivată de bună seamă din poezia

engleză și germană prin mijlocirea lui Chiarini și nici decum din aceea a lui Carducci, chiar dacă o oarecare influență Chiarini se pare a fi exercitat-o (*Pianto antico*) și asupra lui Carducci, căruia îi dădu gustul poeziei heiniene, elegant strămutată de el în forme italiene. Ceva comun, ca un aer de familie s'ar putea vedea în lipsa absolută de nota erotică atât în poeziile Maestrului cât și ale școlarilor. În Ferrari, ca să vorbim drept, e ceva, dar e vorba de iubire conjugală și literară mai mult decât de altceva. Femeile poeziilor lui aduc aminte mai de grabă de grațioasele copile îndumnezeite ale lui „dolce stil nuovo”.

Incheiând socoteala, influența exercitată de Carducci asupra acestor poeți e numai stilistică, formală; mai mult încă: lexicală și... archeologică. Și e firesc să fie astfel, având în vedere că opera lui Carducci e, mai presus de toate, (și vrea să fie) opera de cinstită tehnică, a unui bun meșter al versului, al strofelor, al periodului—de lucrător, în fine, — de făurar al poeziei.

Il poeta è un grande artiere....

De altfel, și această influență formală a lui Carducci asupra carduccianilor, se mărginește în realitate la tendința de a reinvia forme metrice antice și cuvinte ce nu mai au curs. Toate acestea nicidecum totdeauna reușite. Poeziile „barbare” ale lui Mazzoni sunt slabe, false și neînsemnate. Poezii ale sale care vor rămâne: *La macchina da cucire* și *Le chiavi*, nu au absolut nimic din Carducci. Sunt chiar, într'un anume sens, opuse. Se apropie de poezia lui Pascoli, condiscipolul său la la școala lui Carducci.

Nu am uitat pe Marradi, poet plăcut, original în parte, care poate se alătură mai mult decât toți lui Carducci, prin poeziile sale istorice: *Rapsodia garibaldina*, *Tito Speri* care nu-s printre lucrurile sale cele mai bune, deși sunt printre cele mai cu renume.

În ce privește Garibaldi și locul pe care eroul celor două lumi îl ocupă în poezia carducciană (*A Giuseppe Garibaldi*, *Roma o morte*, *Dopo Aspromonte*) se poate aminti *La notte di Caprera* a lui D'Annunzio care se poate lăuda cu îndepărtate isvoare carducciene și în subiect și în forma metrelor: reinvierea strofei monorime din *Chanson de Roland*. Nicidecum — literar vorbind — Carducci nu a înrăurit dea-

supra generației sale, și încă mai puțin asupra acelei care îl urmă. O spune el însuși:

O popolo d'Italia, vecchio titano ignavo,
vile io ti dissi in faccia, tu mi gridasti: Bravo!
e de'miei versi funebri t'incoronai il bicchier.

Dimpotrivă a influențat asupra generației ultime, asupra recruți lor din 1918, minunate recruți care toți s'au înscris în coloanele de asalt, care au cerut postul de onoare în tranșeele înaintate, cele mai ciuruite de artileria dușmană, vitejii copii din recrutarea 1900 care au smuls isbânda dela Vittorio Veneto și au răsturnat înfrângerea dela Caporetto. Asemeni marelui său frate spiritual pentru care avea atâta admirațiune și căruia îi rămase credincios în ceasul nenorocului și al impopularității: Francesco Crispi,—Giosuè Carducci a fost un înainte mergător. A trăit cu 50 de ani prea de vreme. Dovadă e, că în decursul asprei campanii de pe Piave, a eșit la Roma un mic ziar cu efigia lui Crispi și cu motto dantesc: *L'ombra sua torna ch'era dipartita*. [Se întoarce iară umbra lui ce se îndepărtase. Mărturie e, că în timpul războiului, pe medalii comemorative, pe târgile de onoare, pe panglicele drapelelor, pe pietrele puse pe casele unde născură și trăiră eroii și martirii, fură scrise versuri de Carducci, și în 1911, atunci când Italia, după expediția din Tripoli, se regăsi pe sine însăși, studenții italieni puseră să se sape pe o coloană de marmoră înălțată printre laurii și trandafirii Capitoliului, versurile augurale scrise de Carducci pentru aniversarea nașterii Romei.

Ramiro Ortiz.

A apărut:

SCRISORILE UNUI RAZEȘ

DE

CEZAR PETRESCU

DIN GIOSUÈ CARDUCCI

NINSOARE

*Cade domoală zăpada din cerul de plumb: nici un strigăt,
și nici un zgomot de viață nu ese din mortul oraș,*

*nici precupețe nu strigă, nu scârțâie nici o căruță,
nici nu s'aude vre-un cântec de dragoste tânăr, voios.*

*Gem răgușitele ore în aer la turnul din piață;
parcă's suspinele lumii, o lume departe de zi.*

*Bat la fereastra aburită pribegele pasări; sunt iarăși
suflete-amice venite ce cată spre mine chemând.*

*Duhuri iubite, îndată!—Tu inimă, te liniștește,
Unde-i tăcere veni-voi, în umbră mă voi odihni.*

TRISTEȚE DE IARNĂ

*A fost? A fost vreodată
Pe acest pământ un soare;
Dar roze, viorele,
Surâs, lumini, splendoare?*

*Și, fost-au oare-odată
O mândră tinerețe,
Mărire, dor, virtute,
Credință, frumusețe?*

*Da! vor fi fost pe vremea
Antică, de poveste,
A lui Homer, Valmiky.....
Azi soare nu mai este!*

*Și negura aceasta
De iarnă necurmată,
Este cenușa lumii
Ce poate-a fost odată.*

BOUL

*Eu te iubesc, bou blând, și-un sentiment
De pace și vigoare mă pătrunde
Când tu solemn ca și un monument,
Privești spre lanuri libere, fecunde,*

*Sau când la jug te pleci și-urmezi atent
Pe om la muncă. Biciul său oriunde
Te duce și te 'ndeamnă, și un lent
Rotit al ochilor tăi calmi răspunde.*

*Din nara neagră, umed al tău duh
Străbate fumegând. În bucurie
De imn se perde-un muget în văzduh;*

*Și 'n blândeale pupile, austere
Ți s'oglindește amplă, lină, vie,
Divina, verde-a câmpului tăcere.*

PRIMAVARĂ. CLASICA

*Miros de vioarele
Imbălsamat-a dealul;
A înflorit migdalul,
Și pasări cântă'n zbor.*

*În orice sân surâde
Văzduhul în splendoare,
Privirii ta'e-un soare
Mult mai plăcut îi cer.*

*De vioarele caste
Ce-mi pasă mie oare,
Când freamătă o floare
Mai dulce'n chipul tău?!*

*Ce-mi pasă de concertul
Voios de păsărele,
Când buzele acele
De dragoste rostesc?!*

*Las'să ne 'mbete coama
Copacilor în floare!
A părului splendoare
Desfă în unde, tu!*

*Mi-ascundă primăvara
Cea rece și pustie,
Căci ea o să mai vie
Tu nu vei mai veni!*

Ca o femeie care-și poartă sarcina,
 zăcând descinsă, palpând, și buzele
 de frunte vorbe și de-oftări urnându-le,
 cu fața la răstimpuri aprinzându-se,

asă e și pământul. Umbra norilor
 pe câmpul verde trece în fața soarelui,
 iar vântul umed mișcă prunii, persicii
 cei înfloriți, și de pe crenghi cad florile;
 și-adie cântecul din porii glebelor :

— O, vacilor cerești, ce din pășunile
 marine văți urcat, nori albi, vărsați-vă
 din ugerile voastre umflate, laptele
 pe lanuri și pe dealuri, pe tot verdele
 pădurii care a început să fâșâie.

Așa fel cântă floarea destepându-se,
 așa fel cântă germeii mișcându-se
 și rădăcina ce se întinde dormită,
 și cântă n osemintele ngropatilor
 semintele vieții și-ale duhului.

Și apa răpăde, s'aude tunetul,
 viețu 'ntinde gău 'n poarta grajdului,
 găina bate din aripi și cârăie,
 suspină cucul rădăcit în pașiște
 și copilășii veseli sar prin arie.

Plecați-vă la muncă, spete zdravene,
 deschideți, tineri, inima la dragoste,
 ridică-te la vise, — aripa duhului,
 și năvăliți la luptă, doruri tarbure :
 ce-a fost revine, reveni-vă'n secole.

CÂNTEC DE MARTIE

P O E T U L

Proastă plebe, un poet
Nu-i un biet
Caraghios ce'n glume cară
Farfurii de pe la mese
Și când ese
Fură pâinea din cămară.

Nu e nici un pierdevară
Bunăoară,
Ce-și dă capul de perete
Și cu nasul tot pe sus
Umblă dus
Dup'un inger sau sticlete.

Nici un grădinar nu este,
Ce dă peste
Drumul vieții cu gunoi:
Rose pentru dame-având
Și crescând
Conopizi pentru ciocoi.

Ce e, știe Dumnezeu;
Nu știu eu;
El îl ține'n ocrotire;
Svârle'n flacăra'n torente
Elemente
De iubire și gândire.

Svârle'n flacăra memorii,
Svârle glorii
Din străbuni, din neam ră-
mase

Viitorul și trecutul
Tot tributul
Duc incandescenței masse.

El prinzând-o o supune
Și-o răpune
Cu un maiu pe nicovală;
Bate, cântă, mândrul soare
In splendoare
Luminează fruntea-i pală.

Bate, pentru libertate
Spade bate,
Scuturi pentru fortărețe,
Și coroane de victorii
Pentru glorii,
Și cununi la frumusețe.

Bate. Și împodobit
Pentru rit,
Ese chivot pentru lari
Și tripodii și altare,
Iată rare
Cape pentru mese mari.

E poetul meșter mare
Care are
Mușchi de-oșel muncind
vârtos:
Mândru cap și gât robust,
Gol la bust,
Ochi vioiu și braț vânjos.

Pasărea cum ciripește
Și zâmbește
Aurora pe colină,
Et cu focul care-așteaptă,
Redeșteaptă
Foc și muncă 'n oficină.

Flacăra îl luminează,
Scânteiază
Vie, mândră, se'nroșește,
Șapoi șueră și muge
Ș'apoi fuge
Din jăratec și trosnește.

Sie-și face o săgeată
De-aur toată,
Și în soare dă cu ea:
Cum se'nalță și lucește
O privește
Vesel, și mai mult nu vrea.

Trad. de G. Cifarelli

HIMERĂ

Nourii se imbulzeau a ploae...

Dedeparte, huetul oraşului se auzea abia înţeles, ca sgomotul unui bondar ce fugind de întuneric, intra pe fereastra deschisă, odată cu sufletul potolit al vântului şi răcoarea nopţii.

Pe masa din mijlocul încăperei, lampa, cu abatjoul verde prindea în cercul de lumină gălbue, capetele bărbatului şi al femeii ce stau la masă, unul în faţa altuia, liniştiţi, tăcuţi, fără să-şi spună nici un cuvânt, ca şi cum amândoi, — incremeniţi pe scaune, — erau morţi de mult şi nimeni nu se îndurase să-i așeze creştineşte, în încăperea scândurilor de odihnă.

El, cu bărbia sprijinită în podul palmei, cu cotul răzimat de masă şi ochii mari aşternuţi pe muşamaua înflorată; ea, cu amândouă mâinile împreunate, ţinânduşi-le în poală, privia bolta frunţii lui ca un luminis de cer albastru în spărtura nouriilor întunecaţi de după ploae.

....Şi gândurile păreau să fi murit de mult, până şi focul lămpii lucea liniştit ca într'o zugrăveală, fără de nici o pălpăire şi întreaga încăpere avea ceva din lumina şi întunericul pânzelor lui *Rembrand*, ce trezeşte senzaţii înstrăinate, ce farmecă şi infioară, îngheţând sufletele şi înăsprind carnea ca la atingerea sloiurilor de gheaţă.

Şi cum femeea se pierduse în singurătatea fără de gânduri, ochiul de lumină în care îşi adâncise privirea se întuneca acoperind seninătatea cu nouri fumurii la început, ce întindeau trâmbe de pânză în rostogoliri de ghemuri ce parcă stăteau să o invăluie.

O dungă de lumină ca tăiuşul unui cuţit, arcuia sprâncenele omului din faţă. Lumină slabă ca a candeliei ce imbia la credinţă sufletele năcăjiţilor prosternaţi în faţa icoanelor.

Un trăsnet cu bubuituri puternice, ca răgetul pământului, îi orbi privirile. Tremurând de spaimă se ridică în picioare.

Părea o arătare

Bărbatul mereu nemișcat, mobilă învechită ce în fața spaimei ei prindea forme osebite înfățișând când un jilt cu droturile eșite prin ruptura damascului, când un Christ izbăvitor de păcate, sau un spânzurat ce anina de craca unui pom ca o frunză pălită.

Și femeii îi bătea inima cu putere de parcă toți meșterii fauri loveau în ferul sunător ce sparge urechile în țiuiri prelungi, legate ca de o limbă de clopot, și ca sugrumată de brațe vânjoase, întretăind respirarea cu sughițuri, clătinându-se pe picioare, se nărui pe umerii bărbatului.

Ferestrele începură a se clătina din tățane în răbufnirea vântului ce sufla cu putere, și ploaea și grindina lovea întunericul nopții, asfaltul drumului, acoperișul caselor, și fașia tinicheaua așternută ca o poală în fața ferestrei. Lampa își tremura lumina vopsind pântecul și gâtul sticlei cu negrul funinginei.

Pendula din perete ce amuțită păruse, prinsese viață legănându-și discul galben strălucitor ca un bulgăre de aur, însemnând ceasul târziului de noapte prin două ciocănituri sonore.

Grindina bate mereu și sgomotul invariabil al căderii de apă, părea huruitul prelung al unor căruțe ce nu se mai sfârșesc.

...Cu amândouă mâinile cuprinzând gâtul bărbatului, căzută pe el, începu a plânge și a plâns cu sughițuri înăbușite ce tae respirarea.

El se îndreptă pe scaun, săltând grămada durerii ce-l apăsă în jos, oftă lung, ochii îi erau roșii de parcă sânge ar fi curs din ei; îi prinse capul învăluit în ploaea părului ce se despletise, și o sărută lung așa cum se sărută morții cei dragi, tăcut, fără de nici un cuvânt, căci nu cuvântul poate mărturisi durerea sufletului.

Și au stat așa îmbrățișați, o clipă, două, o jumătate de ceas, mai mult poate, până ce trupul femeii nu mai sălta sub imboldul lacrimilor și până ce iar liniște se făcu. Liniște...

În seara aceia se sfârșise nădejile, în seara aceia omul necunoscutului, omul aspirațiunilor și al visurilor nenumărate, căzuse tot așa de greu, cum cad stâncile roase de ploi și de vreme, din pleșul munților să se fărâmițeze în fundul umed al prăpăstiilor unde razele soarelui nu bat și unde mângâierea vântului nu incăpe.

În seara aceia se încheea capitoul unei vieți ce oscilase între cer și pământ.

Ani de-a rândul, nopți în șir frământându-și sufletul răvășit în însemnări de puncte pe liniile subțiri ale portativului pe care le închipue drumul lung, lung fără de sfârșit, care îl va duce spre nemurire, închegând în muzică durerile și bucuriile pământului ca și picurările nemărginirii, și simțea că se înalță odată cu sunetele melodioase în slavă, învăluindu-și firea cu pânza albastră a cerului, ca apoi de sus, să coboare pe coardele violoncelului până în adâncuri, suspinând în note răzlețe sau legate, geamătul pământului în clipa zămislirii.

Și viața și sufletul lui pluteau în spațiu și se afundau în genună și pretutindeni urechea lui prindea muzica tăcerei sau sbuciumul urei, și pretutindeni era el și infinitul și infinitul era el.

Era demonul răsvrătirei care nu își găsisese odihna căutând să dea înțeles neînțelesului, lumină orbilor și auz surzilor; era stăpânul zărilor și robul mulțimii dela care cerea să înțeleagă cât îi de adâncă bolta cerului prin răsfrângerea sufletelor lor sărace.

Părere....

Cel dintâi sunet pe care la perceput urechea celor mulți, a fost monotonia vieții ca bâzâitul muștelor, și cerul, cerul fără de început și fără de sfârșit în nemărginire, l-au măsurat cu ochii în petece mari sau mici, așa cum l-au putut vedea, ca stropituri de cerneală albastră, printre crăcile stufoase ale pomului la umbra căruia se mulțumiau să-și înghită zilele ca și cum fiecare ar fi fost un Chronos buhav și nesătul.

Așa i-a aflat el.

Și când însemnările punctelor negre depe portativ au început a pluti în spațiu, pe deasupra capetelor lor, — în cântec, — mulțimea deșteptată din somn o clipă, și-a schimbat căpătâiul asemeni salahorului ce se întoarce depe o parte pe alta, întinzându-se, să-și lungească trupul, căscând leneș, ca o clipă în urmă, cu mâna sub căpătâi, să doarmă mai departe cântându-și singur mulțumirea vieții în sforăiturile cavernoase ale primitivului.

Nu l-au înțeles.

Și îndoiala se lăsă asupra-i ca o ceață fumurie.

A trecut vreme și negăsindu-și astămpărul, bătătoarea câmpiile, întinsul nesfârșit al pământului, desișul codrilor și piscurile munților cu albastrul cerului, respirând aerul

cu sete, ascultând bătăile inimei ce parcă se opriseră îngât, ca și cum sugrumat fusese până atunci. Și imensitatea în mijlocul căreia plutea, înălțându-se sau coborând, părea că a lui e, că el însăși e nesfârșitul; și în urechea lui muzica înaltului răsuna ca o orgă, într-o catedrală în clipa când sufletele credincioșilor se pierd în pustiul extazului și trupurilor moleșite, fără de vlagă, se prosternă îngenuchind în fața nimicului și a totului.

Bogăția asta fără de seamă a cântat-o mulțimii și mulțimea nu l'a înțeles, și mulțimea nu l'a cunoscut, cum nu cunoaște și nu înțelege niciodată nimic...

Obosit de patimă, atunci, în noaptea aceea când nouri se imbulzeau a ploae, cu sufletul pierdut ca al credincioșilor în rugă, cu ochii împăenjeniți ca ai celor ce numai sunt, uitat de el însuși, sta la masă el și cu ea, amândoi în cerul de lumină, și plânsul ei, plânsul sufletului, îi trezi gândurile.

Sărută ploaea părului mătăsos ce-i acoperise fața, și ridicându-se în picioare, căutând parcă ceva și neaflând, ochii i se pironiră într'un colț al încăperii. Acolo, în obscur, ceva nedeslușit îl închipuia pe el, ca pe un Icar cu aripele frânte.

Era violoncelul.

În clipa aceea viața se rupsesse din el.

Și femeea privise acolo, și când ochii lor sau întâlnit, ea aștepta un cuvânt al lui, o mișcare, un gest... poate că și ea va fi avut aceeași viziune, poate că nu, și el a tăcut.

A tăcut și a privit-o lung, așa ca și cum și-ar fi privit sufletul, și încet, sfios, să nu tulbure seninătatea durerii ce-i sta în față, întinse mâna în colțul de întuneric unde lumină se făcu ca într'un răsărit de soare și.....

Cu ochii luminați de patimă se plecă asupra violoncelului și furat de viziunea înălțimilor albastre și a zărilor cu marginile neatînse, cânta, cânta întreaga armonie a cerului și a pământului, înălțându-se până la stele și dincolo de ele.

Și fața i se aprinse și boabe mari ca de rouă, îi brobona fruntea. Deodată, ca o plesnitură de coardă, închee sfârșitul.

Se prăbuși omul, ca stâncile roase de ploi și de vreme, din pleșul munților ce se fărâmițează în fundul umed al prăpăstiilor unde razele soarelui nu bat și unde mângăerea vântului nu încape.

C. Ardeleanu.

SUFLETE BOLNAVE

*Sinistrul hohot, mut și înghețat,
Al craniului tău de var, uscat,
Strămoșii noștri vrură a-l ascunde
Subt vorbe — potrivite în icoane,
Cum s'au ascuns scheletele umane
Subt forme sinuoase și rotunde.*

*Când ni te-arăți pe dealurile serii,
Azi, năzărire palidă, ne sperii;
În suflet chipul tău ni se-oglindește
Ca'n unda unor ape ce se sbat:
Imaginea diform ți-se lungește
Și tu te strâmbi din valuri ce se sbat.*

*Cu sufletul — un cer posomorât —
De imnuri pentru tine suntem goi
Și dacă mai privim, n'avem decât
Priviri ce, stinse, se cufundă'n noi.
Ca un paianjen, razele de pe-ale
Câmpiei somnolențe le adună
Și de atâta gol împreajmă-ți, lună,
În goluri de pe boltă te prăvale.*

*Desprinde-te din ceruri ca mai bine
În locul scuturării de sulfine
Ori pulberii de-oglinzi: lumina ta
Ce'n inimi straturi de sidef ne pune,
Să ningă pe orbitele concave
Și peste-atâtea suflete bolnave
O pulbere opacă de cărbune.*

Vladimir Streinu.

REALISARE ABSOLUTĂ

Contemplarea unei opere de artă plastică modernă ne desvăluie tot problematicul sufletesc cuprins în exercițiul artistic contemporan. Asemenea un ciob de oglindă, concavă sau convexă, ce nu poate reflecta decât o imagine incompletă și desfigurată, tot așa opera de artă impresionistă sau expresionistă nu reflectează de cât incomplet imaginea naturii. Neputând, așezat în fața naturii, birui cu sentimentul său, materialitatea fapturilor, artistul crede că o poate birui negându-i existența formală. Se pare că artistul, azi, nu mai poate privi natura decât prin ochelari aburiți de suflul concepțiilor artistice diverse. În secolul acesta de exagerări în sentimente și fapte arta nu a scăpat, nici ea, de acel *mauvais esprit* care-i turbură echilibrul cugetului și simțurilor.

Căci, îndată ce un artist prin investigațiile sale a descoperit un adevăr nou, epigonii s'au pus să-l sistematizeze într-o concepție artistică specială în loc să-l însumeze în totalitatea cunoștințelor artistice. Este cazul impresionismului fiindcă, atunci când, s'a descoperit că lumina nu este o calitate independentă de înfățișarea fizică, ci una intrinsecă obiectului și condiționată de densitatea materială a corpurilor, imediat s'au găsit teoreticieni, cari să anunțe împlinirea năzuințelor supreme în artă: a dematerializării.

Năzuința aceasta se exprimă prin preocuparea de-a despovăra fapta lumea de greul înfățișării materiale. Dacă până la impresionisti, artiștii după ce fixau imaginea obiectelor așterneau lumina cu o culoare specială peste ființe sau lucruri ca untul pe o felie de pâine, acum se știe că lumina—obținută prin nuanțe de culoare—străbate toată alcătuirea materială a obiectelor chiar a celor opace. Exagerând și stabilind principiul dematerializării prin lumină, au atins rezultatul contrariu: odată cu disolvarea formei se nimicește existența însăși a obiectului. Dacă dematerializarea năzuită de impresionisti prin elementul cel

mai imaterial lumina, nu a fost realizată pe cale sensorială, expresioniștii, ca să spiritualizeze imagina fapturilor lumesti caută rezolvarea aceleiaș probleme pe cale rațională.

Năzuința spre ideal ce chinuește pe omul sufletește superior organizat, pe artist îl consumă cu deosebire. Capabil să pătrundă legile firii numai cu sensibilitatea, artistul e, deacuma, în stare să exprime numai sensorial imagina ei: provocate fiind, simțurile ele dau naștere sentimentelor. Însă, când un obiect cade în raza intelectualității artistului, când fenomenele naturii nu mai sunt simțite cu religioasă profundă, ci sunt înlocuite prin idei și raționamente, atunci se naște un conflict provocat de imagina realității și imaginea preconcepută de artist provocând impotența realizării artistice. Realitatea pe care artistul nu a trăit-o și pe care vrea, totuși, să ne-o sugereze se prefăce, în opera lui, în viziune himerică lipsită de suflul vieții. Rezultatul ultim e o reprezentare schematică a unor obiecte parțiale, izolate fără legătură organică, risipite pe suprafața tabloului și prinse într'un ritm provocat de inventivitatea artistului care, în fond, nu sunt decât un jos de forme și colori. Obiectul ca atare ne mai fiind excitantul sensibilității, tabloul își pierde conținutul concret și nu mai înfățișează decât o proiecțiune a sufletului tulburat al artistului. (Picasso, Braque, Gleize etc).

Condiționalul sufletesc și incomplectul concepțiilor artistice moderne se vedește clar când urmărim consecvent idealul unei realizări absolute.

Printr'o realizare absolută se înțelege o cât mai armonizată imagine a fenomenelor naturii, contopite—ca volum, formă, culoare — printr'un sentiment de concentrare exprimat prin puterea coloarei și soliditatea formei. Această condensare a senzațiilor plastice suscită și o condensare a sentimentului ce se exprimă prin înlocuirea subiectului îndiferent,—ce constituia conținutul tabloului impresionist—cu o temă gravă sau importantă. Impresia gravă e mărită prin faptul că distribuția întâmplătoare a obiectelor din tabloul impresionist este înlocuită de compoziția solid construită. Dacă tabloul impresionist înfățișează o suprafață vibrantă de particule de colori aglutinate, tabloul „artei noi” prezintă un aspect sobru, egalizat ca strat coloristic iar, în plus, introduce obiectul din natură ca pe o formă individuală pe care impresionistul nu o cunoștea izolată, ce se alătură altei forme, altui obiect. Cu aceasta se întărește soliditatea

constructivă a întocmirii generale a tabloului ce lipsia tabloului impresionist cu desăvârșire.

Acest ideal al realizării absolute era integrat conștiinței lui Cézanne când intenționa „*faire de l'impressionisme quelque chose de solide et de durable comme l'art des Musées*“.

În singurătatea de la Aix se muncește el, eroic, pentru rezolvirea problemei ce-și propuse. Îmboldit de un destin fatal, se chinuește cu o dărză încordare a voinței ca să-și întrevadă idealul presimțit himeric.

Din conștiința artiștilor dispăruse, în fața scepticismului și a dualității dintre spirit și materie, orice sentiment al armoniei și ordinii prestabilite. Energia și voința lui Cézanne luptă pentru recucerirea lor singularizând întâiu fapăturile, prin accentuarea formei, ca să le așeze apoi în continuitatea spațiului într'un echilibru armonic al masselor. Singularizarea fapturilor nu l-a dus însă, la diferențiere—prin accentuarea liniilor caracteristice și expresive—nefiind conforme concepției lui despre unitatea fapturilor lumesti. Această concepție nu se bazează pe o sinteză teoretică, ca la cubiști de pildă, ci pe una optică. Prin ea obține o sublimare a obiectului anihilind materialitatea lui printr'o unificare a obiectelor din tablou cu ajutorul unui ritm de linii, forme și colori.

Se apropie, această concepție artistică, prin sentimentul care a creat-o de aceea a clasicismului și în genere de toate epocile ce au cultivat o idealitate de ordin artistic.

În opoziție cu clasicismul ce afecționează echilibru armonic al masselor egale, Cézanne e animat de un sentiment oscilator care echilibrează masele inegale ce taie diagonal spațiu. Dacă metoda analitică a impresionismului era bazată pe sensibilitatea ochiului, Cézanne o bazează pe a lui pe ochiu și intelect, ambele supuse voinței. Analiza impresionistă meticuloasă și unilateral aplicată numai elementelor colorate din natură, Cézanne o înlocuiește prin una ce cuprinde totalitatea înfățișării fenomenelor naturi. „*Lire la nature c'est la voir sous le voile de l'interprétation par taches colorées se succedant selon une loi d'harmonie*“. Rezultă de aci logic, cerința unei submisiuni din partea artistului înfățișărilor obiectelor din natură, stabilirea proporțiilor urmărind prin exaltarea senzațiilor colorate elevarea formei spre o concepție decorativă. Toate aceste mijloace exploatate în ședințe meditative—esplică Picasso—il vor conduce la învingerea opacității materiale a modelului.

Odată invinsă opacitatea modelului, încetează și absolutismul individualității obiectului, afirmat prin descrierea „semnelor particulare și caracteristice” iar tendința de diferențiere a artei realiste a fost curmată.

Nu particularitatea sau caracteristicul accidental al obiectului și deci nici calitatea lui unică sau sesațională nu îl mai interesează pe artist acum, ci eternul, tipicul, comunul speciei. Din arsenalul naturii se ridică de la suprafață, de către artist, toate elementele universale, comune, imanente ca să le unifice prin reducerea la esența lor formală.

Realizarea absolută implică o specială atenție pentru forma a cărei esență Cézanne o formulează „sphère, cône et cylindre”. Se repartizează prin această formulă un rol special dat culoarei care prin gradațiunea nuanțelor este chemată să contribuie la formarea elementului cubic. Această formulă Cézanne nu a înțeles-o și nici nu a aplicat-o ca pe o formulă geometrică după cum au înțeles să o aplice cubiștii; dinpotrivă ea trebuind să servească ca indicator, atrăgând atențiunea artistului asupra faptului că nu se poate ignora existența cubică a obiectelor din natură. Cubiștii abstracticizând această formulă de atelier au sfârșit prin a transforma fenomenele naturii, în opera lor, într-o problemă de stereometrie. (Picasso, Fernand Léger, Braque etc.). Astfel că era natural că arta lor să pierdă orice putere comunicativă din momentul ce fenomenele naturii cunoscute de noi nu le mai putem regăsi în jocul de forme geometrice „inventat” de către cubiști.

Învățămintele lui Cézanne dintre toți artiștii, *Matisse* este acela care le-a pătruns și realizat cu deosebire. Din opera urmașilor lui Cézanne, rezultă totuși o tensiune între creația artistică și natura, căci estractul formal se rezumă, prea de multe ori, la o siluetare numai a obiectului înfățișat, (Matisse), saut contrariu principiului care însumă și integritatea suprafeței, duce la ruperea ei (Othor Friesz) anihilând astfel unitatea lui organică; sau cristalizându-se în forme anorganice ca la Derain le răpește prin această abstractizare extremă, suflul vieții. Și această din cauză că unitatea, obținută prin sinteza elementelor comune din natură nu e rezultatul intimității artistului cu realitatea concretă, ci numai inspirată de ea și modificată în atelier, în urmă. De acest risc și a dat seamă și Cézanne dar îl previne, și aceasta este importanța deosebită a operei lui, zămisind opera de artă prin studiul persistent în fața naturii.

Cu cât viziunea lui artistică plutea în chaos din cauza tensiunii dintre voința sa și natură cu atâta se îndărătăncește în realizarea idealului său himeric.

Numai fiindcă a percepția formală este o funcțiune a organismului sensorial, imagina naturii, în opera de artă, are vitalitate: o cunoaștere rațională a unui obiect nu implică și o viziune plastică.

Prin strădania de a constitui un tablou pe *de-a'ntregul realizat* în care toate elementele constitutive să se unifice într'o aderență complectă. Cézanne se chinuște într'o continuă luptă care a cunoscut numai rare izbânzi. Și dacă realisările lui nu sunt definitive, importanța operei sale nu scade prin aceasta căci, dela clasici încoace el a fost singurul care a încercat și năzuit acest lucru: de-a creea din tablou o individualitate independent de natură totuși nu în afară de ea.

Principiul realizării absolute nu este o teorie abstractă isvorâtă din intelectul și voința artistului, nu este o formulă, ci o formă de realizare condiționată de puterea creatoare înăscută, deci o funcțiune organică la artist..

Voința care nu se pune în serviciul unei senzații e arbitrară în rezultat, ea nu poate năzui să devie o putere creatoare, în domeniul artei. Senzația fiind mai puternică la artistul ales între aleși, îi indică singură calea și mijloacele de transformare și recreare de urmat pentru o exprimare a ei cât mai deplină. O formulă prestabilită va fi totdeauna un obstacol, căci schema, în artă, ucide sentimentul vieții.

De acest sentiment este sbuciumat Cézanne ce în lupta fără preget și sfârșit, îi stoarce strigătul „Je me suis juré de mourir en peignant“.

Francisc Șirato

TEATRU

Nyu de *Osip Dimow* la Teatrul „*Regina Maria*”.

Cert, un spectacol interesant care aduce o sumă de reflexii.

O piesă cu tendințe direct expresioniste, montată de Karl-Heinz Martin după ultimele mijloace ale teatrului expresionist de acum un an.

Cele nouă tablouri din *Nyu*, zugrăvesc cea mai banală poveste dintre poveștile banale.

Dar prin anume mijloace iutrebuintate banalitatea aceasta dusă până la impertinență autoricească, devine una din superioritățile de căpetenie ale piesei.

Nyu, femeie, ș'atât. Soțul ei, un bal, un poet cu glas vibrător care-și scrie declarația pe câțiva metri de „serpentin” (și nu e aci oare, unul din primele șiretlicuri care salvează banalul?), adulter, soț și copil părăsit. Pe urmă amantul care o „neglijează”. În sfârșit, știți cu toții povestea înainte de a o auzi... Femeea *părăsită* se omoară. Și — aci altă șiretenie de nuanță — aflăm pricina: nu știe nici măcar al cui e copilul ce avea sa-l aibă. Și încă ceva: în ultimele clipe își aduce aminte de părinții bătrâni dintr'un târgușor îndepărtat.

S'acum, fața și dosul medaliei.

Dece povestea revoltător de banală, interesează, farmecă (mai bine zis, *învăluie*) și mai mult, în unele clipe impresionează absolut serios?

Succesul acesta indiscutabil, are două izvoare: unul sufletesc și altul de tehnică teatrală, care nu se suprapun ci se altoiesc unul într'altul și se strecoară simultan și pe neabăgate de seamă în sensibilitatea spectatorului.

În loc de actele tradiționale, în loc de fazele, expozitive, conflict, desnodământ etc., Dimow a construit câteva pa-nouri pe care fazele *esențiale* ale piesei sunt aruncate cu vigoare sintetica asemeni unui puternic reflector. *Centrarea* dusă la ultima limită, o întovărășește montarea care o sugerează materialicește, prin acea lumină svârlită numai în centru, acea lunecare în umbră a tot ce ar mai putea fi

natural în jur, acea eliminare a amănuntului care, după vechile convingeri era dimpotrivă accentuat ca să dea veracitate, *autenticitate* de viață. Dar, e deosebirea dintre fotografia cu sufletul chimic al apei de dezvoltat și pictura cu sufletul creatorului care trăiește în culoare, umbră și linie. *Nyu* făcută după metoda veche, cu amănuntul exact și minuțios, ar fi fost cea mai cruntă stupiditate. Construită astfel, din *sugerare* iar nu din *exactități*, ea *tulbură* și *interesează*.

Un singur exemplu, caracteristic, ultimul tablou (poate cel mai bun): o lampă enormă cu *abat-jour* mare cade ca o uriașe căciulă de lumină peste o *parte* dintr-o măsură de burghez în care apar, aproape numai capetele a doi bătrâni. Sunt părinții lui *Nyu*, care, în târgul îndepărtat (o *simfoni* aceasta) citesc plângând rândurile ei din urmă.

În chipul acesta banalul se ridică la o atmosferă de fatalitate care nu știu cum frizează veșnica tragedie pământească.

Dar — există un mare dar — arta aceasta e o medalie cu un foarte perfid *revers*. E foarte dificilă. Cere nici mai mult nici mai puțin: genialitate și virtuozitate.

Genialitate în selecția pe care o faci în acele *centrări* și virtuozitate în executarea lor.

Fără acestea, un simplu gol, o simplă lumină sufletească ori de rampă rău plasată, o simplă inutilitate, svârle piesa în meleagurile unei arte vecine cu cinematograful.

În Germania se și aud clopotele ce prohodesc expresionismul.

În d-ra Micheala Costescu, d-nii Manolescu și Tony Buarda, cele trei personaje de căpetenie din *Nyu* au avut o interpretare fericită.

Sobrietatea a mers paralel cu acea atmosferă de tragică inconștiență.

Era cea dintâi necesitate pe care o cerea piesa.

Trandafirii roșii de d-l Zaharia Bărsan la Teatrul Național.

Am revăzut cu aceeași penibilă tristețe poemul dramatic, plat, banal și incoherent, al d-lui Zaharia Bărsan.

Nici poezie nici teatru. Versuri umflate și sarbede, legendă fără rost și șir, pentru atmosfera în care e pusă. Lume de basm românesc cu importuri de literatură nordică, nedibaci folosite.

Zefir, Sfat-Împărat și alte nume de eroi, ciudat împerechiate de fantazia autorului.

Teatrul Național păstrează în reluări ca și în alcătuirea repertoriului de până acum aceeași tristă mentalitate în care ambiția de a avea săli pline, nu ține seamă de rostul adevărat al primei noastre scene.

Oare un repertoriu mai bogat, care să reprezinte în adevăr caracteristica mișcării dramatice dela noi și de aiurea, n'ar împăca și menirea Teatrului și exigențele materiale?

Vom încerca să lămurim problema într'o viitoare cronică.

V. Sângeru.

A apărut:

POVESTEA OMULUI

Vereuri

DE

DEMOSTENE BOTEZ

CRONICA IDEILOR

O nouă știință.

E o țară care în toată viața ei nu e decât neastâmpăr, uneori creator și de atâtea ori stricacios. A fost în trecut, și istoria Europei e plină, dela marile pribegiri ale popoarelor până ieri, de înșirarea isprăvilor ei. Este deopotrivă astăzi, și nimeni nu se va putea așeza în hotarele și rosturile lui până când acolo atâtea puteri în lanțuri și sbucium nu-și vor descoperi albia unde să se ciocnească, să se spargă și să spumege în voc. Țara care mai e în stare să izvodească noi credințe, dela Luther până la Marx și mai departe. Țara încărcată peste fire, cu de toate, cu oameni, bunuri, idei și virusuri, și înaintea căreia, ca să nu fim cotropiți, trebuie să putem ridica zăgazurile, iar, ca să nu pierdem atâtea foloase, să știm lăsa porțile în zid pe unde valul să pătrundă și să ne rodească.

Din acest pământ al Germaniei ne vine vestea unei noi științe. Nu s'a dezvoltat nici în jurul unui nou corp găsit, nici dintr'o deducție logică sau o formulă matematică, pierdută până aci în magma unui capitol de știință specială. Nu e îndreptată nici către univers, nici către adevărul în sine. S'ar urzi atunci încet și ar privi abia pe câțiva. Ci întrebuințează, într'o nouă grupare, datele altor științe și e ea însăși un fel de știință aplicată. Stă ca o ramură în arborele stufoș al sociologiei, în care trebuie să crească poamele cunoașterii binelui și răului, întâlnite și rătăcite încă din grădinile Genezei. Propaganda, ca sociologie practică! Ne-o aduce cartea unuia nu mai mic decât profesorul și teoreticianul de economie politică, Plenge: „Deutsche Propaganda“, Die Lehre von der Propaganda als praktische Gesellschaftslehre. Se înalță și se întregește ca din nimic. Ne privește pe toți.

Cartea chiar e potrivită cu caracterul științei pe care o schițează și o slăvește. Nu e o lucrare grea de documente, așezate în trepte, până la un vârf de piramidă de unde zarea să se deschidă de odată largă și uimitoare. E o conferință, prelucrată puțin și îmbogățită. O conferință sau mai degrabă o deschidere de curs. Pentru că noua știință își are depe acum catedrele și profesorii. Germanii lucrează repede.

Ludwig Roselius, cunoscut acum și pentru lucrările lui de econo-

mie politică în legătură cu problemele vremii, un om din spița aceloră cari și în timpul războiului și totdeauna au ieșit din industrie sau negoț ca să pună în slujba Germaniei la strimtoare, însușiri neprețuite, s'a gândit încă din 1914 la o armă, cu atât mai nebagată în seamă atunci acasă, cu cât putea fi mai primejdioasă. S'a lăsat de marele lui negoț și s'a dus la toți cei însărcinați cu organizarea și conducerea luptei. Dar n'a găsit ascultare. Propaganda a fost lăsată pe mâna militarilor și mănuită fără pricepere. Mai târziu, după încheierea păcii, Roselius s'a apropiat de profesorul dela universitatea din Münster-ul Westfaliei, Plenge, și a hotărât, împreună cu acesta o punere în aplicare a ideilor lor, care se vedeau foarte înrudite. În urma acestei înțelegeri Institutul de Științe sociale al acelei universități a primit dela Roselius sume mari și a început în 1921 o serie de conferințe. Ea fost deschisă de Roselius însuș cu: „Constrângere sau propagandă în organizație“. În semestrul de iarnă 1921-22 s'au pus la cale alte conferințe de specialiști practici ai noului obiect de cercetare: „Propaganda politică“, „Tehnica mijloacelor propagandei“, „Psihotehnica propagandei“, „Propaganda și filmul“, „Propaganda și practica vieții“, „Propaganda în străinătate“, „Propaganda de partid“.

Ce este noua știință?

Propagandă înseamnă răspândirea de imperative categorice și de indemnuri sociale. Dela mijloacele conștiente, ale educației, arătare, rugămintă, cerere, sfat, care niciunele nu se dau fără un interes și nu urmăresc mai puțin o înrăurire, până la cele inconștiente, ale imitației, ne mișcăm pretutindeni în câmpul propagandei. El trebuie organizat și întărit, cu toate cunoștințele psihologice, sociologice, istorice și generale, cerute.

Pentru fiecare din despărțimăntele acestei discipline e nevoie de o adâncire deosebită. Și pentru: Cine face propaganda? Cezar, Napoleon, Lloyd George, sau Herostrat, pentru ei înșiși; sau cea de afaceri a unei întreprinderi capitaliste; sau cea de partid; sau politica de Stat, pentru scopuri colective. Și despre: Ce se propagă? o propagandă de lucruri, despre marfă, preț, calitate, sau de idei, sau de faptă. Și pentru: Cum se pornește propaganda? cu ce puteri, cu ce tactică, cu ce strategie; de specialiști, rutinari sau diletanți; cum trebuie dusă cea economică și cum cea politică, de câte mijloace prea groase să se lipsească cea de idei; strategia lui Northcliffe care a pus în obiectivul propagandei lui de distrugere, dintre toate Puterile Centrale, pe Austria, ca pe cea mai slabă înăuntru; tactica Angliei, care a luat în timpul războiului asupra ei aprovizionarea cu cărți a bibliotecilor Y. M. C. A. (Young man's Christian association); felurile propagandei: de demonstrație, cu vitrine și expoziții; ilustrată, cu proiecții, placate, literatură; a vorbei, cu cuvântul rostit, scrisoarea cir-

culară, anunțul, afișul verbal, articolul în ziare; muzicală, cu strigătul pe străzi; a numărului, cu cifra tirajului, a rezultatului unor alegeri, a capitalului unei bănci, The best in the World american; propaganda simbolului, crucea, steagul, semnul rezumător și sugestiv. Și, în sfârșit, pentru antipropagandă, cu toată priceperea trebuincioasă în întâlnirile piept la piept cu altă propagandă, urmărind dărămarea alei tale și biruința propriilor ei scopuri, sau în reacția de spirit de contrazicere pe care o poate trezi chiar între ai tăi o propagandă, dusă prea stăruitor și pe căi nepotrivite.

Ce urmărește această știință?

Ce urmărește, adică, nu în deobște, pentru că lucrul e limpede, ci în tiparul ei german.

Pe banda de recomandare în care era înfășurat un volum de curând apărut al lui Edgar Stern-Rubarth: «Propaganda ca unealtă politică», sta scris:

Arma care ne-a biruit

Arma care ne-a rămas

Arma care ne va câștiga reînălțarea.

(În acea carte se vorbește și despre „Românii, cari, în întâiul an al războiului — negreșit cel mondial — și-au vândut rând pe rând presa celui ce dădea mai mult”).

Germania se crede nedreptățită sângeros de tratatul de pace. Ea nu se dă însă bătută. Oamenii ei de știință pregătesc mijloacele unei întoarceri a lucrurilor. Propaganda e unul din ele, și, nu chiar cel dela care se așteaptă mai puțin. Plenge scrie în prefața cărții lui: „Noi credem amândoi (împreună cu Roselius) că încă nu e prea târziu. Vrem să biruim cu «propaganda germană». Dar întâiu e vorba să pregătim, după felul german, biruința prin lucrare științifică”.

Ce idei vrea să răspândească în lume Germania? Ea se știe stăpâna singurului chip care poate liniști popoarele în căutare astăzi după un nou fundament spiritual al ordinii lor sociale. Acest fundament Germanii îl pot da. El e cuprins în teoria lui Plenge, a Inoirii sociologice, despre care nu e locul aci să dăm amănunte. Întăile creații ale acestei Inoiri tot Germania cea dintâi le-a făurit, le aplică: consiliile de întreprinderi, trusturile industriilor, alături de atâtea altele, și le poate da model omenirii.

Germanii vor lupta cu adevărul. „Vestitul cuvânt al lui Zola: La vérité est en marche et rien ne l'arrêtera, are să de adeverească din nou. Franța îl va auzi iară și iară va tremura. Lumea îl va auzi.

„Vom lupta cu adevărul, pentru că noi putem îndura adevărul despre temeiurile războiului. Marele adevăr al istoriei lumii e că războiul mondial a fost catastrofa unei evoluții seculare de care

nici un popor nu e singur vinovat. Micul adevăr diplomatic politic: e că, prin conducătorii politici, ne avem, se înțelege dela sine, vina noastră în împingerea Europei în prăpastie, dar că vina aceasta nu e nici vorbă cea mai mare și negreșit nici singura. Aceasta cere altă dreptate față de noi.

«Vom spune Franței: Ce înseamnă propaganda ta culturală? Unde e cultura ta socială? Unde e sănătatea spiritului și a societății tale? Cultura ta e Trecut galvanizat! Isprava ta din timpul de față, pulbere! Chiar ceeace te umple de fală ca moștenire a Revoluției tale, n'a ajuns realitate decât numai prin cultura noastră socială» (Deutsche Propaganda, pag. 64).

În norii cari se îngrămădesc la Miazănoapte, răsună pe ilăuri și acest nou mănunchiu de fulgere, bătut de Vulcanii dârji ai cerului gotic. Pe fauri îi cunoaștem. Lucrul mâinilor lor va ieși temut. Printre cei sortiți să fie izbiți, vom fi și noi. Să pregătim de aceea din vreme, chiar după sfaturile lor, apărarea. Avem și noi, alături de toate lipsurile și șovăelile, adevărurile noastre, în care ne putem înveșmanta luminos și ieși, arătându-ne fruntea oricui, în pragul istoriei și în poarta viforelor.

Em. B.

A apărut:

PRINȚESA BIBIȚA

Nuvele și schițe

DE

J E A N B A R T

(EUG. P. BOTEZ)

VIAȚA CULTURALĂ

"Originile unui conflict.

La Școala de doctori din Cluj, mosaicii, ortodocșii, calvinistii și luteranii studiau deopotrivă anatomia, exclusiv pe morții creștini.

— Pentru ce voi nu contribuiți niciodată cu jertfa trupurilor voastre la învățătura medicinei? au întrebat pe neașteptate, studenții creștini pe colegii lor. Oare pe rugurile științei trebuie să ardă neapărat numai cadavrele creștine? Voi nu datoriți scalpelului nimic? Este nobil numai studiul iar materialul studiului vulgar; de vreme ce cadavrele voastre se feresc să apară în sălile de disecție ale Școlii? Dacă ați crezut așa, noi ne vom socoti jigniți intenționat și vă facem proces. Cadavrele sacre ale Poporului ales vor fi aduse de o potrivă cu cadavrele disprețuite pe mesele de studiu, sau noi studenții vom interzice și celor vii din Israel intrarea în Universitate.

Ne găseam la Cluj când această problemă interesantă provoca discuțiile facultății de medicină. Studenții în medicină sunt apți, prin aplicarea specială a disciplinei lor culturale, să rezolve o atare problemă, fără ajutorul celorlalte. Și soluția într'adevăr, a fost găsită, mosaicii recunoscând dreptele plângeri ale camarazilor creștini.

Dar s'au amestecat în treaba viitorilor medici, viitorii doctori în drept, advocați și comisari. Acest gen de studenți au volubilitatea cerebrală a profesiei lor, răzimată pe demagogie. Prin solidarizare forțată cu medicinistii, problema a ieșit din laboratoriile științei pe străzi, a intrat în cafenele și, în două zile, a devenit „mișcare” și a degenerat. Trecătorii au fost bătuți pe motivul că li-era nasul prea lung și adus din vârf către buze. Au fost cutureate localurile publice și sculați în huiduieli toți consumatorii liniștiți, care nu puteau să reziste scandalului spectaculos. Viața medievală și reculeasă a Clujului a cunoscut toată lamentabila nedelicateță a unor tineri, chemați prin frumusețea duioasă a vârstei, să aibă toate atențiile, pentru ca florile iluziilor și nădejdlor să nu fie scuturate cu băta.

Ceeace ne-a impresionat mai penibil decât toate regretabilele nevrozii ale unui tineret, excitat din umbră, de către niște profesori, care râvnesc să joace comedia Eminențelor Cenușii, și-a bărbaților de Stat fără portofolii, a fost că toate agresiunile, grosolăniile și stricăciunile erau operate în cântarea corală a imnului de deșteptare românesc. Nu se poate ceva mai brutal pentru sentimentul gingaș al iubirii de țară.

Absența cadavrelor evreiești din Școala de medicină s'a datorit însă unei realități, care trebuia să puie studenții pe gânduri și nu să-i atâte. Pe temeiul unei dispoziții, foarte legale, oricine reclamă un cadavru pribeag și se obligă să-l înmormânteze, are dreptul să-l ia cu sine și să-l ducă acasă. Comunitatea Evreilor din Cluj, ca toate comunitățile din toate orașele, sânt organizate și în vederea acestui act, de-a întoarce țărâna celor de-o lege cu ele, întru țărână. O pu-

doare, care creștinilor le lipsește în foarte multe orașe, îi îndeamnă pe Evrei să crime pibegia morților nefericiți.

Analizând situația cu obiectivitate, studenții trebuia să fie mârniți și revoltați de indiferența creștinilor față de coreligionarii lor (și vii și defuncți) și în special de indiferența noastră românească pentru tot ce a murit sau mai este viu, în țara noastră de năzuinți fermecătoare și de întristări lăra leac...

Studentul și Mașina.

La Cluj, la Iași studenții au devastat tipografiile. Lucrul pare de necrezut. Am văzut literile de bronz ale lui Gutenberg, amestecate cu mocirla și mașinile ingeniozității geniului omenesc, sfărâmate.

Este permis unui uragan să nu știe ce este civilizația și munca bietului om; nu-i este însă permis unui om și îi este absolut interzis unui student să nu știe că mașina este cartea, în care el învață.

Orice s'ar tipări cu o mașină, rămâne sfântă mașina. Mașina, mai mult decât toate rezultatele de meditare și de eforturi ale omenirii, reprezintă un organism deplin, o ființă nouă, zămislită din totalizarea caznelor, renunțării și jertfelor umane. Raportul dintre mașină și om este egal cu raportul dintre om și maimuță: nu se poate distruge un asemenea miracol decât din greșală, din accident, niciodată cu voința și niciodată de un cărturar.

Ce fel de studenți sunt aceia care n'au căpătat în 15 ani de muncă mintală respectul dinaintea apostolatelor trecute ci sfărâmand bijuteria civilizației cu brutalitate, pretind că se opresc cu umilința în fața morților din sala de disecții?

Ca să nu-și descurajeze cu totul părinții, acești studenți au datoria să mediteze în singurătate. să vadă toată imensitatea sălbăciei, să definească: ce a fost aport de pasivitate și nevropatie în fapta lor și ce: indemn criminal; să-și demaște cu sinceritate instigatorii și să facă acte publice de pocăință, lepădându-i dela ei, fie că indemnul a venit dela catedră, fie că de-aiurea.

Numerus clausus.

O inspirație parazitara a determinat studențimea să ceară mârșirea numărului străinilor în școlile românești. Sunt două feluri de streini în sensul secret al acestei noțiuni: sunt Evreii, cari legalmente nu mai sunt străini și străinii adevărați, cari vin să învețe carte românească.—Studenții români interzicând străinilor să învețe, și să răspândească limba românească!

Noi ne întrebăm cum am putut parveni ca popor de o inteligență cu totul remarcabilă, la o atare prăpastie de aberații; căci când vorbesc copiii noștri ne ascultăm vorbind în glasul lor. Cărui paralytic și cărui dement dintre dascăli, necercetat de medicul specialist, i s'a înfățișat această mântuitoare idee de ospiciu, că influența culturii românești nu trebe pusă în funcțiune cu nici un preț și că ar trage foloase cultura românească din interzicerea școlilor tineretului străin?

Cu voie și fără voie, în sufletul celui care numai citește într-o limbă străină se strecoară, uneori până la pasiune, dragostea pentru limba studiată. Când se adaogă și atmosfera particulară a vieții străine, în care trăiești, suferi și te bucuri, țara unde ai trăit face

în inima ta, în tot inconștientul tău, un plasament de simpatie deciziv. E atingător și caracteristic detaliul că Evreii din România imigrați în America, mănâncă la New-York mititei, fleici și murături și că în jurul statuilor lui Washington Grünberg David cântă cu lacrimi *Colea'n grădiniță, sub bolta de viță...* Cele mai banale amănunte ale unei vieți trăite, devin în amintire, resorturi morale, puncte de sprijin, motive de inițiativă.

În războiul mondial simpatiile cele mai multe au trecut în partea Franței. Școala franceză și cartea franceză au făcut ceea ce politica franceză n'ar fi izbutit să determine.

S'ar mai putea ca într-o bună zi studenții să ceară, din surmenagiu și inutilitate, reducerea cursurilor la sfert.

Studenții trebuiesc energic ajutați să-și vie în fire.

T. A.

A apărut:

VERSURI

— Ideia. Ciclul Morții —

DE

CAMIL PETRESCU

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Cezar Petrescu : „*Scrisorile unui răzeș*“ (Edit. „Cultura Națională“, în colecția „Scriitorii români de azi“.)

O răzeșie proaspăt țăruită în ponoarele prozei noastre tinere înecată de lirism și bătută de grindina metaforelor. O răzeșie autentică însă, fără decor simbolic, fără personaje anonime și fără lampioane de hârtie. Proză în bunul stil prozaic — proză fără ipocrizie. Prin ce li e esențial, Cezar Petrescu se desface astfel izolat aproape de toți prozatorii noștri tineri. Amintește parcă o generație mai veche sau anunță una nouă. E între ei, în orice caz, cel care știe cum se scrie o nuvelă.

„Scrisorile unui răzeș“ sunt, din acest punct de vedere, bucățile unui virtuos. Liniile clare și niciodată sinuoase ale gândirii, se întretaie armonice, se îndoaie sau se frâng, după o geometrie pur interioară care nu îngăduie abaterea. Cuvântul, fraza, compoziția întreagă, își prelungesc interior același ritm, gândit aproape arhitectonic, care le definește anticipat și creșterile și destinderile. Echerul neîngăduitor al artistului care își cunoaște precis arta, e simțit trecând la fiecare unghi sau curbă. Amănuntul însuși, prins în intersecții simple, e esențial. Artă întreagă a acestui scriitor e arhitectonică. Poate prea mult savantă chiar în știința aceasta de a simplifica, a grada, a încheia și a ornamenta. Căci ai dori uneori și o greșeală, o problemă neelucidată, poate numai de dragul de a găsi cusururi și într-o carte bună, sau de teama de a nu ajunge cumva la soluții tipice. Cezar Petrescu însă nu își îngăduie această libertate. O problemă nerezolvată e mai bine o problemă evitată. Artă lui e fără probleme, fără asperități. E claritate și simplificare. Claritatea și simplificarea care înseamnă stilizare, (proza românească n'a ajuns la noțiunea aceasta antirealistă decât rareori) care poate fi mijlocul unei mari realizări — dacă liniei exterioare îi corespunde și motivul ideal interior.

Claritatea aceasta care li definește însă forma, nu e întotdeauna oglindirea aceleiași purități interioare. N'ași ști să explic, dar ași distinge în scriitorul acesta aproape două personalități: Artistul, — sigur, definit, complet, și dincolo de vârsta celui alt: poetul, — mult mai tânăr, mai neclar și căutându-se încă pe sine. Uneori Cezar Petrescu li îmbină, li întrepătrunde în aceeași personalitate, isbutind să

dea bucăți cum e „In podgoria de odinioară“ care îți deschide adâncă perspectivă a sufletului. Alteori însă, desperechiați, cei doi se iau la luptă, disputându-și o victorie care nu mai e întreagă. Ași cita nuvela intitulată „Răsul“, care conține cele mai puternice pagini ale cărții, dar în care drama e întretăiată, stânjenită, înpuținată, de capriciile artistului care își încearcă virtuozitatea.

Cred că nu mă înșel — Cezar Petrescu închide în el încă îndoiala fecundă a destinului său propriu. Paginile acestea îl anunță mai adânc chiar decât l-am putea desprinde acum. E o atmosferă a lui proprie, pe care o trăiești în fiecare rând, prin care îl recunoști și îl presimți: Un amestec de neliniște ciudată a vieții, tinerească, fragedă, aproape adolescentă—și de odihnitoare simplități patriarhale, grave de melancolie. Însăși razeșia lui imaginară nălucește adeseori nehotărâtă între două vieți ce par deopotrivă de reale, care în el se îmbină acum, dar, adâncite, s'ar putea desface: Un razeș prin amintiri și nostalgii, rătăcind în lumea fără liniște a orașului — un strein însă acolo, desrădăcinat, întorcându-se înfrigurat și dornic către a doua viață. Sentimentul e adânc. Poate fi și mai adânc. Și din el s'ar putea naște și *problema*. Proza lui Cezar Petrescu va spori atunci înțelesul literaturii noastre întregi. — **Al. Busuioceanu**

Revistele mici.

Rolul revistelor mici este mai cultural decât al marilor publicații, magazine, și expoziții de mărfuri intelectuale cu mărci cunoscute.

Când un scriitor și o grupare de scriitori au ceva nou de spus și când acest lucru nou nu poate fi nicaieri scris, fără să supere șubrezenia unui crez sau ticul, fără să supere prea mult o rumegare bine stabilită sau interesele asociate, atunci trebuie să iasă o revistă nouă.

În genere, revista nouă și mică trebuie să fie sprintenă ca o lăcustă și să coste ieftin, scriitorii frământați de probleme și mai ales de diavolul adevărat, fiind întotdeauna săraci.

Revista nouă apare, scandalizează, este contestată. Frescheța ei îndispune mătușile cu barbișon ale literaturii curente, naivitatea ei entuziastă strică jocul cu cinci popici al bătrâneților, liniștite într-o dogmă. Noua fetiță distribue tifle în toate nasurile și bobărnace în toate cheliile, și atitudinea ei, cu șorțul în cingătoare, simpatică și vie, incurcă toate socotelile literare, făcute de dascălii zbărțiți ai didacticei, ca apariția subită într-o familie tradițională de pastori calvinești, a unei nepoate dansatoare.

Revista mică e țâpușa prestigiului declamator. De prea mult stomac, proprietarii cu titluri ai moșiei artistice, uită de cap; este și sănătos și cultural ca luarea aminte să fie înțejită cu regularitate.

Sunt persoane respectabile, de diverse profesii libere, care cred cu seriozitate și dușmănie în eternizarea unei preferințe, ieșită din colaborarea clișeului cu vârsta. Ne aducem aminte stupefacția sinceră și adorabilă a defunctului Dobrogeanu Gherea, când i s'a vorbit de vechimea tristă a formulelor lui literare și de înlocuirea lor necesară. Gherea era un bătrân foarte inteligent și primitiv; alții se mânia și răcnesc în lungi foiletoane: proștii.

Mai cu necaz, mai cu pizmă, tinerii își fac însă loc: revista lor nelușmănată li consacră, numele ei e pomenit. Poate că rezultatul cel mai plăcut e tocmai atunci când ți-ai silit contemporanii să te recunoască, lovindu-i peste bale și mănându-i legați de coate la carul victoriei tale. Evident că asemenea izbândă nu se iartă dar e singura izbândă integrală...

În ultimile săptămâni ale anului ce trece, apărură câteva reviste mici, *Clopotul*, *Contemporanul*, *Se zice...* În materii felurite și la vârste descrescânde, redactorii acestor reviste, fără să fie nici cei mai noi, nici cei mai înfocați de nepublicitate, nici cei mai muncitori de crunte idealuri, fac un oficiu trebuincios cultural, presărând uneori, pe pilota de puf a somnolenței actuale, câte-o reminiscență de scafeți.

O revistă care ține de revista mică și apare ca o revistă mare este *Gândirea* fermecătorului scriitor Cezar Petrescu, mutată de la Cluj cu roaba, sosită în București cu vagonul de lux. Ea aparține categoriei publicațiilor dispărute odată și reapărute.

Degradând scara cronologiei, găsim o clasă cu totul specială de publicații, din care, este adevărat, nu face parte până azi decât una. Ca odinioară *Literatorul* lui Macedonski, ea apare ca să dispară și dispare ca să reapară, cu o alternanță care pare să facă parte din programul ei și cu toate formele metempsicozei: înmormântare-disolvare, scoborâre în Infern și revenire într'un corp iscat subit, ce-i slujește de amblaj până la noul deces relativ. E *Flacăra*, ce revine odată mai mult din stinsul ei.

Dar mai sunt revistele care dispar de tot, care mor. Nu știm cine a născocit pentru ele morala că nu trebuiesc vorbite de rău.

D. Eugen Lovinescu, profesor pe cât se știe și critic literar, directorul unei reviste de poezie, a fost în stare odinioară, de ingrata vitejie de-a jubila în scris că un scriitor, care-i tăgăduise geniul și omenia se afla în închisoare și în neputință să-i răspundă. Dascălul se vădise până atunci de-o mediocritate comodă, suflată cu praf de poleială. Atunci el se descoperea sinistru, de bună voie. Dar perversiunile se iartă, din motive de natură.

Cine și-a frecventat o leacă savanții știe un număr incalculabil de scuze pentru brutele delicate ale patologiei. Un sex incapabil să se mulțumească pe căile firești și normale, își denaturează func-

țiunile fiziologice, transpuse în suflet și cerebralitate. Sunt asasini care în contact cu portofelul victimei lor, au un supliment de satisfacții, de ordinul spasmului—și literați plini de senzații la spectacolul unei muște care zboară cu alta în spinare sau la vitrina unei prăvălii cu galoși.

De morți să vorbești numai de bine... A murit un titlu umflat de revistă, *Sburătorul*, de-o moarte fubilă, și o dată cu el și d. Lovinescu. Dar moartea acestui literator e-o moarte ridicolă, dacă se poate. Pe d-l Lovinescu nu-l ucide măcar timpul, ci numai infima lui fracțiune, săptămâna. Se poate vorbi de moartea mușitii cu regret?

Scrisul d-lui Lovinescu a fost întotdeauna corect și insignifiant, cu propoziția gramaticală și cu conținutul săpunos. În literatură, el nu a introdus nici-o pondere necunoscută și nici-o substanță. Presa cotidiană era plină de condee tot atât de bune ca și pana d-lui Lovinescu și ziariștii nu trăgeau nici-o vanitate din proza lor. Ei nici n'o semnase. Ei nu se opresc în loc cu soarele și nu dau o privire de ansamblu și din patru puncte de vedere filosofice, produsului lor de-o zi. Au scris un număr de ziar și trec la numărul viitor, cu nepăsarea cinstită a oamenilor sănătoși. Personagiul lor nu-i înăbușe, silabele numelui lor nu-i fascinează.

În necrologul ce și-l făcea sieș, d. Lovinescu punea deunăzi și nota barocă, raportându-se la valoarea colaboratorilor, care au scris în paginile sale. Pe viitor, d. Lovinescu se va fâli că locuiește în același oraș cu Vodă și că pe strada d-sale stau doi coloneli și un arhiereu.

O revistă mare: *Viața Românească*.

Anul XIV, No. 12. *Viața Românească* intră în al 15-lea an, vârstă demnă de toate civilizațiile pentru o publicație românească. Desigur că marea revistă ieșană nu s'a bucurat numai de un singur prilej ca să-și revizuiască estetica și că a știut să cedeze tuturor oportunităților, îndrumându-se tăcută, dela o stea la alta, și având uneori de străbatut ape adânci, furtuni și poate că și câte o mocirlă. Dela țărănismul în literatură, pe care nu l-a reprezentat niciodată decât ca o doctrină abstractă, «*Viața Românească*» a făcut drumuri și popasuri și zigzaguri. Ea a știut să tacă întotdeauna la vreme, să se amendeze mulțumitor, să nu stăruiască în chestiunile demodate; cu o bună creștere care putea să însemneze și lipsă de curaj și lipsă de convingere tare.

După toate concesiile făcute instabilităților literare, sociale și politice, «*Viața Românească*» și-a găsit forma generală fără asperități și fără strălucire, care convine culorilor stinse. Cu colaborarea întemeitorilor și soldaților ei credincioși, care punctează cu lumini man-

taua ei de tonalitatea timpului neutru, marea revistă ieșană poate pretinde să înfrunte rigorile secolului cu dulceață. Nimeni nu-i va face niciodată reproșul că nu a arvunit toate contractele posibile și chiar câteva suplimentare. Problemele arzătoare sunt sistematic înlăturate, discuțiile care ar fi în stare să supere vre-o autoritate sunt lăsate pentru mai târziu, niciodată nu pare să fie momentul pentru o precizie și o atitudine decât în chestiunile care ne lasă indiferenți. Un colaborator al ultimului număr se indelectnicea cu subiectul, de altfel simpatice, *Când Economia Politică va fi o știință*, și altul avea observații pentru *Literatura Nouă*, — inactualitatea, dar nici aceea prea bătătoare la ochi, absoarbe toată ființa voluminoasei reviste. Turburarea, neastâmpărul, revoltele de civilizație și de intelect rămân să slujească surcele revistelor mici, care n'au avut încă timpul să intre în consensul general. Presa cotidiană a căpătat *Universul*; presa literară ședea rău să rămâie fără corespondență și analogie.

Este o personalitate în interiorul «Vieții Românești», care deține meritul tuturor felicitărilor și înjuriilor ce-i pot fi aduse revistei, de care norocul ei este definitiv legat: D-l Ibrăileanu. Individualitate fără păreche în vremea noastră de comercializare, voită sau nu, acest spirit rector și spirit făcător a toate al revistei, este prizonierul dragostei pe care i-a consacrat-o îndoielnic la început. O broboană pe grumazul fătului se reproduce instantaneu pe pielea părintelui, care nu vrea să-l știe bolnav nici de sughit. Rostul total al vieții conducătorului s'a concentrat cu patimă și înfrigurare, în paginile revistei care se adună lent una peste alta, într'un vraf de vre-o 2000 pe an. D-l Ibrăileanu rămâne un savant tipograf, căruia ti ajunge din lumina zillii atât cât este nevoie pentru ca numerotarea paginilor să nu se încurce.

Dar nu-i slobod fieștecă să-și extragă din viață numai ce-i trebuie, cu condiția ca munca lui complicată să dea maximum de randament?...

T. A.

Les Marges, 15 Decembrie 1922. *Faguet* consideră drept „auteurs difficiles” categoria scriitorilor cari nu sunt și nu pot fi înțeleși dela primă sau dela a doua privire, dar care se bucură totuși de cea mai înaltă reputație tocmai prin faptul că se găsesc oameni cari pretind că-i înțeleg și astfel ti admiră, sau că nu îndrănesc să spună că nu-i înțeleg și —

fără să-i citească — ti admiră. Ca o exemplificare, *Faguet* citează pe lângă *Lycophron* și *Maurice Scève* și pe *Mallarmé*. Observare justă: *Mallarmé* nu putea fi priceput așa ușor, cum ușor n'a putut fi priceput nici antemergătorul acestuia: *Baudelaire*.

În cele câteva pagini care-i alcătuiesc articolul și în legătura cu intenția de a stabili un scrii-

tor de adevărată artă, Jean Royère caută să smulgă lui Mallarmé termenul de «inventator de artă pură», trecându-i-l lui Baudelaire. În poezia acestuia din urmă asistăm la un spectacol variat prin multiplicitatea imaginilor ce luminează inspirația, prezentând o nouă latură a sufletului care proiectează în fața inteligențelor pozitive un adevăr ce supără și orbește. Din complexul acesta rămâne însă o logică și o sensibilitate nouă. Baudelaire își creiază — ca Descartes — un univers filosofic și își modelează spiritul după adevărul lucrurilor, fapt care a determinat pe scriitorii de mai târziu să nu mai impună lucrurilor adevărul spiritului.

Doctrina aceasta — am putea-o numi estetica lui Baudelaire — e fixată prin ciclul poemelor din „*Spleen de Paris*” și *Tableaux Parisiens* din *Fleurs du Mal*. În bucata primă „*Paysage*” și mai ales în *Rêve Parisien*, Royère găsește adevăratul simbol care păstrează minunat doctrina aceasta a artei pure. Poetul izolează de lumea reală opunându-i-o pe cealaltă, cum o

numește Royère «la Nature artificielle». *Metalele, marmora*, apa constituie materia primă cu care:

Architecte de mes féeries.
Je faisais, à ma volonté,
Sous un tunnel de pierreries
Passer un océan dompté;

Et tout, même la couleur noire,
Semblait fourbi, clair, irisé;
Le liquide enchâssait sa gloire
Dans le rayon cristallisé.

Poetul e aci demiurg, creiază adevăruri cu vitalitatea unor existențe, se simte deasupra lucrurilor, dar pe care le ascultă, cerându-le sfaturi.

Dacă s'ar lua strofă cu strofă poezia lui Mallarmé «*Prose pour des Esseintes*» ea însăși o creațiune absolută, s'ar vedea cât dătește acesta lui Baudelaire, cu deosebire că simbolismul verbal al lui Baudelaire este mai mult o îndrumare către Dumnezeu, pe când la Mallarmé verbul însuși se divinizează: condițiune care determină frumusețea pură a operii de artă.

G. B.

DIN RECENZIIILE VIITOARE

Meșterul (3 acte în versuri) de Adrian Maniu (Ed. Cartea Românească).

Povestea Omului, versuri de Demostene Botez, (idem).

Figuri și Cărți, de Al. Busuioceanu. (Editura Cartea Românească).

Doi vulpoi, schițe umoristice de Gh. Brăescu. (Edit. Alcalay & Calafateanu).

Cântece pentru Lelioara, versuri de Emil Dorian. idem.

Revizuire, de H. Streitman. (Edit. Cultura Națională).

Căii lui Cîbîcloc, proză de I. Călugăru.

Umbra Crucii, traducere de Petre Ciorăneanu (Editura Viața Românească).

BIBLIOGRAFIE

- B. Delavrancea. *Paraziții*, 25 lei, Edit. Cultura Națională, București.
- D. Zamfirescu. *Viața la țară*, 30 lei, idem.
- Cezar Petrescu. *Scrisorile unui răzăr*, 39 lei, idem.
- H. St. Streitman. *Revizuire*, 25 lei, idem.
- M. Sorbul. *A doua tinerețe*, 25 lei, idem.
- C. Gane. *Prin viroage și coclauri*, 30 lei, idem.
- I. Maragall. *Laude*, 30 lei, idem.
- B. Constant. *Adolf*, 30 lei, idem.
- L. Holberg. *Trei Comedii*, 35 lei, idem.
- Jean & J. Tharaud. *Umbra Crucii*, 35 lei, idem.
- O. Wilde. *Prințul fericit*, 40 lei, idem.
- Ricardo Leon. *Iubirea iubirilor*, 35 lei, idem.
- Gheorghiu și Avakian. *Din Lirica Armeană*, 35 lei, idem.
- Longos. *Daphnis și Chloe*, 28 lei, idem.
- Fr. Stevens. *Prin împărăția furnicilor*, 22 lei, idem.
- B. Croce. *Elemente de Estetică*, 24 lei, idem.
- K. Kautzky. *Dela Domocrație la robia de Stat*, 25 lei, idem.
- N. Petrescu. *Fenomene sociale în Statele-Unite*, 24 lei, idem.
- G. G. Longinescu. *Cronici științifice*, 25 lei, idem.
- C. Sandu-Aldea. *Despre semănături*, 14 lei, idem.
- Ion Enescu. *Ingrășăminte și folosirea lor practică în agricultură*, 30 lei, idem.
- N. Iorga. *Histoire des Roumains*, 60 lei, idem.
- Camil Petrescu. *Versuri*, 25 lei, idem.
- I. L. Caragiale. *Nuvele*, 25 lei, idem.
- N. Davidescu. *Inscripții*, 25 lei, idem.
- Leon Donici. *Revoluția rusă*, 30 lei, idem.
- Hélène Donici, *Chants Roumains*. (poesies populaires de Bessarabie) Prix 6 fr. Edit. Sansot, 1922, Paris.
- Jean Bart. (Eug. P. Botez). *Prințesa bibița*, (nuvele) 20 lei, Edit. Viața Românească.
- Emil Dorian. *Cântece pentru Leliocra (Versuri)*, Edit. Alcalay & Calafateanu.
- Gh. Brăescu. *Doi vulpoi (Schife umoristice)*, idem.
- M. Eminescu. *Geniu pustiu*, 18 lei, Edit. Cartea Românească, București.
- V. Alexandri. *Teatru vol. I*, 35 lei, idem.
- Liviu Rebreanu. *Pădurea Spânzuraților Roman*, 35 lei, idem.
- Apostol D. Culea. *Daruri pentru copii. Povestiri ilustrate alese pentru copii mici*, 10 lei, idem.
- V. Demetrius. *Povestiri și povești pentru copii deștepți*, 15 lei, idem.
- Maftei Gradu. *Glume și Povești ilustrate*, 10 lei, idem.
- V. Miorini. *Plan și Ghid al Orașului București (edițiune de buzunar)*, 20 lei, idem.
- Gr. Procopiu. *Parlamentul în Priegie (1916 - 18) Amintiri, Note și Impresii* 20 lei, idem.
- I. Agărbiceanu. *Chipuri de ceară*, 20 lei, idem.
- A. Vlahuță. *Din durerile Lumei (Nuvele)*, 16 lei, idem.
- Corneliu Moldoveanu și Mircea Rădulescu. *„Pe-aicea nu se trece” Poem eroic în versuri (Teatru Popular)* 4 lei, idem.
- A. Cotruș. *Sărbătoarea Morții (Versuri)*, 10 lei, idem.
- A. Vlahuță. *Din Goana Vieții*, 25 lei, idem.
- Nestor V. A. Urechie. *Zănele din Valea Cerbului Povestiri pentru copii* 25 lei, idem.
- P. Dulfu. *„Dumnezeu și Oamenii” Povestiri după Sfânta Scriptură a Vechiului Testament*, 24 lei, idem.
- Dr. Popescu-Daia. *Biblioteca agricolă populară No. 5. Calul. Viața și îngrijirea lui*, 4 lei, idem.
- Alexandru Bilciurescu. *Morții (Versuri)*, 10 lei, Edit. Convorbiri Literare.

S U M A R U L

T. Arghezi	Prefață la „Florile de otravă” (<i>versuri</i>).
Barbu Delavrancea	A doua conștiință.
Ion Pillat	Timpul (<i>versuri</i>).
G. Galaction	Dia epistola Sfântului Pavel cea, către Ro- mani.
Demostene Botez	Metafizică (<i>versuri</i>).
Gh. Brăescu	Colonelul Ionescu
V. Voiculescu	Cănduri de iarnă (<i>versuri</i>).
Emanoil Bucuța	Românii dintre Vidin și Timoc: I. Pă- mântul. (Cu 2 hărți).
Perpessicius	Jurnal de port (<i>versuri</i>).
G. Marmeliuc	O pagină de istorie culturală (<i>Semicen- tarul României June</i>).
I. Vinea	Dintr’o vară (<i>versuri</i>)
Ramiro Ortiz	Carducci și tinerii.
G. Cifarelli	Din Giosuè Carducci (<i>Ninsoare, Tristețe de iarnă, Boul, Primăvara clasică, Cântec de Martie, Poetul</i>).
C. Ardeleanu	Himeră
Vladimir Streinu	Suflete bolnave (<i>versuri</i>).
Francisc Șirato	Realizare absolută.
V. Săngeru	Teatrul (<i>Nyu, Trandafirii roșii</i>).
Em. B.	Cronica ideilor (<i>O nouă știință</i>).
T. A.	Viața culturală. (<i>Originile unui conflict. Studentul și Mașina. Numerus clausus</i>).

Cărți, Reviste și Ziare. — Bibliografie.

Prețul: 20 lei numărul.

ABONAMENTUL { 200 lei pentru particulari.
300 lei pentru autorități, instituții și societăți.

CARTEA ROMÂNEASCĂ — Tip. Rasidescu.—7986